

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Tom III

Komentarz do art. 297–424

redakcja naukowa

Ryszard A. Stefański, Stanisław Zabłocki

Ryszard A. Stefański

KOMENTARZE

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Tom III

Komentarz do art. 297–424

redakcja naukowa
Ryszard A. Stefański, Stanisław Zabłocki

Ryszard A. Stefański

KOMENTARZE

Stan prawny na 1 maja 2021 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Zbigniew Kwiatkowski

Dr hab. Ewa Kruk, prof. UMCS

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-888-4

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534)	19
Dział VII. Postępowanie przygotowawcze	21
Rozdział 33. Przepisy ogólne	39
Art. 297. [Cel i zakres]	39
Art. 298. [Właściwość organów]	47
Art. 299. [Strony postępowania przygotowawczego]	50
Art. 299a. [Obecność osoby wskazanej przez pokrzywdzonego]	66
Art. 300. [Podejrzany – obowiązek pouczenia]	69
Art. 300a. [Odebranie oświadczenia w przedmiocie zgody na dokonywanie doręczeń na adres do doręczeń elektronicznych]	84
Art. 301. [Przesłuchanie w obecności obrońcy]	84
Art. 302. [Zażalenie]	88
Art. 302a. [Zamieszczenie kopii innych pism w systemie teleinformatycznym]	94
Rozdział 34. Wszczęcie śledztwa	95
Art. 303. [Wszczęcie śledztwa]	95
Art. 304. [Obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa]	118
Art. 304a. [Protokół z przyjęcia zawiadomienia o przestępstwie]	131
Art. 304b. [Potwierdzenie złożenia zawiadomienia o przestępstwie]	132
Art. 305. [Wszczęcie, odmowa wszczęcia, umorzenie śledztwa]	133
Art. 306. [Zażalenie na odmowę wszczęcia lub umorzenie śledztwa]	141
Art. 307. [Postępowanie sprawdzające – przesłanki, termin, zakres]	162
Art. 308. [Postępowanie w niezbędnym zakresie – przesłanki, termin, zakres]	172

Rozdział 35. Przebieg śledztwa	190
Art. 309. [Śledztwo – właściwość]	190
Art. 310. [Terminy ukończenia, przedłużenie]	198
Art. 311. [Organy prowadzące śledztwo]	203
Art. 312. [Inne organy uprawnione]	208
Art. 313. [Postanowienie o przedstawieniu zarzutów]	213
Art. 314. [Uzupełnienie lub zmiana zarzutów]	247
Art. 315. [Uprawnienia dowodowe stron]	257
Art. 315a. [Odstąpienie od przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka]	260
Art. 316. [Udział stron przy czynnościach dowodowych niepowtarzalnych]	263
Art. 317. [Udział stron przy innych czynnościach dowodowych]	273
Art. 318. [Dowód z opinii biegłego]	278
Art. 319–320. (uchylone)	280
Rozdział 36. Zamknięcie śledztwa	280
Art. 321. [Zamknięcie śledztwa, zaznajomienie z materiałami]	280
Art. 322. [Umorzenie śledztwa]	295
Art. 323. [Rozstrzygnięcie w przedmiocie dowodów rzeczowych]	310
Art. 324. [Umorzenie w przypadku niepozytwności sprawcy]	318
Art. 325. [Zawieszenie śledztwa]	328
Rozdział 36a. Dochodzenie	330
Art. 325a. [Organy; odpowiednie stosowanie przepisów o śledztwie]	330
Art. 325b. [Pozytywne przesłanki dochodzenia]	333
Art. 325c. (uchylony)	339
Art. 325d. [Delegacja ustawowa]	339
Art. 325e. [Wszczęcie, odmowa wszczęcia, umorzenie, zawieszenie dochodzenia, zażalenie]	339
Art. 325f. [Umorzenie rejestrowe]	345
Art. 325g. [Przedstawienie zarzutów, zamknięcie dochodzenia]	356
Art. 325h. [Zakres dochodzenia, protokół ograniczony]	360
Art. 325i. [Ukończenie dochodzenia; termin]	363
Rozdział 37. Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym	366
Art. 326. [Zakres nadzoru, uprawnienia prokuratora]	366
Art. 327. [Podjęcie na nowo, wznowienie postępowania przygotowawczego]	389
Art. 328. [Uchylenie postanowienia o umorzeniu przez Prokuratora Generalnego]	408
Rozdział 38. Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym	417
Art. 329. [Sąd; właściwość, skład]	417
Art. 330. [Subsydiarny akt oskarżenia – tryb postępowania]	426
Rozdział 39. Akt oskarżenia	438
Art. 331. [Termin sporządzenia i wniesienia do sądu]	438
Art. 332. [Treść]	452

Art. 333.	[Załączniki i elementy dodatkowe]	491
Art. 334.	[Czynności związane z wysłaniem do sądu]	496
Art. 335.	[Skazanie bez rozprawy – wniosek]	500
Art. 336.	[Warunkowe umorzenie postępowania – wniosek]	524
Dział VIII. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji		531
Rozdział 40. Wstępna kontrola oskarżenia		549
Art. 337.	[Formalna kontrola aktu oskarżenia]	549
Art. 337a.	[Informowanie pokrzywdzonego o zarzutach oskarżenia]	568
Art. 338.	[Doręczenie aktu oskarżenia i jego następstwa]	570
Art. 338a.	[Wniosek o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego]	581
Art. 338b.	[Złożenie żądania wyznaczenia obrońcy z urzędu]	583
Art. 339.	[Wyznaczenie posiedzenia; merytoryczna kontrola aktu oskarżenia]	585
Art. 340.	[Umorzenie postępowania]	600
Art. 341.	[Warunkowe umorzenie postępowania – posiedzenie]	603
Art. 342.	[Warunkowe umorzenie postępowania – wyrok]	610
Art. 343.	[Skazanie bez rozprawy – posiedzenie, wyrok, możliwość łagodzenia kary]	613
Art. 343a.	[Rozpatrzenie wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego]	630
Art. 343b.	[Wydanie postanowień o nieuwzględnieniu wniosków o skazanie bez rozprawy, warunkowe umorzenie postępowania lub o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego]	634
Art. 344.	[Tymczasowe aresztowanie]	635
Art. 344a.	[Przekazanie sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia]	640
Art. 344b.	[Złożenie aktu oskarżenia po uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia]	673
Art. 345–346.	(uchylone)	675
Art. 347.	[Niezwiązanie sądu oceną sprawy]	675
Rozdział 41. Przygotowanie do rozprawy głównej		676
Art. 348.	[Termin wyznaczenia rozprawy]	676
Art. 349.	[Posiedzenie przed rozprawą]	680
Art. 350.	[Wyznaczenie rozprawy – treść zarządzenia]	688
Art. 350a.	[Zaniechanie wezwania świadków na rozprawę]	695
Art. 351.	(uchylony)	696
Art. 352.	[Dopuszczenie dowodów]	696
Art. 353.	[Zawiadomienie o rozprawie – termin]	698
Art. 354.	[Umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawy]	704
Art. 354a.	[Wysłuchanie przed orzeczeniem środka zabezpieczającego]	713

Rozdział 42. Jawność rozprawy głównej	716
Art. 355. [Zasada jawności rozprawy]	716
Art. 356. [Publiczność – zasady obecności]	721
Art. 357. [Sprawozdawczość radioowo-telewizyjna]	723
Art. 358. [Nagrywanie przebiegu rozprawy przez stronę]	731
Art. 359. [Wyłączenie jawności z mocy prawa]	733
Art. 360. [Wyłączenie jawności z urzędu i na żądanie strony]	736
Art. 361. [Udział osób w rozprawie niejawnej]	746
Art. 362. [Tajemnica rozprawy niejawnej]	750
Art. 363. [Rozpoznanie wniosku o wyłączenie jawności]	750
Art. 364. [Zasada jawności wyroku]	751
Rozdział 43. Przepisy ogólne o rozprawie głównej	752
Art. 365. [Zasada ustności rozprawy]	752
Art. 366. [Kierownicza rola przewodniczącego]	755
Art. 367. [Prawo stron do wypowiedzi]	766
Art. 367a. (uchylony)	768
Art. 368. [Rozstrzyganie odnośnie do wniosku dowodowego]	769
Art. 369. [Przeprowadzanie dowodów – kolejność]	771
Art. 370. [Sposób przesłuchania, kolejność zadawania pytań]	772
Art. 371. [Separacja świadków]	778
Art. 372. [Rola przewodniczącego w zakresie utrzymania spokoju]	781
Art. 373. [Odwołanie od zarządzeń przewodniczącego]	785
Art. 374. [Obecność oskarżonego na rozprawie; zdalny udział w rozprawie]	786
Art. 375. [Usunięcie oskarżonego z sali rozpraw]	794
Art. 376. [Prowadzenie rozprawy pod nieobecność oskarżonego]	798
Art. 377. [Prowadzenie rozprawy pod nieobecność oskarżonego z jego winy]	810
Art. 378. [Wypowiedzenie stosunku obrończego]	820
Art. 378a. [Przeprowadzenie postępowania dowodowego podczas nieobecności oskarżonego lub obrońcy; uzupełniające przeprowadzenie dowodu]	831
Art. 379. [Szacunek dla sądu]	837
Art. 380. [Odpowiednie stosowanie przepisów do osoby nie poczytalnej]	839
Rozdział 44. Rozpoczęcie rozprawy głównej	840
Art. 381. [Rozpoczęcie rozprawy]	840
Art. 382. [Nieusprawiedliwione niestawiennictwo oskarżonego]	849
Art. 383. (uchylony)	851
Art. 384. [Obecności na sali pokrzywdzonego, świadków, biegłych]	851
Rozdział 45. Przewód sądowy	853
Art. 385. [Zwięzłe przedstawienie zarzutów oskarżenia]	853
Art. 386. [Przesłuchanie oskarżonego]	857
Art. 387. [Dobrowolne poddanie się karze]	861
Art. 388. [Częściowe postępowanie dowodowe]	886

Art. 389.	[Warunki odczytania protokołów wyjaśnień]	893
Art. 390.	[Obecność oskarżonego przy czynnościach postępowania dowodowego]	912
Art. 391.	[Warunki odczytania protokołów zeznań]	917
Art. 392.	[Odczytanie protokołów przesłuchań]	946
Art. 393.	[Odczytanie dokumentów urzędowych i prywatnych]	952
Art. 393a.	[Odtwarzanie nagrań]	969
Art. 394.	[Uznanie za ujawnione]	971
Art. 394a.	[Sprowadzenie na salę rozpraw i udostępnienie dowodów rzeczowych]	974
Art. 395.	[Dowody rzeczowe na rozprawie]	975
Art. 396.	[Pomoc prawna w przeprowadzeniu dowodu]	976
Art. 396a.	[Przerwanie lub odroczenie rozprawy w celu zebrania dodatkowych dowodów przez oskarżyciela publicznego]	984
Art. 397.	(uchylony)	1001
Art. 398.	[Rozszerzenie zarzutów oskarżenia]	1001
Art. 399.	[Zmiana kwalifikacji prawnej czynu]	1011
Art. 400.	[Ocena czynu jako wykroczenia]	1031
Art. 401.	[Przerwa]	1037
Art. 402.	[Prowadzenie rozprawy po przerwie]	1042
Art. 403.	[Orzekanie w czasie przerwy]	1048
Art. 404.	[Odroczenie]	1049
Art. 404a.	(uchylony)	1057
Art. 405.	[Zamykanie przewodu sądowego]	1058
Rozdział 46. Głosy końcowe		1062
Art. 406.	[Głosy stron – kolejność]	1062
Art. 407.	(uchylony)	1089
Rozdział 47. Wyrokowanie		1089
Art. 408.	[Narada]	1089
Art. 409.	[Potrzeba wznowienia przewodu sądowego]	1094
Art. 410.	[Podstawa faktyczna wyrokowania]	1098
Art. 411.	[Odroczenie wydania wyroku]	1107
Art. 412.	[Pisemna forma wyroku]	1116
Art. 413.	[Treść]	1118
Art. 414.	[Wyrok uniewinniający, umarzający, warunkowo umarzający]	1155
Art. 415.	[Rozstrzygnięcia w przedmiocie nawiązki, naprawienia szkody lub zadośćuczynienia – klauzula antykumulacyjna]	1162
Art. 415a.	[Rozpatrzenie wniosku o zobowiązanie do zwrotu korzyści albo jej równowartości lub orzeczenie przepadku świadczenia albo jego równowartości]	1172
Art. 416.	(uchylony)	1174
Art. 417.	[Tymczasowe aresztowanie – zaliczenie na poczet kary]	1174
Art. 418.	[Ogłoszenie wyroku, ustne uzasadnienie]	1180
Art. 418a.	[Upublicznienie wyroku wydanego poza rozprawą]	1187

Art. 419.	[Nieobecność stron przy ogłoszeniu]	1189
Art. 420.	[Postanowienie uzupełniające]	1191
Art. 421.	[Roszczenia do przedmiotów objętych przypadkiem]	1199
Art. 422.	[Wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku]	1200
Art. 423.	[Pisemne uzasadnienie wyroku]	1214
Art. 424.	[Elementy uzasadnienia]	1222

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

- EKPCz – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.)
- k.k.w. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 13, poz. 98 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
- k.p.k. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.03.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313)
- k.p.k. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)

KPP	– Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r. Nr 202, s. 391)
k.p.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2021 r. poz. 457 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2021 r. poz. 281 ze zm.)
KWUS	– Konwencja wykonawcza do układu z Schengen z 14.06.1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz.Urz. UE L 239 z 2000 r., s. 19, ze zm.)
MPPOiP	– Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 1.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
nowelizacja z 20.07.2000 r.	– ustawa z 20.07.2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 62, poz. 717)
nowelizacja z 10.01.2003 r.	– ustawa z 10.01.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 17, poz. 155 ze zm.)
nowelizacja z 16.11.2006 r.	– ustawa z 16.11.2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 226, poz. 1648)
nowelizacja z 29.03.2007 r.	– ustawa z 29.03.2007 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 64, poz. 432 ze zm.)
nowelizacja z 5.11.2009 r.	– ustawa z 5.11.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589 ze zm.)
nowelizacja z 20.01.2011 r.	– ustawa z 20.01.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 48, poz. 246 ze zm.)
nowelizacja z 27.09.2013 r.	– ustawa z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.)

nowelizacja z 20.02.2015 r.	– ustawa z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
nowelizacja z 12.06.2015 r.	– ustawa z 12.06.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. poz. 1185)
nowelizacja z 11.03.2016 r.	– ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.)
nowelizacja z 23.03.2017 r.	– ustawa z 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 768 ze zm.)
nowelizacja z 19.07.2019 r.	– ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.)
p.u.s.p. z 1985 r.	– ustawa z 20.06.1985 – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.)
p.w.k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 554 ze zm.)
p.w.k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 556 ze zm.)
pr. adw.	– ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1651 ze zm.)
pr. aut.	– ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1231 ze zm.)
pr. pras.	– ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 1914)
pr. prok.	– ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2021 r. poz. 66)
reg. prok.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.04.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.)
reg. sąd.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 1141 ze zm.)
r.o.u.p.d.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.09.2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (Dz.U. z 2018 r. poz. 522)
StPO	– Strafprozeßordnung – niemiecki Kodeks postępowania karnego
u.b.ż.ż.	– ustawa z 25.08.2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2020 r. poz. 2021 ze zm.)

u.o.i.n.	– ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 742)
u.op.k.	– ustawa z 23.06.1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz.U. z 1983 r. poz. 223 ze zm.)
u.o.p.p.ś.	– ustawa z 28.11.2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U. z 2015 r. poz. 21)
u.PGRP	– ustawa z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2020 r. poz. 762 ze zm.)
u.p.n.	– ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)
u.p.nark.	– ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2020 r. poz. 2050 ze zm.)
u.r.p.	– ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 75 ze zm.)
u.s.ch.	– ustawa z 25.02.2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2289)
ustawa o ABW i AW	– ustawa z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2020 r. poz. 27 ze zm.)
ustawa o CBA	– ustawa z 9.06.2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 1921 ze zm.)
ustawa o IPN	– ustawa z 18.12.1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2021 r. poz. 177)
ustawa o KAS	– ustawa z 16.11.2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 422 ze zm.)
ustawa o NIK	– ustawa z 23.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm.)
ustawa o Policji	– ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2020 r. poz. 360 ze zm.)
ustawa o SG	– ustawa z 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 305 ze zm.)
ustawa o SN	– ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 154 ze zm.)
ustawa o SN z 2002 r.	– ustawa z 23.11.2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1254 ze zm.)
ustawa o ŻW	– ustawa z 24.08.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 431 ze zm.)
u.ś.k.	– ustawa z 25.06.1997 r. o świadku koronnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1197)

- wytyczne nr 3 KGP – wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z 30.08.2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz.Urz. KGP z 2017 r. poz. 59 ze zm.)

2. Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

- Apel. W-wa – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
 AUL FI – Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica
 AUW – Acta Universitas Wratislaviensis«»
 Biul. GP – Biuletyn Generalnej Prokuratury
 Biul. IWSN – Biuletyn Izby Wojskowej Sądu Najwyższego
 Biul. PK – Biuletyn Prawa Karnego
 Biul. SAKa – Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
 Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
 CzPKiNP – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
 Dz.Urz. KGP – Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji
 Dz.Urz. MS – Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości
 EP – Edukacja Prawnicza
 EPS – Europejski Przegląd Sądowy
 Gaz. Sąd. i Pen. – Gazeta Sądowa i Penitencjarna
 GSP – Gdańskie Studia Prawnicze
 GSP-Prz.Orz. – Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
 HUDOC – Baza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (<http://hudoc.echr.coe.int>)
 Inf. Pr. – Informacja Prawnicza
 KKSSiP – Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury
 KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
 KSAG – Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
 KSP – Krakowskie Studia Prawnicze
 KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawach karnych
 Mon. Pod. – Monitor Podatkowy
 Mon. Praw. – Monitor Prawniczy
 NP – Nowe Prawo
 NPN – Nowy Przegląd Notarialny
 OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
 OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
 OSAG – Orzecznictwo Sądów Apelacji Gdańskiej
 OSAŁ – Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi

OSASz	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
OSAW	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Wrocławskiej
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria A
OTK-B	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria B
OwSS	– Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych
PiM	– Prawo i Medycyna
PiP	– Państwo i Prawo
PiŻ	– Prawo i Życie
PnD	– Paragraf na Drodze
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPK	– Problemy Prawa Karnego
Prob. Krym.	– Problemy Kryminalistyki
Prob. Praw.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Prz. Orz. SA w Lublinie	– Przegląd Orzecznictwa Sądów Apelacyjnych w Lublinie
Prz. PK	– Przegląd Prawa Karnego
Prz. Pod.	– Przegląd Podatkowy
Prz. Pol.	– Przegląd Policyjny
Prz. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SI	– Studia Iuridica
SIL	– Studia Iuridica Lublinensia
SKKiP	– Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
SMO	– Służba Milicji Obywatelskiej
SPE	– Studia Prawno-Ekonomiczne
SPiA	– Studia Prawnicze i Administracyjne

St. Praw.	– Studia Prawnicze
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
WSS	– Wrocławskie Studia Sądowe
ZNASW	– Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych
ZNIBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego

3. Inne skróty

BSWP	– Biuro Spraw Wewnętrznych Policji
BSWSG	– Biuro Spraw Wewnętrznych Straży Granicznej
CBŚP	– Centralne Biuro Śledcze Policji
ENA	– Europejski Nakaz Aresztowania
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS	– Europejski Trybunał Sprawiedliwości (obecnie: TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej)
KRS	– Krajowa Rada Sądownictwa
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny

USTAWA

z dnia 6 czerwca 1997 r.

Kodeks postępowania karnego¹

(Dz.U. z 2021 r. poz. 534)

¹ Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1).

DZIAŁ VII

Postępowanie przygotowawcze

Literatura: M. Abramek, *Postępowanie sprawdzające jako mechanizm selekcyjny w procesie karnym*, PS 2019/6; M. Adamczyk, *Świadek koronny. Analiza prawnokryminalistyczna*, Warszawa 2011; S.M. Amin, *Ofiara przestępstwa we współczesnych systemach prawnokarnych ze szczególnym uwzględnieniem juryspruden-
cji Islamu*, Toruń 1995; I. Andrejew, *Kwalifikacja prawna czynu przestępnego*, Warszawa 1987; I. Andrejew, *Ustawowe znamiona. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978; M.I. Andrzejewski, *Instytucja sę-
dziego śledczego w modelu postępowania przygotowawczego w świetle prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Kar-
nego* [w:] *Kluczowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011; A. Augustynowicz, *Tajem-
nica zawodowa lekarza a współdziałanie z organami ścigania*, PiM 2008/4; A. Bachrach, *Rola biegłego
w procesie karnym*, NP 1958/5; J. Bafia, *Zmiana kwalifikacji prawnej czynu w procesie karnym*, Warszawa 1964;
J. Bafia, L. Hochberg, M. Siewierski, *Ustawy karne PRL. Komentarz*, Warszawa 1965; J. Bafia, K. Mioduski,
M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1987; A. Baj, *Cele postępowania przygotowawczego*,
Prok. i Pr. 2016/12; A. Baj, *Czy osoba podejrzana jest stroną postępowania przygotowawczego?*, Prok. i Pr. 2016/10;
A. Baj, *Postępowanie sprawdzające – zagadnienia wybrane*, „Palestra” 2016/12; A. Baj, *Udział stron w niepowta-
rzalnych czynnościach dowodowych postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2018/10; W. Banasiak, *Nadzór
prokuratora nad śledztwem i dochodzeniem (z uwzględnieniem okresu zawieszenia)*, Prob. Praw. 1982/5; K. Ba-
nasik, *Przedmiot przestępstwa a przedmiot wykonawczy*, PiP 2019/12; K. Banasik, *Przesłuchanie świadka przez
sąd w postępowaniu przygotowawczym (art. 316 § 3 k.p.k.) w teorii i praktyce* [w:] *Czynności dochodzeniowo-
śledcze i działania operacyjne policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym. Materiały konferencyjne
(Szczytno, 8–9.11.2007 r.)*, red. S. Lelental, J. Kudrelek, I. Nowicka, Szczytno 2008; K.W. Baran, *Zatrzymanie
osoby*, Prob. Praw. 1986/3; J. Bednarzak, *Funkcje procesowe art. 268 k.p.k.*, NP 1976/1; J. Bednarzak, *Kodeks
postępowania karnego. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 1970; J. Białas, J. Polony, *Budowa aktu oskar-
żenia* [w:] *Zbiór artykułów z zakresu problematyki i techniki pracy prokuratora*, Warszawa 1955; M. Bielski,
*Odpowiedzialność karna sędziego za przestępstwo urzędnicze niedopełnienia prawnego obowiązku zawiadomie-
nia o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu*, PS 2007/6; B.T. Bieńkowska, *Nowy kodeks postępowania przez
pryzmat wybranych zasad procesowych* [w:] *Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego
z 1997 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1999; B.T. Bieńkowska, *Wybrane zagadnienia „prawa stron do sporu”
w polskim procesie karnym*, SI 1997/33; E. Bieńkowska, *Nowe środki ochrony i pomocy dla pokrzywdzonych
i świadków*, Prok. i Pr. 2015/10; E. Bieńkowska, *Ofiary przestępstw w postępowaniu karnym – nowe standardy
Unii Europejskiej*, PiP 2014/4; E. Bieńkowska, *Pokrzywdzony w świetle najnowszych nowelizacji przepisów pra-
wa karnego*, Prok. i Pr. 2014/3; E. Bieńkowska, *Uprawnienia pokrzywdzonego w ujęciu nowych projektów nowe-
lizacji prawa karnego*, Prok. i Pr. 2014/11–12; J. Bilicki, *Instytucja pociągnięcia do odpowiedzialności karnej
w procesie karnym Polski Ludowej*, WPP 1973/3; M. Biłyj, A. Murzynowski, *Wznowienie postępowania karnego
w PRL w świetle prawa i praktyki*, Warszawa 1980; J. Blaim, *Czas trwania postępowania przygotowawczego
w świetle przepisów procesowych*, Prob. Praw. 1970/1; J. Błachut, *Zasady związane ze wszczęciem procesu kar-
nego a zjawisko przestępczości* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci pro-
fesoru Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; M. Błoński,

Glosa do postanowienia SN z 11.04.2012 r., II KK 313/11, LEX 2013; M. Błotnicki, *Modyfikacja zarzutów w postępowaniu karnym*, AUMCS 2018/2; W. Boczkowski, *Z problematyki podjęcia i wznowienia umorzonego postępowania przygotowawczego oraz uchylenia prawomocnego postanowienia o jego umorzeniu*, „Palestra” 1976/11; A. Bogusławicz, *Kryminalistyczno-procesowe aspekty dowodów zmysłowych*, Prok. i Pr. 2004/7–8; A. Bogusławicz, „Postępowanie skrócone” – klasyczna forma konsensualnego sposobu zakończenia postępowania karnego, Prok. i Pr. 2006/4; K. Boratyńska, *Umorzenie rejestrowe dochodzenia – wybrane problemy*, „Studencka Poradnia Prawna” 2005/5; K.T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2012; K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, Kraków 1998; A. Bulsiewicz [i in.], *Przebieg procesu karnego*, Toruń 2003; A. Cader, *Oskarżyciel subsydiarny w sprawach o przestępstwa publicznoskargowe* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 12, red. L. Bogunia, Wrocław 2003; A. Cader, *Podjęcie i wznowienie umorzonego postępowania przygotowawczego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 15, red. L. Bogunia, Wrocław 2004; A. Cader, *Postępowanie z dowodami rzeczowymi po umorzeniu postępowania* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 19, red. L. Bogunia, Wrocław 2006; A. Cader, *Umorzenie postępowania przygotowawczego z powodu niepożyteczności i zastosowanie środka zabezpieczającego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 16, red. L. Bogunia, Wrocław 2004; A. Cader, *Umorzenie postępowania przygotowawczego z przyczyn faktycznych. Wybrane zagadnienia* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 18, red. L. Bogunia, Wrocław 2005; A. Cader, *Zażalenie na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 14, red. L. Bogunia, Wrocław 2003; K. Chałubek, *Podjęcie na nowo czy wznowienie postępowania przygotowawczego umorzonego w fazie in rem z powodu znikomej społecznej szkodliwości czynu „faktycznie podejrzanego”?*, SPE 2011/84; K. Chałubek, *Specyfika czynności sprawdzających*, Prok. i Pr. 2012/9; M. Chmaj, *W sprawie dopuszczalności przeszukania pokoju zajmowanego przez postać w hotelu sejmowym*, Prz. Sejm. 2014/6; W. Chmielarczyk, *Instytucja czynności sprawdzających w praktyce wojskowych organów ścigania*, WPP 1972/3; Ł. Chojniak, *Niezaskarżalność postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, Prok. i Pr. 2013/4; Ł. Chojniak, *Postępowanie przygotowawcze w założeniach reformy procesu karnego – uwagi krytyczne* [w:] *Kontradiktoryjność w polskim procesie karnym*, red. P. Wiliński, Warszawa 2013; M. Chrabkowski, *Wykorzystanie metod pracy operacyjnej w czynnościach sprawdzających (uwagi do artykułu K. Chałubek)*, Prok. i Pr. 2013/7–8; A. Choroszewski, P. Starzyński, *Sąd jako dominus litis postępowania przygotowawczego* [w:] *Czynności dochodzeniowo-ślędcze i działania operacyjne Policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym. Materiały konferencyjne (Szczytno, 8–9.11.2007 r.)*, red. S. Lelental, J. Kudrelek, I. Nowicka, Szczytno 2008; T. Chrustowski, *Procesowe podstawy postępowania przygotowawczego*, cz. 2, Warszawa 1985; T. Chrustowski, F. Prusak, *Postępowanie przygotowawcze*, cz. 1, *Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1979; M. Cieślak, *Czy nieprawomocne karnoprosesowe decyzje prokuratury mogą być uchylane lub zmieniane w drodze nadzoru? (Artykuł dyskusyjny)*, NP 1965/1; M. Cieślak, *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. podstawy procesu*, PiP 1959/8–9; M. Cieślak, *O przesłankach procesowych w polskim postępowaniu karnym (podstawowe założenia i problemy metodologiczne)*, PiP 1960/12; M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971, 1984; M. Cieślak, *Postępowanie karne. Zarys instytucji*, Warszawa 1982; M. Cieślak, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie procesu karnego (II półrocze 1962 r.)*, NP 1963/10; M. Cieślak, *Przesłuchanie osoby podejrzanego o udział w przestępstwie, która nie występuje w charakterze oskarżonego*, PiP 1964/5–6; M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, t. 1, Warszawa 1955; M. Cieślak, Z. Doda, *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (lata 1980–1983)*, „Palestra” 1984/10; M. Cieślak, Z. Doda, *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (lata 1984–1985)*, Warszawa 1987; M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1978 r.)*, „Palestra” 1979/2; M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1979 r.)*, „Palestra” 1980/2; M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (II półrocze 1979 roku)*, „Palestra” 1980/11–12; M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za rok 1973*, „Palestra” 1974/12; W. Cieślak, *Brak lojalności organu procesowego jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność karną za złożenie fałszywych zeznań* [w:] *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008; Ł. Cora, *Ponowienie czynności dowodowej w polskim procesie karnym (aspekty teoretyczne i prakseologiczne)*, RPEiS 2018/4; S. Cora, *Dopuszczalność zażalenia w postępowaniu przygotowawczym*, PiP 1975/2; S. Cora, *Podstawy społecznego obowiązku zawiadomienia o przestępstwie. Problema-*

tyka art. 304 § 1 k.p.k., art. 113 § 1 k.k.s. i art. 4 § 1 i 2 u.p.n. [w:] Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje, red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013; S. Cora, *Z problematyki zawiadomienia o przestępstwie*, GSP 2003/2; S. Cora, *Zasada legalizmu ścigania a zawiadomienie o przestępstwie*, PiP 2010/10; J. Czabański, M. Warchoła, *Prawo do milczenia czy prawo do kłamstwa*, Prok. i Pr. 2007/12; M. Czajka, *Wylączna właściwość sądu w postępowaniu przygotowawczym w świetle nowego k.p.k.*, „Palestra” 1998/3–4; A. Czapigo, *Osoba podejrzana jako podmiot uprawniony do wniesienia zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego*, WPP 2009/2; A. Czapigo, *Umorzenie postępowania karnego z powodu niepełnienia czynu*, Prok. i Pr. 1998/1; M. Czapliński, *Podjęcie umorzonego postępowania przygotowawczego w wypadku złożenia zażalenia*, Prok. i Pr. 2013/10; D. Czerniak, W. Jasiński, *Pouczenia osoby podejrzanej oraz podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, PPIA 2015/100; W. Czerwiński, *Funkcje nadzoru prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym*, Prob. Praw. 1978/10; W. Czerwiński, *Jeszcze o budowie aktu oskarżenia*, Prob. Praw. 1978/8–9; Z. Cwiakalski, *Glosa do uchwały SN z 15.04.1986 r.*, VI KZP 55/85, OSPiKA 1988/1; Z. Cwiakalski, *Nadzwyczajne złagodzenie kary w praktyce sądowej*, Warszawa 1982; K. Daszkiewicz, *Dożywotnie pozbawienie wolności*, Prok. i Pr. 2000/6; K. Daszkiewicz, *Glosa do uchwały SN z 20.09.1973 r.*, VI KZP 28/73, OSPiKA 1974/9; K. Daszkiewicz, *Nadzwyczajne złagodzenie kary w polskim kodeksie karnym*, Warszawa 1976; W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. 1, Bydgoszcz 2000; W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa–Poznań 1994; W. Daszkiewicz, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego. Prawo karne procesowe – 1963 r.*, PiP 1964/7; W. Daszkiewicz, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (prawo karne procesowe – rok 1978)*, PiP 1979/12; W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996; A. Dąb, *Rozbieżność między zarzutem w postępowaniu przygotowawczym a zarzutem w akcie oskarżenia*, „Palestra” 1963/7–8; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2015*, Warszawa 2015; Z. Doda, *Dopuszczalność zażalenia w polskim procesie karnym*, Kraków 1982; Z. Doda, *Glosa do postanowienia SN z 24.03.1989 r.*, VI KZP 21/88, OSPiKA 1991/4; Z. Doda, *„Kontradiktoryjność” postępowania przygotowawczego na tle polskiego prawa karnego procesowego*, ZNUJ 1973/61; Z. Doda, *Model postępowania odwoławczego w świetle projektu kodeksu postępowania karnego* [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993; Z. Doda, *Rewizja nadzwyczajna w polskim procesie karnym. Węzłowe zagadnienia*, Warszawa 1972; Z. Doda, *Wszczęcie postępowania karnego – mechanizmy selekcji* [w:] *Proces karny a polityka karna*, red. S. Waltoś, Kraków 1991; Z. Doda, *Zakaz reformationis in peius w świetle nowego Kodeksu postępowania karnego* [w:] *Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrętowicz, Kraków 1998; Z. Doda, *Zażalenie w procesie karnym*, Warszawa 1985; Z. Doda, J. Grajewski, *Węzłowe problemy postępowania karnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego za lata 1991–1994*, cz. 1, PS 1996/5; Z. Doda, J. Grajewski, A. Murzynowski, *Kasacja w postępowaniu karnym – Komentarz*, Warszawa 1996; H. Domagała, *O podstawach umorzenia postępowania przygotowawczego po raz drugi*, Biul. GP 1961/1–2; D. Drajewicz, *Tymczasowe aresztowanie w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2016/5; A. Drozd, *Realizacja interesów pokrzywdzonego w trybach konsensualnych* [w:] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczuk, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013; K. Dudka, *Anonim a wszczęcie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2005/4; K. Dudka, *Glosa do uchwały SN z 25.02.2005 r.*, I KZP 35/04, PiP 2005/7; K. Dudka, *Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego*, Prok. i Pr. 2006/9; K. Dudka, *Prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie a odpowiedzialność pokrzywdzonego za czyn z art. 240 k.k.*, CzPKiNP 2005/1; K. Dudka, *Skuteczność instrumentów ochrony praw pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym w świetle badań empirycznych*, Lublin 2006; K. Dudka, *Udział pokrzywdzonego w postępowaniu sprawdzającym oraz w dochodzeniu w niezbędnym zakresie (art. 307 i 308 k.p.k.) w świetle badań empirycznych*, CzPKiNP 2005/2; K. Dudka, *Zażalenie na bezczynność organu procesowego – uwagi de lege ferenda*, Prok. i Pr. 2006/12; K. Dudka, M. Książek, *Zasada informowania w kodeksie postępowania administracyjnego a zasada informacji w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2005/11; S. Dudziak, *Zaskarżanie postanowień o odmowie wszczęcia i umorzeniu postępowania przygotowawczego po nowelizacji art. 306 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2013/10; T. Dukiet-Nagórska, *Lekarski obowiązek współdziałania z organami ścigania a tajemnica lekarska*, PiM 2002/12; A. Duś, *Z problematyki kwalifikacji prawnej czynu*, WPP 2000/2; *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw*. Komentarz, red. E. Biełkowska, L. Mazowiecka, Warszawa 2014; A. Dziergawka, *Subsydiarny akt oskarżenia w świetle nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 19 lipca 2019 r.*, Prok. i Pr. 2020/1; I. Dziugiel, *Ochrona „danych adresowych” w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2016/1; I. Dziugiel, *Zamknięcie śledztwa lub docho-*

dzenia w nowym kodeksie postępowania karnego, „Policja” 2002/1; K. Eichstaedt, *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym w polskim prawie karnym*, Warszawa 2008; K. Eichstaedt, *Glosa do uchwały SN z 25.02.2005 r.*, I KZP 35/04, „Palestra” 2007/3–4; K. Eichstaedt, *Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym przez sąd*, PS 2003/7–8; K. Eichstaedt, *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009; J. Feldman, *Nadzór prokuratora wojskowego nad postępowaniem przygotowawczym*, WPP 1954/9; M. Filar, *Lekarskie prawo karne*, Kraków 2000; P. Filipiak, *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, PPK 1994/20; A. Flatau-Kowalska, *Środki zabezpieczające w prawie karnym*, Warszawa 1956; J. Fułat, *Nadzór prokuratorski a funkcje konsultacyjne prokuratora w stosunku do organów Milicji Obywatelskiej*, Prob. Praw. 1977/9; H. Furmankiewicz, M. Majster, L. Penner, *Akty oskarżenia i rewizje. Zasady sporządzania i przykłady*, Warszawa 1957; H. Furmankiewicz, S. Markowski, *Akty oskarżenia i rewizje oskarżyciela publicznego. Zasady sporządzania i wzory*, Warszawa 1961; A. Gaberle, *Dochodzenie wstępne w polskim procesie karnym (podstawowe założenia i problemy)*, ZNUJ Prace Prawnicze 1973/61; A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków–Warszawa 2007; A. Gaberle, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004; A. Gaberle, *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Kraków 1998; A. Gaberle, *Postępowanie zażaleniami w przedmiocie postanowienia o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia a instytucje z art. 293 i 294 k.p.k.*, PiP 1971/8–9; A. Gaberle, *Uchylanie nieprawomocnych decyzji prokuratorskich w trybie nadzoru służbowego*, Prob. Praw. 1972/3; A. Gaberle, *Umorzenie postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972; A. Gaberle, *Uwagi o prawie do obrony w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1966/10; M. Gabriel-Węglowski, *Glosa do wyroku SN z 30.09.2009 r.*, I KZP 1/09, LEX 2010; M. Gabriel-Węglowski, *O zaskarżalności postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, Prok. i Pr. 2013/11; M. Gabriel-Węglowski, *Regulamin prokuratury. Komentarz do § 96–220 i § 245–260*, Warszawa 2009; M. Gabriel-Węglowski, *Regulamin prokuratury. Komentarz do § 121–272 i 329–345*, Warszawa 2013; M. Gabriel-Węglowski, *Ustawa o świadku koronnym. Komentarz. Zarys instytucji w Europie*, Warszawa 2011; M. Gabriel-Węglowski, *Uwagi o linii orzeczniczej Sądu Najwyższego w przedmiocie wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, PS 2013/2; J. Gajda, Z. Gawlik, *Podstawy prawa cywilnego Część ogólna*, Warszawa 2003; T. Gardocka, *Postępowanie karne. Podręcznik praktyczny*, Warszawa 2002; L. Garlicki, *Opinia w sprawie zakresu podmiotowego „osoby trzecie” z art. 105 ust. 1 Konstytucji*, Biuro Studiów i Ekspertyz Sejmu, Warszawa 2002 (maszynopis powielony); M. Garwol, *Tryb ścigania przestępstwa z art. 177 § 1 Kodeksu karnego w perspektywie zmiany relacji prawnej między pokrzywdzonym a sprawcą*, PnD 2016/7; A. Gerecka-Żołyńska, *Przedstawienie zarzutu podejrzanemu w świetle dyrektywy rzetelnego procesu* [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności*, red. P. Wiliński, Poznań 2004; D. Gil, *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w polskim procesie karnym*, Warszawa 2011; S. Glaser, *Zarys polskiego procesu karnego wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1929; C. Golik, *Moment procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w sposób uproszczony*, Prok. i Pr. 2020/2; C. Golik, *Pozaprosesowe skutki przedstawienia zarzutu popełnienia przestępstwa*, Prok. i Pr. 2019/7–8; C. Golik, *Uzasadnienie postanowienia o odmowie wszczęcia albo o umorzeniu dochodzenia sporządzane w trybie art. 325e § 1a k.p.k.*, Prok. i Pr. 2019/4; C. Golik, *Zmiany przepisów Kodeksu postępowania karnego w ustawie o działaniach antyterrorystycznych*, Prok. i Pr. 2017/10; Z. Gostyński, *Zasada szybkości w nowym kodeksie postępowania karnego* [w:] *Nowy kodeks postępowania karnego, Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrzętowicz, Kraków 1998; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania w nowym ustawodawstwie karnoprosesowym* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, z. 3, Warszawa 1997; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania w nowym ustawodawstwie karnoprosesowym*, Warszawa 1998; P. Góralski, *Środki zabezpieczające w polskim prawie karnym*, Warszawa 2015; O. Górniok, *Łączenie ról procesowych w postępowaniu przygotowawczym*, NP 1968/7–8; A. Górski, *Lekarz w procesie karnym (wybrane zagadnienia)* [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012; J. Grajewski, *Ingerencja sądu w postępowanie przygotowawcze w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego (zarys problematyki)* [w:] *Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrzętowicz, Kraków 1998; J. Grajewski, *Niektóre problemy nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym i zakresu wpływu sądu na przebieg procesu karnego* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkievicz, P. Wiliński, Warszawa 2008; J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2012; J. Grajewski, *Ściganie na wniosek pokrzywdzonego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego* [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999; J. Grajewski, *Względna dewolutywność zażalenia w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego z 1997 r.*

[w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; A. Grochowska, Ł. Malinowski, *Prawo stron do informacji w postępowaniu karnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. oraz z dnia 28 listopada 2014 r.* [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bienkowska, Warszawa 2015; J. Grochowski, *Postawienie w stan podejrzenia w trybie art. 276 k.p.k.*, PPK 1988/14; B. Gronowska, *Ochrona uprawnień pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym. Zagadnienia karnoprocesowe i wiktymologiczne*, Toruń 1989; B. Gronowska, *Wiktymologiczne aspekty wszczęcia postępowania karnego*, SKKiP 1985/16; D. Gruszecka, *Zasięg prawa do obrony w kontekście odpowiedzialności za fałszywe zeznania*, CzPKiNP 2010/2; K. Grzegorzczak, *Glosa do postanowienia SN z 22.06.2001 r.*, III KKN 44/01, WPP 2002/3; K. Grzegorzczak, *Glosa do wyroku SN z 13.01.2000 r.*, III RN 116/99, WPP 2002/4; T. Grzegorzczak, *Dochodzenie uproszczone po nowelizacji*, Prok. i Pr. 1996/7–8; T. Grzegorzczak, *Dowody w procesie karnym*, Warszawa 1998; T. Grzegorzczak, *Instytucja przedstawienia zarzutów w postępowaniu uproszczonym*, ZNUŁ Prawo 1974/106; T. Grzegorzczak, *Glosa do wyroku SN z 4.04.1989 r.*, WR 126/89, PiP 1990/10; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2014; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2005; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008; T. Grzegorzczak, *Model postępowania przygotowawczego w projekcie kodeksu postępowania karnego* [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993; T. Grzegorzczak, *Obrońca w postępowaniu przygotowawczym*, Łódź 1988; T. Grzegorzczak, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prob. Praw. 1979/4; T. Grzegorzczak, *Postępowanie przygotowawcze w nowym kodeksie postępowania karnego i sytuacja w niej podejrzanego* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, z. 1, Warszawa 1997; T. Grzegorzczak, *Postępowanie przygotowawcze w świetle nowelizacji z dnia 27 września 2013 r. i rola w nim prokuratora w aspekcie sądowego stadium procesu*, Prok. i Pr. 2015/1; T. Grzegorzczak, *Protokół uproszczony jako nowy sposób utrwalania czynności procesowych w znowelizowanym postępowaniu karnym i w sprawach o wykroczenia*, Prok. i Pr. 2003/11; T. Grzegorzczak, *Strony, ich procesowi przedstawiciele i inni uczestnicy postępowania karnego*, Warszawa 1998; T. Grzegorzczak, *Udział obrońcy w dowodowych czynnościach postępowania przygotowawczego w świetle ustawy*, SKKiP 1980/11; T. Grzegorzczak, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surrogat aktu oskarżenia* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkievicz, P. Wiliński, Warszawa 2008; T. Grzegorzczak, *Wybrane zagadnienia najnowszej nowelizacji procedury karnej*, PiP 2003/8; T. Grzegorzczak, *Wygaśnięcie prawa oskarżyciela publicznego do oskarżenia*, Prob. Praw. 1980/2; T. Grzegorzczak, *Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym* [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm. W ujęciu praktycznym*, red. E. Pływaczewski, Kraków 2005; T. Grzegorzczak, *Zatrzymanie jako środek przymusu karno-procesowego (uwagi dyskusyjne na tle projektu zmian k.p.k.)*, Prob. Praw. 1983/6; T. Grzegorzczak, *Zażalenie w postępowaniu przygotowawczym po nowelizacji k.p.k.*, Prok. i Pr. 2008/3; T. Grzegorzczak, *Zmiana postanowienia o przedstawieniu zarzutów w postępowaniu karnym*, ZNASW 1973/2–3; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014; B. Grzelak, *Niektóre problemy postępowania przygotowawczego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego z 19.IV.1969 r.*, Prob. Krym. 1969/80–81; M. Grzesik, *Funkcjonowanie art. 17 § 1 punkty 1–4 oraz art. 322 k.p.k. w praktyce prokuratorskiej*, Prok. i Pr. 2016/3; W. Grzeszczyk, *Do jakich sytuacji odnosi się przyczyna umorzenia postępowania przygotowawczego wskazana w § 184 ust. 2 regulaminu prokuratorskiego (podejrzany nie popełnił zarzucanego mu czynu)*, Prok. i Pr. 1995/5; W. Grzeszczyk, *Glosa do postanowienia SN z 17.11.2005 r.*, I KZP 39/05, Prok., i Pr. 2006/4; W. Grzeszczyk, *Glosa do wyroku SN z 17.01.1980 r.*, I KR 35/79, Prob. Praw. 1981/6; W. Grzeszczyk, *Główne kierunki zmian kodeksu postępowania karnego*, cz. 2, Prok. i Pr. 2003/6; W. Grzeszczyk, *Kasacja w procesie karnym*, Warszawa 1996; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2012, 2014; W. Grzeszczyk, *Nowy regulamin urzędowania prokuratur powszechnych (zagadnienia wybrane)*, Prok. i Pr. 2010/6; W. Grzeszczyk, *Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, Prok. i Pr. 1998/10; W. Grzeszczyk, *Organy uprawnione do podejmowania decyzji procesowych w przedmiocie dowodów rzeczowych w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2001/2; W. Grzeszczyk, *Praktyczne aspekty gravamen w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2008/11; W. Grzeszczyk, *Prokurator jako organ procesowy*, Prok. i Pr. 2003/11; W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie Komentarze*, z. 5, Warszawa 1997; W. Grzeszczyk, *Przegląd uchwał*

i postanowień Izby Karnej Sądu Najwyższego w kwestiach prawnych (prawo karne procesowe – 2009 r.), Prok. i Pr. 2010/5; W. Grzeszczyk, Tryb uproszczony po zmianie kodeksu postępowania karnego [w:] Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana profesorowi Jerzemu Grajewskiemu, red. M. Płachta, Gdańsk 2003; W. Grzeszczyk, Tryb uproszczony w postępowaniu przygotowawczym, Warszawa 1974; W. Grzeszczyk, W jakim trybie można wzruszyć prawomocne postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego przeciwko osobie, wobec której wydano postanowienia o przedstawieniu zarzutów, lecz nie przesłuchano jej w charakterze podejrzanego?, Prok. i Pr. 1995/4; W. Grzeszczyk, Zamknięcie śledztwa lub dochodzenia, Prok. i Pr. 1997/11; J. Gurgul, Akt oskarżenia – uwagi polemiczne, Prok. i Pr. 2011/12; J. Gurgul, Glosa do wyroku SA w Lublinie z 6.05.1997 r., II AKa 74/97, Prok. i Pr. 1998/3; J. Gurgul, Nadzór prokuratora nad śledztwem powierzonym Milicji Obywatelskiej, NP 1977/1; J. Gurgul, Nadzór prokuratora nad śledztwem powierzonym Policji, Prok. i Pr. 2013/5; J. Gurgul, Nadzór służbowy – zadania i metody, Prok. i Pr. 2009/10; J. Gurgul, Osobowe aspekty oględzin szczególnie miejsca i zwłok [w:] Procesowo-kryminalistyczne czynności dowodowe. Materiały pokonferencyjne, red. M. Lisiecki, M. Zajder, Szczepko 2003; J. Gurgul, Wszczęcie postępowania przygotowawczego. Legalizm, odpowiedzialność, aspiracje, Prob. Krym. 2003/240; E. Gutkowska, Problematyka ponownego wszczęcia umorzonego postępowania przygotowawczego, Prob. Praw. 1977/7–8; J. Haber, Zagadnienie prawomocności postanowień prokuratorskich w postępowaniu karnym, NP 1961/4; Z. Halota, K. Niementowski, Rola i pozycja obrońcy w przygotowawczym stadium procesu karnego, Prob. Praw. 1970/6; T. Hanausek, Ustawa o Policji. Komentarz, Kraków 1996; T. Hanausek, Zarys taktyki kryminalistycznej, Warszawa 1994; T. Hayder, K. Niementowski, Kilka uwag na tle stosowania w praktyce art. 293 § 1 i 3 k.p.k., Prob. Praw. 1975/4; A. Herzog, Postępowanie w sprawach o uchylenie immunitetu prokuratorskiego – stan prawny i praktyka, cz. 1, Prok. i Pr. 2008/4; P. Hofmański, Konwencja Europejska a prawo karne, Toruń 1995; P. Hofmański (red.), E. Sądziak, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego, t. 1, Komentarz do artykułów 1–296, t. 2, Komentarz do artykułów 297–467, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, 2011; P. Hofmański, J. Śliwa, Dwugłos w sprawie nowego kształtu postępowania przygotowawczego, Prok. i Pr. 2015/1–2; M. Hudzik, H. Kuczyńska, Glosa do postanowień SN z 11.02.2004 r., III KK 304/03, z 26.05.2004 r., V KK 67/04, z 8.12.2004 r., V KK 344/04, PS 2005/3; A. Huk, Tajemnica zawodowa lekarza w polskim procesie karnym, Warszawa 2006; J. Izydorczyk, Niektóre aspekty formalnoprawne aktu oskarżenia, Prok. i Pr. 2001/7–8; J. Izydorczyk, „Prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa” oraz jego stopnie w polskim procesie karnym na podstawie k.p.k. z 1997 roku [w:] Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011; D. Jagiełło, Anonimowe zawiadomienie o przestępstwie a możliwość jego wykorzystania w procesie karnym [w:] Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo, red. S. Pikulski, W. Cieślak, M. Romańczuk-Grącka, Olsztyn 2015; K. Janczukowicz, O pojęciu „zagrożenia karą” w świetle obowiązującego prawa karnego, NP 1990/1–3; B. Janusz-Pohl, Immunitet sędziowski sędziów sądów powszechnych – wybrane zagadnienia [w:] Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala, red. G. Rejman, B.T. Bienkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008; B. Janusz-Pohl, Immunitety w polskim postępowaniu karnym, Warszawa 2009; B. Janusz-Pohl, P. Mazur, Wpływ czynności w niezbędnym zakresie na wszechstronne zabezpieczenie i utrwalenie materiału dowodowego, RPEiS 2010/1; W. Jasiński, Ewolucja modelu postępowania przygotowawczego w aspekcie sytuacji procesowej podejrzanego i pokrzywdzonego [w:] Nowa kodyfikacja prawa karnego, t. 17, red. L. Bogunia, Wrocław 2005; W. Jasiński, Skrócony akt oskarżenia, Prok. i Pr. 2007/6; W. Jasiński, Węzłowe elementy konstrukcji aktu oskarżenia i ich rola w komunikacji pomiędzy oskarżycielem publicznym a sądem, AUW PPIA 2007/76; A. Jaskuła, Zasada nemo se ipsum accusare tentur a odpowiedzialność za składanie fałszywych zeznań, KKSiP 2012/2; A. Jaworski, J. Kucharska, Glosa do wyroku SN z 30.09.2009 r., I KZP 1/09, OSP 2011/2; M. Jeznach, Akt oskarżenia, Prok. i Pr. 2006/11; A. Jezusek, Możliwość dezinformowania przez świadka organów postępowania w świetle prawa do obrony, zasady równości wobec prawa i zasady praworządności a realizacja znamion występku z art. 233 § 1a k.k., CzekiNP 2018/4; M. Jeż-Ludwichowska, Publiczny akt oskarżenia w świetle nowelizacji procedury karnej z dnia 27 września 2013 r. [w:] Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bienkowska, Warszawa 2015; A. Kabat, Glosa do uchwały SN (7) z 15.04.1986 r., VI KZP 55/85, NP 1987/1; A. Kabat, Na marginesie orzeczeń SN, Prob. Praw. 1978/6; R. Kaczor, Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego. Uwagi polemiczne, Prok. i Pr. 2011/4; R. Kaczor, Stopnie prawdopodobieństwa a ocena dowodów w postępowaniu karnym, PS 2009/7–8; D. Kaczorkiewicz, D. Tarnowska, Instytucja przedstawienia zarzutów i jej konsekwencje procesowe, RPEiS 2011/1; A. Kaftal, Glosa do uchwały SN z 24.01.1963 r., VI KO 78/62, OSPiKA 1964/3; A. Kaftal,

Glosa do wyroku SN z 20.02.1969 r., V KRN 51/68, PiP 1971/5; A. Kaftal, *Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1974; A. Kaftal, *Na marginesie noweli do k.p.k. z 18 czerwca 1959 r.*, NP 1959/9; A. Kaftal, *Niektóre zagadnienia zmiany kwalifikacji prawnej na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, PiP 1962/7–9; A. Kaftal, *O ponownym wszczęciu prawomocnie umorzonego postępowania przygotowawczego*, SMO 1964/2; A. Kaftal, *Podstawowe problemy nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1981/6; A. Kaftal, *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym*, Warszawa 1966; A. Kaftal, *Przyczynek do problematyki dochodzeń prowadzonych w trybie uproszczonym*, NP 1960/5; A. Kaftal, *Środki odwoławcze w postępowaniu przygotowawczym w świetle przepisów k.p.k.*, „Palestra” 1972/5; D. Kala, *Kodeksowe postępowania szczególne*, Warszawa 2001; D. Kala, *Procesowo-kryminalistyczna problematyka problematyka ogłędzin osoby [w:] Doctrina multiplex veritas una. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu, twórcy katedry Kryminalistyki na Wydziale Prawa i Administracji UMK w 35-lecie jej powołania*, red. A. Bulsiewicz, A. Marek, V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2004; S. Kalinowski, *Polski proces karny*, Warszawa 1971; S. Kalinowski, *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1981; S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1966; S. Kaniewski, *Kilka uwag o liczbie zarzutów w akcie oskarżenia*, Prob. Praw. 1981/12; J. Karaźniewicz, *Zakres uprawnień sądu do ingerencji w postępowanie przygotowawcze na tle ochrony interesów pokrzywdzonego [w:] Czynności dochodzeniowo-śledcze i działania operacyjne policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym. Materiały konferencyjne (Szczytno, 8–9.11.2007 r.)*, red. S. Lelental, J. Kudrelek, I. Nowicka, Szczytno 2008; J. Karbarz, W. Radecki, *Przedstawienie zarzutów i przesłuchanie podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym*, Legionowo 2006; D. Karczmarska, *Glosa do uchwały SN z 25.02.2005 r.*, I KZP 35/04, PS 2006/1; D. Karczmarska, *Przyczynek do prawnoprocesowej systematyki okazań*, Prok. i Pr. 1999/7–8; D. Karczmarska, *Samoistna skarga posiłkowa pokrzywdzonego (uwagi polemiczne)*, Prok. i Pr. 1997/11; P. Kardas, *Adwokat jako obrońca – funkcja publiczna czy usługa prywatna [w:] Adwokatura w systemie organów ochrony prawnej*, t. 3, red. J. Giezek, Warszawa 2010; P. Kardas, *Konsensualne sposoby rozstrzygania w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 10 stycznia 2003 r.*, Prok. i Pr. 2004/1; P. Kardas, *Odpowiedzialność karna a nadużycie władzy publicznej w przypadku niezawiadomienia o popełnieniu przestępstwa*, Prok. i Pr. 2007/7–8; P. Kardas, *Podstawy wyłączania odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania a procesowa konstrukcja zakazów dowodowych. Próba analizy dogmatycznej na tle aktualnego stanu orzecznictwa [w:] Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarcza*, red. Ł. Pohl, Poznań 2009; P. Kardas, *Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie*, Kraków 2001; E. Karski, *Podejrzany a osoba podejrzana i ich charakter według postępowania karnego*, NP 1976/5; J. Karwel, *Ogłędziny miejsca zabójstwa*, Prok. i Pr. 2016/9; J. Kasiura, *Moment wszczęcia postępowania przeciwko osobie*, „Prokurator” 2011/2; M. Kaszubski, *Zbiór punktów oskarżenia oraz wzory aktów oskarżenia, wniosków i skarg prokuratorskich*, Grodno 1922; A. Kaucz, B. Myrna, *Czynności (postępowanie) sprawdzające w ujęciu kodeksu postępowania karnego [w:] Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 10, red. L. Bogunia, Wrocław 2002; A. Kaucz, B. Myrna, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego w świetle kodeksu postępowania karnego [w:] Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 11, red. L. Bogunia, Wrocław 2002; A. Kaznowski, *Immunitet formalny a przeszukiwanie*, WPP 2010/2; H. Kempisty, *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1986; K. Kielski, *Uwagi na marginesie niektórych zmian postępowania karnego*, Biul. PG 1956/5; A. Kiełtyka, *Glosa do wyroku SN z 27.04.2009 r.*, V KK 379/08, LEX 2009; M. Klejnowska, *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004; M. Klejnowska, *Osoba podejrzana w procesie karnym*, „Prokurator” 2003/2; M. Klejnowska, *Skarga karna w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2015/1–2; M. Klejnowska, *Zawiadomienie organu ścigania o popełnieniu własnego przestępstwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Prawo” 2005/3; J. Kluz, *Subsydiarny akt oskarżenia w perspektywie nowelizacji kodeksu postępowania karnego – ustawy z 19 lipca 2019 r.*, SPiA 2019/2; Cz.P. Kłak, *Notariusz i samorząd notarialny a obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, NPN 2013/1; Cz.P. Kłak, *„Osoba podejrzana” oraz „potencjalnie podejrzana” w polskim procesie karnym a zasada nemo se ipsum accusare tenetur*, „Ius Novum” 2012/4; R. Kmiecik, A. Staszak, *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, Prok. i Pr. 2019/1; R. Kmiecik, *Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego*, Prok. i Pr. 2010/1–2; R. Kmiecik, *Anonim informacyjny a odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2007/11; R. Kmiecik, *Glosa do postanowienia SN z 17.06.1994 r.*, WZ 122/94, WPP 1995/3–4; R. Kmiecik, *Glosa do postanowienia SN z 18.07.2000 r.*, IV KZ 63/00, OSP 2001/1; R. Kmiecik, *Glosa do postanowienia SN z 26.11.2002 r.*, III KZ 47/02, OSP 2003/10; R. Kmiecik, *Glosa do uchwały SN z 26.09.2002 r.*, I KZP 23/02, PiP 2003/9; R. Kmiecik, *Glosa do wyroku SN z 28.10.1978 r.*, Rw 376/78, NP 1980/5; R. Kmiecik, *Kilka uwag*

o kontroli aktu oskarżenia pod względem formalnym, NP 1987/11–12; R. Kmiecik, *O reasumpcji wadliwych decyzji nie kończących postępowania karnego*, NP 1980/7–8; R. Kmiecik, *O wyroku w sprawie bez rozprawy i innych instytucjach karnoprocesowych (w świetle Projektu zmian k.p.k.)*, „Prokurator” 2000/3; R. Kmiecik, *Postępowanie sprawdzające a czynności sprawdzenia „własnych informacji”*, Prok. i Pr. 2005/10; R. Kmiecik, *Prawomocność postanowień prokuratora w świetle k.p.k. z 1997 r.* [w:] *Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrętowicz, Kraków 1998; R. Kmiecik, *Przedstawienie, zmiana i rozszerzenie zarzutów w postępowaniu przygotowawczym (na tle problematyki niezmienności i niepodzielności przedmiotu procesu karnego)* [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. H. Kuczyńska, J. Kosonoga, J. Jakubowska-Hara, A. Błachnio-Parzych, Warszawa 2013; R. Kmiecik, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izby Karnej w zakresie zagadnień kryminalistyczno-dowodowych w postępowaniu karnym (w latach 1997–2001)*, Prok. i Pr. 2002/7–8; R. Kmiecik, *Uprawdopodobnienie w procesie karnym*, NP 1983/5; R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2006; I. Kobus, I. Dziugiel, *Zatrzymanie, ujęcie, doprowadzenie, sprowadzenie osoby*, Szczytno 2006; W. Kociubiński, *Orzekanie o środku zabezpieczającym z art. 94 § 1 nowego kodeksu karnego w świetle nowego kodeksu postępowania karnego*, PS 1999/3; *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Legalis 2018, 2020; *Kodeks postępowania karnego*, t. 1 (art. 1–424), red. J. Grajewski, Kraków 2005; *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–424*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013; *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2018; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. M. Mazur, Warszawa 1971; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. Z. Gostyński, Warszawa 2003; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. D. Świecki, Warszawa 2013; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1–2, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2003, 2004; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, red. D. Świecki, LEX 2020; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, red. S. Steinborn, LEX 2016; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, red. D. Świecki, Warszawa 2016; R. Kokot, *Nadzwyczajny wymiar kary – kilka uwag i kontrowersji* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 25, red. L. Bogunia, Wrocław 2009; B. Kołasiński, *Wybrane procesowe aspekty orzekania środków zabezpieczających* [w:] *Iure et de facto. Księga jubileuszowa ofiarowana doktorowi Józefowi Gurgulowi*, red. J. Wójcikiewicz, Kraków 2006; A. Kołodziejczyk, *Umorzenie absorpcyjne w polskim procesie karnym*, Warszawa 2013; M. Komar-Zabłocka, *Stopnie prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa w postępowaniu przygotowawczym w świetle zasady legalizmu* [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, t. 2, red. B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, I. Nowikowski, Lublin 2015; R. Koper, *Badanie świadka w aspekcie jego ochrony w procesie karnym*, Warszawa 2015; R. Koper, *Dwa tryby skazania bez rozprawy w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2016/10; R. Koper, *Glosa do wyroku SN z 22.01.2014 r., IV KK 313/13, „Palestra” 2015/1–2*; R. Koper, *Obecność osoby wskazanej przez pokrzywdzonego podczas czynności procesu karnego z jego udziałem*, Mon. Praw. 2016/22; R. Koper, *Prawo do obrony osoby podejrzanej*, Prok. i Pr. 2016/2; R. Koper, *Skazanie oskarżonego bez rozprawy sądowej a zasady procesowe*, St. Praw. 2002/4; R. Koper, *Warunki skazania oskarżonego wyrokiem bez rozprawy*, PS 1999/5; R. Koper, *Zgoda oskarżonego jako warunek skazania bez rozprawy*, „Palestra” 2001/5–6; A. Kordik, *Uwagi o trybie przyśpieszonym i uproszczonym*, NP 1960/9; A. Kordik, F. Prusak, Z. Świda, *Prawo karne procesowe. Część szczególna*, Wrocław–Szczecin 1996; Ł. Korózs, M. Sztorc, *Ustrój sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2002; J. Kosonoga, *Dozór Policji jako środek zapobiegawczy w polskim procesie karnym*, Warszawa 2008; J. Kosonoga, *Glosa do postanowienia SN z 13.10.2010 r., WSP 14/10, „Ius Novum” 2011/1*; J. Kosonoga, *Przedstawienie i modyfikacja zarzutów a rola obrońcy* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; J. Kosonoga, *Recenzja pracy D. Tarnowskiej pt. Instytucja przedstawienia zarzutów w polskim procesie karnym*, Szczecin 2013, Prok. i Pr. 2015/7–8; J. Kosonoga, *Zawieszenie postępowania karnego – zagadnienia węzłowe* [w:] *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, t. 7, red. K. Ślebzak, Warszawa 2014; J. Kosowski, *Zasada informacji prawnej w polskim procesie karnym w świetle art. 16 k.p.k.*, Warszawa 2011; J. Koška, K. Otłowski, *Zasadność przedstawienia zarzutów przez MO, SMO 1966/4*; B. Koško, *Powierzenie przez prokuratury powiatowe Milicji Obywatelskiej prowadzenia śledztw w trybie art. 235 § 2 k.p.k.*, Biul. GP 1963/5; E. Kowalewska-Borys, *Świadek koronny w ujęciu dogmatycznym*, Kraków 2004; M. Kowalski, *Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2003/1; W. Koziulewicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. Komentarz*, Warszawa 2005; K. Krasny, *Faktycznie podejrzany w procesie o charakterze aferowym*, Prob. Praw. 1978/8–9; K. Kras-

ny, *Niektóre instytucje nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/5; K. Krasny, *Prawidłowe formułowanie zarzutów i konkluzji aktów oskarżenia*, Prok. i Pr. 1995/11–12; K. Krasny, „Prywatny” akt oskarżenia w sprawie o przestępstwo ścigane z urzędu, Prok. i Pr. 1996/12; K. Krasny, *Rozszerzenie uprawnień pokrzywdzonego – „prywatny” akt oskarżenia o przestępstwo ścigane z urzędu* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, z. 1, Warszawa 1997; K. Krasny, *Skarga pokrzywdzonego czy akt oskarżenia*, Prok. i Pr. 1997/9; K. Kremens, *Odpowiedzialność zawodowa prokuratorów*, Warszawa 2010; K. Kremens, *Śledztwo po 1 lipca 2015 r. z perspektywy obrońcy i pełnomocnika* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; E. Kruk, *Uwagi o skazaniu bez rozprawy w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/4; E. Kruk, *Skarga oskarżyciela jako przejaw realizacji prawa do oskarżenia uprawnionego oskarżyciela w polskim procesie karnym*, Lublin 2016; E. Kruk, *Wyrok skazujący sądu pierwszej instancji w trybie art. 335 k.p.k.*, Kraków 2005; P. Kruszyński, *Stanowisko prawne obrońcy w procesie karnym*, Białystok 1991; P. Kruszyński, *Udział obrońcy w postępowaniu przygotowawczym w świetle postulatów de lege ferenda*, „Palestra” 1989/8–10; P. Kruszyński, *Ustalenia alternatywne w procesie karnym*, PiP 1984/10; P. Kruszyński, *Wprowadzenie do dyskusji na temat roli policji w postępowaniu przygotowawczym – rozważania modelowe* [w:] *Postępowanie karne w XXI wieku*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2002; P. Kruszyński, *Z problematyki wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek*, Prob. Praw. 1987/12; P. Kruszyński, *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 1983; P. Kruszyński, M. Warchoł, *Pozycja sędziego śledczego na tle modeli postępowania przygotowawczego*, cz. 2, „Palestra” 2008/5–6; P. Kruszyński, M. Warchoł, *Sędzia śledczy. Argumenty za i przeciw* [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010; M.P. Krysiak, *Przesłuchanie podejrzanego*, Szczytno 2007; A. Kryże [i in.], *Kodeks postępowania karnego. Praktyczny komentarz z orzecnictwem*, Warszawa 2001; G. Krysztofiuk, *Prawo do obrony osoby podejrzanego oraz faktycznie podejrzanego – uwagi na tle uchwał SN z 26.04.2007 r. (I KZP 4/07) oraz z 20.09.2007 r. (I KZP 26/07)* [w:] *Problemy prawa polskiego i obcego w ujęciu historycznym, praktycznym i teoretycznym*, cz. 2, red. B.T. Bieńkowska, D. Szafranski, Warszawa 2009; H. Kubicki, *Uwagi o nadzorze prokuratora nad pracą dochodzeniowo-śledczą MO w sprawach o najgroźniejsze przestępstwa kryminalne i gospodarcze*, Prob. Praw. 1979/11; L. Kubicki, *Przestępstwo popełnione przez zaniechanie. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1975; H. Kuczyńska, *Kompetencja sądu do zmiany kwalifikacji prawnej czynu przedstawionej w akcie oskarżenia (zagadnienie kompatybilności instytucji procesowych)*, PiP 2017/2; J. Kudrelek, *Umorzenie „rejestrów” dochodzenia – uwagi praktyczne*, Prok. i Pr. 2011/3; J. Kudrelek, *Zasada prawdy materialnej a „dochodzenie rejestrowe”* [w:] *Zasada prawdy materialnej. Materiały z konferencji, Krasiczyn 15–16 października 2005 r.*, red. Z. Sobolewski, G. Artymiak, Kraków 2006; C. Kulesza, *Projekt Europejskiej Dyrektywy z dnia 18 maja 2011 r. w sprawie wsparcia i ochrony ofiar w świetle prawa polskiego*, Prok. i Pr. 2011/12; C. Kulesza, *Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Białystok 1991; K. Kułak, *Postępowanie międzyinstancyjne w śledztwie i dochodzeniu*, Prok. i Pr. 2017/7–8; K. Kurowska, *Konsensualne tryby zakończenia postępowania karnego w świetle wybranych zasad procesowych*, SI 2001/39; K. Kurowski, I. Zgoliński, *Tajemnica adwokacka w procesie karnym* [w:] *Sapientiae Servientes. Księga jubileuszowa Profesor Krystyny Kwaśniewskiej*, red. I. Zgoliński, Bydgoszcz 2015; M. Kurowski, *Immunitet parlamentarny a gromadzenie dowodów w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2018/5; M. Kurowski, *Nowe uregulowania w zakresie ochrony i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka w procesie karnym* [w:] *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017; E. Kutek, *Postępowanie przygotowawcze zmierzające do wnioskowania o umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym osoby popełniającej w stanie niepoczytalności czyn zabroniony* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 21, red. L. Bogunia, Wrocław 2007; M. Kuźma, „Postępowanie rejestrowe” w procesie karnym, Prok. i Pr. 2007/1; A. Lach, *Przesłuchanie na odległość w postępowaniu karnym*, PiP 2006/12; D. Lapawa, *Pozaustawowy kontrakt działania w ramach uprawnień wynikających z prawa do obrony w kontekście nowelizacji art. 233 § 1 Kodeksu karnego*, PPK 2018/2; A. Leciak, *Utrwalanie przebiegu i wyników oględzin miejsca zdarzenia*, Prok. i Pr. 1998/9; *Leksykon prawa karnego procesowego. 100 podstawowych pojęć*, red. W. Cieślak, Warszawa 2012; K. Lewczuk, *Targ o winę i karę? Porozumienie w polskim procesie karnym*, „Palestra” 2002/3–4; M. Lipczyńska, *Pokrzywdzony jako źródło dowodu w procesie karnym*, ZNASW 1975/9; M. Lipczyńska, *Polski proces karny*, t. 1, *Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1986; M. Lipczyńska, *Rola i zadania MO w kodeksie postępowania karnego z roku 1969*, SMO 1970/6; M. Lipczyńska, *Wyrok uniewinniający a wyrok umarzający postępowanie karne*, NP 1981/7–8; M. Lipczyńska, *Zasada informacji prawnej (art. 10 k.p.k.) a sy-*

stem zasad procesowych polskiego procesu karnego, PiP 1973/2; M. Lipczyńska, *Zawiadomienie o przestępstwie*, Prob. Krym. 1965/56–57; M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Mały komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1986; M. Lipczyńska-Koperowa, *Alternatywa w prawie i procesie karnym*, Wrocław 1963; D. Lis-Starowicz, J. Galster, *Immunitet posła do Parlamentu Europejskiego*, Prz. Sejm. 2006/6; M. Lisiecki, *Zasady i warunki techniczne okazania*, Prok. i Pr. 1999/4; M.J. Lisiecki, *Ewolucja prawa do informacji w postępowaniu karnym – zagadnienia wybrane* [w:] *Przemiany doktrynalne i systemowe prawa publicznego. Studia dedykowane prof. Wincentemu Bednarkowi*, red. S. Pikulski, W. Pływaczewski, J. Dobkowski, Olsztyn 2002; M.J. Lisiecki, *Uwagi polemiczne do projektów postępowania rejestracyjnego i alternatywne propozycje zastosowania uproszczeń w dochodzeniach nie rokujących wykrycia sprawcy* [w:] *Postępowanie karne w XXI wieku. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej*, Popowo 26–28 października 2001 r., red. P. Kruszyński, Warszawa 2002; A. Ludwiczek, *Wszczęcie postępowania przeciwko osobie jako moment przerwania biegu terminu przedawnienia karalności*, „Iustitia” 2012/2; S. Łagodziński, *Odmowa wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów i jej prawnokarne skutki*, Prok. i Pr. 1997/4; S. Łagodziński, *Przedmiot odmowy wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2003/9; S. Łagodziński, S. Momot, *Zwierzchni nadzór służbowy w praktyce prokuratur apelacyjnych* [w:] *Prawo w działaniu*, t. 8, *Sprawy karne*, red. A. Siemaszko, Warszawa 2010; A. Łosicka, *Procesowe pojęcie sprawy*, Prok. i Pr. 2013/3; J. Łupiński, *Czas trwania postępowania sprawdzającego*, Prok. i Pr. 2011/10; J. Łupiński, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2007/5; J. Łupiński, *Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o podjęcie na nowo postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2014/11–12; J. Łupiński, *Spółeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, Prok. i Pr. 2009/1; J. Łupiński, *Szczególny tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2002/10; J. Łupiński, *W kwestii reasumpcji postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2006/1; R. Łyczewek, *O architekturze aktu oskarżenia*, Prob. Praw. 1978/2; R. Łyczewek, *Obrońca a opinia biegłego w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1971/2; R. Łyczewek, *Prawo oskarżonego do znajomości zarzutów, materiałów i akt sprawy w świetle nowego k.p.k.*, NP 1969/7–8; S. Maciejewska, *Nowe gwarancje prawa do obrony przyznane podejrzanemu w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 5, red. L. Bogunia, Wrocław 2000; T. Majewski, *Uprawnienia jednostek gospodarki społecznej w procesie karnym*, Warszawa 1971; T. Majewski, *Uprawnienia j.g.u. w toku śledztwa lub dochodzenia*, „Kontrola Państwowa” 1969/2; Z. Malinowski, K. Niementowski, *Przykłady konkluzji aktów oskarżenia w sprawach o niektóre przestępstwa przeciwko mieniu społecznemu*, Warszawa 1964; A. Małolepszy, *Glosa do postanowienia SA w Łodzi z 20.07.2011 r.*, II AKz 380/11, LEX 2012; A. Małolepszy, B. Piechota, *Zaskarżalność postanowienia o przedstawieniu zarzutów – uwagi polemiczne*, Prok. i Pr. 2014/2; A. Małolepszy, M. Zbrojewska, *Obiektywna podatność podejrzanego na pokrzywdzenie w procesie karnym*, PS 2014/5; K. Mamak, *O statusie pokrzywdzonego przy przestępstwach przeciwko dobrom ogólnym w kontekście art. 306 § 1a pkt 3 k.p.k.* [w:] *Uczestnicy postępowania karnego w świetle nowelizacji procedury karnej po 1.7.2015 r. Komentarz praktyczny*, red. P. Czarnecki, M. Czerwińska, Warszawa 2015; W. Marcinkowski, *Glosa do uchwały SN z 25.02.2005 r.*, I KZP 35/04, WPP 2005/2; A. Marek, *Konsensualny model rozstrzygania spraw w procesie karnym* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; A. Marek, *Wina a warunkowe umorzenie postępowania*, NP 1971/5; K. Marszał, *Ingerencja prokuratora w ściganie przestępstw prywatnoscargowych w polskim procesie karnym*, Warszawa 1980; K. Marszał, *Problem skargi publicznej pokrzywdzonego lub jej wymuszenia przez pokrzywdzonego w procesie karnym*, PPK 1992/18; K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1997; K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008; K. Marszał, *Przebieg procesu karnego*, Katowice 1982; K. Marszał, *Zakaz reformationis in peius w nowym ustawodawstwie karnym procesowym*, Warszawa 1970; K. Marszał, J. Zagrodnik, *Problem dopuszczalności kasacji od postanowienia sądu*, wydany w trybie art. 306 § 2 k.p.k., PiP 2002/4; Z. Martyniak, *Szczególne kategorie świadków w postępowaniu sądowym* [w:] *Świadek w procesie sądowym*, red. S. Waltoś, Warszawa 1985; E. Mazur, *Udział adwokata w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1971/6; W. Mendys, *Kilka uwag dotyczących kontradiktoryjności postępowania przygotowawczego*, „Palestra” 1974/8–9; W. Merkel, *Czy rzeczywiście takie było życzenie ustawodawcy?*, Prob. Praw. 1981/6; P. Mierzejewski, *Postępowanie karne. Repetytorium*, Warszawa 1998; B. Mik, *Glosa do postanowienia SN z 17.06.1994 r.*, WZ 122/94, Prok. i Pr. 1995/11–12; B. Mik, *O potrzebie dodatkowego, szczególnego unormowania odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za niesłuszne skazanie oraz niewątpliwie niesłuszne oskarżenie, przedstawienie zarzutów lub zastosowanie nieizolacyjnego środka zapobiegawczego*, Prok. i Pr. 2012/12; J. Mikos, Z. Sobolewski, *Prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, Prob.

Krym. 1967/66; K. Mioduski, *Akt oskarżenia*, WPP 1953/3; W. Misiak, *Sytuacja prawna pokrzywdzonego w procesie karnym*, ZNIBPS 1976/4; M. Mistygacz, *Ustrój prokuratury w Polsce. Tradycja i współczesność*, Warszawa 2013; Z. Młynarczyk, *Czy uzasadniać akty oskarżenia?*, NP 1959/7–8; Z. Młynarczyk, *Czynności sprawdzające i odmowa wszczęcia postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1995/5; Z. Młynarczyk, *Dwie kwestie związane z postanowieniem o umorzeniu postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1995/2; Z. Młynarczyk, *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym. Akt oskarżenia*, Prok. i Pr. 1995/10; Z. Młynarczyk, *O budowie aktu oskarżenia*, Prob. Praw. 1978/2; Z. Młynarczyk, *O kilku zagadnieniach karnoprocesowych na tle praktyki*, NP 1961/4; Z. Młynarczyk, *Postępowanie przygotowawcze (uwagi ogólne)*, Prok. i Pr. 1995/6; Z. Młynarczyk, *Przedstawienie zarzutów, badanie wniosków dowodowych, niektóre czynności dowodowe oraz zaznajomienie z materiałami postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1995/7–8; Z. Młynarczyk, *Trudności prawidłowego stosowania niektórych przepisów prawa karnego materialnego w praktyce sądowo-prokuratorskiej*, Biul. GP 1964/3; Z. Młynarczyk, *Wszczęcie śledztwa i dochodzenia*, Prok. i Pr. 1995/4; Z. Młynarczyk, *Zawiadomienie o przestępstwie*, Prok. i Pr. 1995/3; Z. Z. Muras, *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym. Artykuły 425–467 KPK. Komentarz*, Warszawa 2004; A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963; A. Murzynowski, *Faktycznie podejrzany w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1971/10; A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1976, 1994; A. Murzynowski, *Podstawowe zasady rzetelnego procesu a problem zróżnicowania form postępowania w sprawach o przestępstwa*, Prok. i Pr. 2001/1; A. Murzynowski, *Podstawy wznowienia postępowania*, NP 1970/7–8; A. Murzynowski, *Problem wprowadzenia instytucji sędziego śledczego*, PiP 1982/3–4; A. Murzynowski, *Przyczynę do zagadnienia ważności czynności procesowych wykonanych w niedopuszczalnym postępowaniu karnym*, NP 1962/7–8; A. Murzynowski, *Refleksje na temat instytucji ułaskawienia w świetle aktualnego stanu prawnego* [w:] *Prawo. Społeczeństwo. Jednostka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Kubickiemu*, red. A. Łopatka, B. Kunicka-Michalska, S. Kiewlicz, Warszawa 2003; A. Murzynowski, *Udział obrońcy w postępowaniu przygotowawczym de lege lata*, „Palestra” 1987/12; A. Murzynowski, *Z problematyki wznowienia śledztwa lub dochodzenia*, NP 1961/11; A. Murzynowski, *Zamknięcie śledztwa. Głos w dyskusji nad śledztwem*, NP 1954/3; A. Murzynowski, S. Waltoś, *Wstępne uwagi do nowego kodeksu postępowania karnego*, PiP 1997/8; B. Myrna, *Skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.) albo bez przeprowadzenia postępowania dowodowego (art. 387 k.p.k.)*. *Podobieństwa i różnice* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 8, red. L. Bogunia, Wrocław 2001; B. Myrna, *Wniosek prokuratora o warunkowe umorzenie przez sąd postępowania karnego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 4, red. L. Bogunia, Wrocław 1999; J. Nelken, *Dowód poszlakowy w procesie karnym*, Warszawa 1970; J. Nelken, *Glosa do wyroku SN z 24.03.1970 r.*, V KRN 52/70, NP 1971/5; J. Nelken, *Wniosek dowodowy na tle kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1971/2; J. Nisenson, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem i orzecznictwem wraz z przepisami wprowadzającymi i dodatkowymi*, Częstochowa 1947; K. Nitkowski, *Rola Policji w polskim postępowaniu karnym*, Poznań 2011; T. Nowak, *Sprawdzenie zawiadomienia o przestępstwie*, NP 1978/4; T. Nowak, S. Stachowiak, *Prawo karne procesowe. Dynamika postępowania*, Bydgoszcz 1999, 2000; *Nowe kodeksy karne – 1997 z uzasadnieniami. Kodeks karny. Kodeks postępowania karnego. Kodeks karny wykonawczy*, red. I. Friedrich-Michalska, B. Stachurska-Marcińczak, Warszawa 1997; *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015; M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2009; I. Nowikowski, *Glosa do uchwały SN z 19.02.1976 r.*, VI KZP 29/75, OSPiKA 1979/11; I. Nowikowski, *O rodzajach terminów w kodeksie postępowania karnego*, Prob. Praw. 1980/2; I. Nowikowski, *Odwołalność czynności procesowych stron w polskim procesie karnym*, Lublin 2001; I. Nowikowski, *Postępowanie w przedmiocie wniosku o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 k.p.k.) – zagadnienia wybrane* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński, Warszawa 2008; I. Nowikowski, *Terminy w kodeksie postępowania karnego*, Lublin 1988; D. Nowocień, *Wybrane zagadnienia dotyczące porozumień w procesie karnym będących podstawą instytucji uregulowanych w art. 335 k.p.k. i art. 387 k.p.k.* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 11, red. L. Bogunia, Wrocław 2002; M. Olszewska, *Anonim jako ślad kryminalistyczny*, Prok. i Pr. 2014/11–12; R. Olszewski, *Role prokuratora w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2014/1; R. Olszewski, *Zasadnicze zmiany dotyczące procesowych uprawnień oskarżonego i pokrzywdzonego w nowelizacji z 27 września 2013 roku* [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, M. Zbrojewski, Warszawa 2014; A. Osińska, *Skazanie bez*

rozprawy – art. 335 k.p.k., Prok. i Pr. 2008/9; K. Ostrowski, *Obrona obowiązkowa (niezbędna) w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1981/7–9; S. Owczarski, *Osoba podejrzana i podejrzany w dochodzeniu niecierpiącym zwłoki w świetle badań*, WPP 1994/1; L.K. Paprzycki, *Umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym* (art. 99 i 100 § 1 k.k.) w świetle poglądów doktryny i orzecznictwa Sądu Najwyższego [w:] *Materiały VI Krajowej Konferencji Sekcji Psychiatrii Sądowej PTP, Jadwisin 5-7.VI.1987*, red. J. Sobkowiak, E. Milewska, T. Gordon, Warszawa 1988; A. Partyk, *Bank może zaskarżyć postanowienie sądu o zwolnieniu go z tajemnicy bankowej*, LEX 2017; A. Partyk, *Oskarżony skutecznie wycofał zgodę na skazanie bez rozprawy, choć sędzia pisma na czas nie otrzymał*, LEX 2019; W. Paszkowski, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1972; K.J. Pawelec, *Czynności niepowtarzalne w sprawach o wypadki drogowe. Aspekty procesowo-kryminalistyczne i bezpieczeństwa*, Warszawa 2019; P. Pawlonka, *Glosa do wyroku SN z 9.02.2011 r., II KK 228/10*, LEX 2011; I. Pączek, *Wniosek o skazanie bez rozprawy po noweli k.p.k. z dnia 27 września 2013 r.*, Prok. i Pr. 2015/10; J. Peczeniuk, *Instytucja przedstawienia zarzutu w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego*, WPP 1994/3–4; J. Peczeniuk, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, WPP 1995/2; L. Penner, *O zmianie przepisów kodeksu postępowania karnego*, NP 1956/2; S. Pikulski, K. Szczechowicz, *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w świetle praw i wolności obywatelskich*, Olsztyn 2004; J. Piotrowicz, *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym*, Warszawa 1972; P. Piszczek, *Postępowanie uproszczone w polskim procesie karnym. Model kodeksowy*, Olsztyn 2004; E. Plebanek, M. Rusinek, *Ujawnienie tajemnicy zawodowej w procesie karnym a odpowiedzialność karna*, CzPKiNP 2007/1; M. Płachta, *Gravamen w procesie karnym*, NP 1979/3; A. Podsiadły, J. Zawiejska-Rataj, *Rozpoznawanie, wykrywanie, ściganie i zwalczanie czynów zabronionych, zapobieganie im i ściganie ich sprawców przez organy Krajowej Administracji Skarbowej*, Prz. Pod. 2017/10; O. Pogorzelski, *Przywrócenie instytucji sędziego śledczego jako propozycja reformy polskiego wymiaru sprawiedliwości* [w:] *Kluczowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011; *Polski proces karny*, cz. 2 i 3, red. M. Lipczyńska, Warszawa–Wrocław 1971; *Polski proces karny*, t. 2, *Zagadnienia szczególne*, red. Z. Kegel, Warszawa 1988; R. Ponikowski, *Aspekty procesowe i kryminalistyczne pierwszej informacji o przestępstwie*, NP 1973/5; R. Ponikowski, *Charakter prawny aktów dokumentujących pierwsze informacje o przestępstwie*, Prob. Praw. 1986/12; R. Ponikowski, *Informacja o przestępstwie a wszczęcie postępowania karnego*, NP 1983/7–8; R. Ponikowski, *Wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego – art. 387 nowego kodeksu postępowania karnego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, red. L. Bogunia, Wrocław 1997; T. Poprawa, *Oskarżyciel posiłkowy w nowym kodeksie postępowania karnego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 8, red. L. Bogunia, Wrocław 2001; W. Posnow, *Prawny obowiązek pokrzywdzonego zawiadomienia o przestępstwie*, AUW Prawo 1990/173; W. Posnow, *Sytuacja pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym w polskim procesie karnym*, Wrocław 1991; W. Posnow, *Udział obrońcy w przygotowawczym stadium procesu – aspekty realizacji niektórych uprawnień* [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009; *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. Z. Świda, Warszawa 2008; *Postępowanie karne. Część szczególna*, red. Z. Świda, Warszawa 2011; *Postępowanie przyspieszone i występki chuligańskie. Zbiór przepisów z wprowadzeniem komentarzowym*, Warszawa 1997; K. Postulski, M. Siwek, *Przepadek w polskim prawie karnym*, Kraków 2004; A. Posytek, *Wartość dowodowa czynności operacyjno-rozpoznawczych*, Prok. i Pr. 2011/3; D. Pożaroszczuk, *Czynności sprawdzające a proces karny. Wzajemne związki i relacje*, Warszawa 2013 (praca doktorska niepubl.); F. Prażkiewicz, J. Tylman, *Zmiana oskarżenia w procesie karnym powszechnym*, ZNUŁ 1958/9; *Prawo administracyjne*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2003; *Prawo karne procesowe – część ogólna*, red. J. Grajewski, Warszawa 2011; *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2010; *Proces karny*, red. K. Marszał, Katowice 2003; *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2017; *Proces karny*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2019; *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; *Proces karny. Część szczególna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012; *Proces karny. Część szczególna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; *Proces karny. Przebieg postępowania*, red. K. Marszał, Katowice 2008; F. Prusak, *Dopuszczalność zażalenia na podstawy i motywy umorzenia postępowania przygotowawczego*, NP 1969/11–12; F. Prusak, *Dyrektywa niezbędnej informacji prawnej w procesie karnym*, Prob. Praw 1974/1; F. Prusak, *Elementy przedstawienia zarzutów w procesie karnym*, MO 1970/1; F. Prusak, *Glosa do wyroku SN z 3.05.1983 r., I KR 74/83*, NP 1985/2; F. Prusak, *Glosa do wyroku SN z 28.02.1979 r., V KR 168/78*, NP 1981/1; F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. 1–2, Warszawa 1999; F. Prusak, *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym*, Warszawa 1984; F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warsza-

wa 1973; F. Prusak, *Podstawa faktyczna przedstawienia zarzutów w procesie karnym*, „Palestra” 1971/6; F. Prusak, *Pojęcie podejrzanego w procesie karnym*, „Palestra” 1969/6; F. Prusak, *Postępowanie sprawdzające w nowym k.p.k.*, Prob. Praw. 1971/2; F. Prusak, *Powierzenie nieprokuratorskim organom ścigania przeprowadzenia śledztwa lub czynności śledczych*, NP 1983/6; F. Prusak, *Problematyka określenia momentu stosownego do przedstawienia zarzutów*, „Palestra” 1972/6; F. Prusak, *Przedstawienie zarzutów w dochodzeniu uproszczonym*, Prob. Praw. 1972/2; F. Prusak, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego (za rok 1982)*, NP 1983/9–10; F. Prusak, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego (za rok 1984)*, NP 1985/7–8; F. Prusak, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za rok 1986*, NP 1988/1; F. Prusak, *Systematyzacja kompetencyjna organów ścigania karnego*, SPiA 2012/1; F. Prusak, *Uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów w procesie karnym*, Prob. Praw. 1970/4; F. Prusak, *Zamknięcie postępowania przygotowawczego*, NP 1974/4; S.M. Przyjemski, *Stosowanie art. 335 § 1 k.p.k. ze szczególnym uwzględnieniem postępowania w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych*, „Prokurator” 2002/1; S. Pulikowski, *Uchylenie w trybie nadzoru służbowego nieprawomocnych decyzji prokuratorskich o umorzeniu*, Prob. Praw. 1982/10; W. Radecki, *Ocena materiału dowodowego przez prokuratora*, Prob. Praw. 1975/5; W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2008; W. Radecki, *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2017; J. Raglewski, *Przypadek i środki kompensacyjne w projektowanej nowelizacji Kodeksu karnego*, KKSiP 2014/13; A. Ratajczak, *Glosa do postanowienia SN z 22.10.1971 r.*, V KRN 368/71, PiP 1973/1; T. Razowski, *Dopuszczalność zwrotu prokuratorowi do uzupełnienia postępowania przygotowawczego sprawy skierowanej do sądu na podstawie art. 324 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2002/7–8; T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005; T. Razowski, *Zagadnienie zwrotu sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego w ramach kodeksowych postępowań szczególnych*, „Palestra” 2003/11–12; M. Rogalski, *Przesłanka powagi rzeczy osądzonej w procesie karnym*, Kraków 2005; M. Rusinek, *Niezmiennność przedmiotu postępowania karnego a gwarancje oskarżonego* [w:] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013; M. Rusinek, *Oskarżanie „dwutorowe” a rzetelny proces karny – uwagi na marginesie wyroku SN z dnia 30 września 2009 r.*, I KZP 1/09 [w:] *Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Hołdy*, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011; S. Rutkowski, *Wybrane zagadnienia z zakresu odpowiedzialności karnej lekarza*, Prok. i Pr. 1999/9; M. Rzeszutko, *Urzędowe działania tekstotwórcze na przykładzie aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2003/4; M. Safjan, *Prawne problemy tajemnicy lekarskiej*, KPP 1995/1; M. Safjan, *Prawo i medycyna. Ochrona praw jednostki a dylematy współczesnej medycyny*, Warszawa 1998; A. Sakowicz, *Negatywne przesłanki dochodzenia*, Prok. i Pr. 2006/12; A. Sakowicz, *Prawo do milczenia w polskim procesie karnym*, Białystok 2019; A. Sakowicz, *Zakaz dowodowego wykorzystania wyjaśnień podejrzanego występującego bez obrońcy bądź pod nieobecność obrońcy*, EPS 2019/1; E. Samborski, *Glosa do uchwały SN z 30.06.2004 r.*, I KZP 10/04, PS 2005/4; E. Samborski, *Zarys metodyki pracy prokuratora*, Warszawa 2008; L. Schaff, *Komentarz wraz ze wstępem do postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1956; L. Schaff, *Zakres i formy postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1961; M. Siewierski, *Czy uzasadniać akty oskarżenia? Dwugłos dyskusyjny*, NP 1959/7–8; M. Siewierski, *Glosa do postanowienia SN z 1.12.1956 r.*, III KZ 120/56, OSPIKA 1958/3; M. Siewierski, *Wszczęcie postępowania karnego i odmowa ścigania*, SMO 1960/6; M. Siewierski, *Zażalenie na czynności prowadzącego postępowanie przygotowawcze*, NP 1975/9; M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1971; M. Siwek, *Glosa do postanowienia SN z 8.04.2010 r.*, IV KK 52/10, LEX 2011; M. Siwek, *Ograniczenie prawa do paszportu w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2002/2; J. Skorupka, *Czynności legalne warunkowo w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2015/1–2; E. Skrętowicz, *Charakter prawny orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie karne w świetle zasady domniemania niewinności* [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, red. S. Stachowiak, Poznań 2002; E. Skrętowicz, *Faktycznie podejrzany w polskim procesie karnym* [w:] *Wybrane zagadnienia procedury karnej. Księga pamiątkowa ku czci Prof. A. Murzynowskiego*, SI 1997/33; E. Skrętowicz, *Glosa do wyroku SN z 28.02.1979 r.*, V KR 168/78, OSPIKA 1980/5; E. Skrętowicz, *Proponowane zmiany w ustawie karnej procesowej z grudnia 2001 roku* [w:] *Nowe prawo karne po zmianach*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 2002; E. Skrętowicz, *Wyrok sądu karnego pierwszej instancji*, Lublin 1989; E. Skrętowicz, *Zatrzymanie jako środek przymusu*, Prob. Praw. 1970/9–10; G. Skrzypek, *Zażalenie w postępowaniu przygotowawczym. Wybrane zagadnienia*, „Prokurator” 2004/2; H. Skwarczyński, *Postępowanie przygotowawcze w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych po nowelizacji procedury karnej ze stycznia 2003 roku*, WPP 2003/2; H. Skwarczyński, *Postępowanie rejestrowe. Nowy instrument procesowy w KPK*, EP 2003/11;

H. Skwarczyński, *Postępowanie rejestrowe – nowy instrument procesowy organów ścigania*, Mon. Praw. 2003/14; H. Skwarczyński, *Proceduralne aspekty udziału Straży Leśnej w sprawach o przestępstwa*, CzPKiNP 2006/1; T. Słaby, *Przesłanki dochodzenia w niezbędnym czasie*, NP 1982/1–2; T. Słaby, *Przesłanki dochodzenia w niezbędnym zakresie na tle praktyki organów ścigania*, WPP 1981/3; J. Smoleński, *Prokuratura Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Komentarz do ustawy o Prokuraturze PRL i innych przepisów dotyczących Prokuratury*, Warszawa 1981; Z. Sobolewski, *Osoba podejrzana oraz potencjalnie podejrzana w znowelizowanym (2003) kodeksie postępowania karnego a gwarancje konstytucyjne* [w:] *Problemy znowelizowanej procedury karnej*, red. G. Artymiak, Cz.P. Kłak, Z. Sobolewski, Kraków 2004; Z. Sobolewski, *Samooskarżenie w świetle prawa karnego (nemo se ipsum accusare tenetur)*, Warszawa 1982; P.K. Sowiński, *O prawie oskarżonego do przesłuchania z udziałem ustanowionego obrońcy. Uwagi na tle art. 301, art. 249 § 3 k.p.k. oraz art. 5 ust. 3 zdanie drugie ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym* [w:] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013; P.K. Sowiński, *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony. Uwagi na tle czynności oskarżonego oraz organów procesowych*, Rzeszów 2012; S. Stachowiak, *Charakter prawny wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania karnego przez sąd* [w:] *Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrętowicz, Kraków 1998; S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975; S. Stachowiak, *Miejsce i rola instytucji zamknięcia postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, PiP 1984/7; S. Stachowiak, *Przedstawienie zarzutów w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999/2; S. Stachowiak, *Przesłuchanie podejrzanego z udziałem obrońcy*, Prok. i Pr. 1997/12; S. Stachowiak, *Uprawnienia obrońcy w postępowaniu przygotowawczym w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/10; S. Stachowiak, *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltośa*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, Prok. i Pr. 1999/9; S. Stachowiak, *Zakres informacji procesowej przekazywanej podejrzanemu przed i w toku przesłuchiwania*, Prok. i Pr. 2001/3; S. Stachowiak, *Zamknięcie śledztwa lub dochodzenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2004/2; S. Stachowiak, *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie w polskim postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2005/2; S. Stachowiak, P. Wiliński, B. Janusz-Pohl, *Zmiana kwalifikacji prawnej w toku postępowania karnego* [w:] *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, red. Z. Cwiągalski, G. Artymiak, Warszawa 2009; D. Stachurski, *Jak zapewnić rzetelną kontrolę postępowania przygotowawczego?*, Prok. i Pr. 2013/4; J. Stańda, *Stanowisko świadka w polskim procesie karnym*, Warszawa 1976; B.J. Stefańska, *Glosa do postanowienia SN z 24.04.2007 r.*, IV KK 31/07, WPP 2007/3; B.J. Stefańska, *Przepadek przedmiotów* [w:] *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016; R.A. Stefański, *Aktualny model zaskarżania postanowień o zaniechaniu ścigania karnego*, Prok. i Pr. 2007/12; R.A. Stefański, *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, Prok. i Pr. 2014/11–12; R.A. Stefański, *Czynności procesowe w niezbędnym zakresie w nowym kodeksie postępowania karnego*, WPP 1998/1–2; R.A. Stefański, *Czynności przedstawienia zarzutów*, Prok. i Pr. 2013/7–8; R.A. Stefański, *Dochodzenie po nowelizacji kodeksu postępowania karnego w 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003/4; R.A. Stefański, *Glosa do postanowienia SN z 22.06.2001 r.*, III KKN 44/01, Prok. i Pr. 2002/5; R.A. Stefański, *Glosa do postanowienia SN z 27.02.2007 r.*, I KZP 38/06, WPP 2008/2; R.A. Stefański, *Glosa do postanowienia SN z 16.01.2009 r.*, IV KK 256/08, Prok. i Pr. 2009/9; R.A. Stefański, *Glosa do postanowienia SN z 13.06.2012 r.*, II KK 302/11, PiP 2013/1; R.A. Stefański, *Kodeks postępowania karnego z orzecznictwem i piśmiennictwem (za lata 1998–2003)*, Toruń 2004; R.A. Stefański, *Końcowe zapoznanie z materiałami postępowania przygotowawczego w świetle noweli z 27 września 2013 r.*, Prok. i Pr. 2015/1–2; R.A. Stefański, *Krąg podmiotów uprawnionych do zaskarżania postanowień o zaniechaniu ścigania karnego w świetle nowych uregulowań*, Prok. i Pr. 2014/2; R.A. Stefański, *Metodyka pracy prokuratora w sprawach karnych*, Warszawa 2017; R.A. Stefański, *Modyfikacja zarzutów*, Prok. i Pr. 2013/12; R.A. Stefański, *Nadzór służbowy prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym* [w:] *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017; R.A. Stefański, *Nowe uregulowania w polskiej procedurze karnej służące ograniczeniu i kontroli stosowania środków zapobiegawczych* [w:] *Środki przymusu w znowelizowanej procedurze karnej*, red. A. Lach, Toruń 2016; R.A. Stefański, *Obligatoryjne śledztwo prokuratorskie w świetle noweli do k.p.k. z 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003/3; R.A. Stefański, *Obligatoryjne śledztwo ze względu na właściwości sprawy*, Prok. i Pr. 2001/11; R.A. Stefański, *Okoliczności uzasadniające przyjęcie „wypadku mniejszej*

wagi", Prok. i Pr. 1996/12; R.A. Stefański, *Organ uprawniony do umorzenia postępowania przygotowawczego z powodu niepoczytalności podejrzanego w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1997/12; R.A. Stefański, *Pisemne wyjaśnienia podejrzanego*, WPP 2005/1; R.A. Stefański, *Podstawy i przyczyny umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1996/2–3; R.A. Stefański, *Postępowanie „rejestrów” w procesie karnym* [w:] *Aktualne problemy prawa i procesu karnego*. Księga ofiarowana profesorowi Jerzemu Grajewskiemu, red. M. Plachta, Gdańsk 2003; R.A. Stefański, *Prawnokarna ocena stanu nietrzeźwości w ruchu drogowym*, Prok. i Pr. 1999/3; R.A. Stefański, *Prawo do obrony osoby podejranej* [w:] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izdorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1995 r.*, WPP 1996/3–4; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r.*, WPP 2000/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r.*, WPP 2001/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej SN w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r.*, WPP 2000/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r.*, WPP 2010/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2010 r.*, WPP 2011/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2002 r.*, WPP 2003/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za 2015 r.*, „Ius Novum” 2017/1; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń za 2007 r.*, WPP 2008/1; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, karnego wykonawczego i prawa wykroczeń za 1999 r.*, WPP 2000/1; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego i prawa wykroczeń za 2001 r.*, WPP 2002/1; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1994 r.*, WPP 1995/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 rok*, WPP 2002/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2004 r.*, WPP 2005/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r.*, WPP 2006/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2008 r.*, WPP 2009/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2011 r.*, „Ius Novum” 2012/3; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2016 r.*, „Ius Novum” 2018/1; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za lata 1991–1993*, WPP 1995/2; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej SN w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991–1993*, WPP 1994/3–4; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej SN w zakresie prawa karnego procesowego za lata 1991–1993*, WPP 1995/2; R.A. Stefański, *Przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, z. 24, Warszawa 1999; R.A. Stefański, *Recenzja książki P. Piszczek, Postępowanie uproszczone w polskim procesie karnym. Model kodeksowy*, Olsztyn 2004, Prok. i Pr. 2005/9; R.A. Stefański, *Skazanie bez rozprawy w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2003/6; R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, Prok. i Pr. 2013/6; R.A. Stefański, *Sposoby wzywania lub zawiadamiania osób w wypadkach nie cierpiących zwłoki w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2002/9; R.A. Stefański, *Śledztwo powierzone Policji w świetle nowelizacji z 2013 r.* [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego*. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska, Warszawa 2015; R.A. Stefański, *Terminy do wniesienia aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2001/4; R.A. Stefański, *Tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2000/1; R.A. Stefański, *Wniosek prokuratora o skazanie oskarżonego bez rozprawy*, Prok. i Pr. 1998/2; R.A. Stefański, *Zażalenie na bezczynność w zakresie rozpoznania zawiadomienia o przestępstwie*, Prok. i Pr. 2014/6; S. Steinborn, *Dostęp do obrońcy na wczesnym etapie postępowania karnego*. Uwagi de lege lata i de lege ferenda, EPS 2019/1; S. Steinborn, *Odwolywalność oświadczeń woli a porozumienia w polskim procesie karnym*, „Palestra” 2001/7–8; S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym*. Skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej, Kraków 2005; S. Steinborn, *Status osoby podejranej w procesie karnym z perspektywy Konstytucji RP (uwagi de lege lata i de lege ferenda)* [w:] *Państwo prawa i prawo karne*. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. 2, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012; S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego*, Prok. i Pr. 2001/12;

S. Steinborn, M. Wąsek-Wiaderek, *Moment uzyskania statusu biernej strony postępowania karnego z perspektywy konstytucyjnej i międzynarodowej* [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bienkowska, Warszawa 2015; K. Stępień, *Problematyka stosowania środków zabezpieczających wobec sprawców nie poczytalnych i o poczytalności ograniczonej w stopniu znacznym w świetle kodeksu karnego*, AUMCS 2000/1; T. Stępień, S. Flasiński, *O prawidłowe określenie podstaw umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prob. Krym. 1985/170; D. Strzelecki, *Konsumpcja skargi publicznej*, Prok. i Pr. 2016/2; Sz. Stypuła, *Falszywe zeznania a prawo do obrony*, Mon. Praw. 2008/15; W. Sych, *Glosa do uchwały SN z 25.02.2005 r.*, I KZP 35/04, PS 2006/3; W. Sych, *Wniosek prokuratora o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających jako szczególny rodzaj skargi w polskim procesie karnym* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński, Warszawa 2008; W. Sych, *Wpływ pokrzywdzonego na tok postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Kraków 2006; *System Prawa Karnego*, t. 8, *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, red. L. Gardocki, Warszawa 2018; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 3, cz. 1, *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 4, *Dopuszczalność procesu*, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, Warszawa 2015; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 5, *Sądy i inne organy postępowania karnego*, red. Z. Kwiatkowski, Warszawa 2015; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, *Postępowanie przygotowawcze*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 14, *Tryby szczególne*, red. F. Prusak, Warszawa 2015; M. Syta, *Gravamen jako przesłanka zażalenia w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2004/4; Z. Szatkowski, *Czynności operacyjne w sprawach karnych*, Prob. Praw. 1976/11–12; Z. Szatkowski, *Czynności sprawdzające w ujęciu kodeksu postępowania karnego*, Prob. Krym. 1970/84; Z. Szatkowski, *Faktyczne wszczęcie procesu w celu zabezpieczenia dowodowego*, WPP 1977/2; Z. Szatkowski, A. Gębara, *Kryminalistyczne aspekty dochodzenia w niezbędnym zakresie*, Prob. Krym. 1972/95; M. Szewczyk, *Prawnokarna ochrona tajemnicy zawodowej lekarza*, CzPKiNP 2000/1; D. Szumiło-Kulczycka, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012; B. Szyprowski, *Dochodzenie w niezbędnym zakresie jako faktyczne wszczęcie postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2006/11; B. Szyprowski, *Kontrola prawomocnych orzeczeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 1999/9; B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego*, PiP 1999/12; B. Szyprowski, *Postępowanie sprawdzające w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2007/7–8; B. Szyprowski, *Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jako faktyczna przesłanka wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2006/3; S. Śliwiński, *Glosa do postanowienia SN z 27.12.1956 r.*, IV KO 114/56, OSPiKA 1958/2; S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959; S. Śliwiński, *Wznowienie postępowania karnego w prawie Polski na tle porównawczym*, Warszawa 1957; A.R. Światłowski, *Omówienie uchwały SN z 20.05.1992 r.*, I KZP 16/92, EP 1994/8; Z. Świda, *Glosa do uchwały SN z 18.09.2001 r.*, I KZP 11/01, OSP 2002/7–8; Z. Świda, *Podstawy przekazania sprawy do postępowania przygotowawczego de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszałka*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003; Z. Świda, *Uwagi o warunkowym umorzeniu postępowania* [w:] *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, red. Z. Cwiąkański, G. Artymiak, Warszawa 2009; Z. Świda, *Właściwość i skład sądu. Wylączenie sędziego* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, t. 14, Warszawa 1998; Z. Świda-Łagiewska, *Glosa do postanowienia SN z 13.01.1984 r.*, II KZ 123/83, OSPiKA 1985/1; D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym. Analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2013; D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2015; D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2013; T. Świt, *Postępowanie uproszczone w procesie karnym*, Warszawa 1972; A. Taracha, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze. Aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe*, Lublin 2006; A. Taracha, *Glosa do postanowienia SN z 2.07.2003 r.*, II KK 268/02, WPP 2006/1; A. Taracha, *O istocie i zakresie pojęcia „czynności niepowtarzalne” w polskim procesie karnym*, AUMCS 1980/27; A. Taracha, *Problemy legislacyjne z tzw. postępowaniem rejestrowym” w polskim procesie karnym*, WPP 2003/4; A. Taracha, *Przesłuchanie in articulo mortis*, Prob. Praw. 1978/4–5; A. Taracha, *Udział stron w czynnościach niepowtarzalnych według Kodeksu postępowania karnego*, Annales UMCS 1984/31; T. Taras, *Krok naprzód w kierunku kontradiktoryjności postępowania przygotowawczego w projekcie k.p.k.*, „Pa-lestra” 1969/3; D. Tarnowska, *Głos w dyskusji. Instytucja sędziego śledczego w polskim procesie karnym* [w:] *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013; D. Tarnowska,

Institucja przedstawienia zarzutów w polskim procesie karnym, Szczecin 2013; D. Tarnowska, *Różnice między dochodzeniem a śledztwem w polskim procesie karnym*, Szczecin 2009; A. Tęcza-Paciorek, *Pojęcie osoby podejrzanej*, Prok. i Pr. 2011/11; P. Tomaszewski, *Formy postępowania przygotowawczego w procedurze karnej*, Prob. Praw. 1989/12; P. Tomaszewski, *Niektóre problemy związane z podjęciem na nowo prawomocnie umorzonego postępowania przygotowawczego*, WPP 1994/3–4; P. Tomaszewski, *Uwagi o metodach nadzoru procesowego nad dochodzeniem*, WPP 1974/3; P. Tomaszewski, *Uwagi o nadzorze prokuratora nad dochodzeniem w fazie jego wszczęcia*, WPP 1972/1; P. Tomaszewski, *Uwagi o postępowaniu przygotowawczym w polskim procesie karnym*, WPP 1988/2; A. Trzcinańska, *Inicjatywa dowodowa podejrzanego w trakcie postępowania przygotowawczego* [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, red. S. Stachowiak, Poznań 2002; J. Tylman, *Cele i zadania postępowania przygotowawczego w procesie karnym* [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci profesora Kazimierza Marszałka*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003; J. Tylman, *Dopuszczalność wykonywania czynności nie cierpiących zwłoki w postępowaniu karnym*, NP 1979/1; J. Tylman, *Gwarancje procesowe podejrzanego w postępowaniu karnym*, ZNUŁ Prawo 1971/83; J. Tylman, *Institucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984; J. Tylman, *Model procesu karnego a nadzór nad postępowaniem przygotowawczym* [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012; J. Tylman, *Postępowanie przygotowawcze w procesie karnym*, Warszawa 1998; J. Tylman, *Problemy czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, SKKiP 1976/4; J. Tylman, *Problemy nadzoru prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym* [w:] *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana profesorowi Jerzemu Grajewskiemu*, red. M. Plachta, Gdańsk 2003; J. Tylman, *Problemy usprawnienia postępowania karnego* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltośa*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000; J. Tylman, *Reforma modelu postępowania przygotowawczego* [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993; J. Tylman, *Rozwój systemu postępowania przygotowawczego w latach 1944–1956*, ZNUŁ 1957/6; J. Tylman, *Warunki dopuszczalności wszczęcia postępowania karnego*, ZNUŁ 1959/14; J. Tylman, *Wszczęcie postępowania karnego*, NP 1955/4; J. Tylman, *Zasada legalizmu w procesie karnym*, Warszawa 1965; J. Tylman, J. Waszczyński, *O niektórych wątpliwościach powstałych na tle ostatniej nowelizacji k.p.k.*, NP 1958/10; H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 1999/11–12; S. Waltoś, *Akt oskarżenia w procesie karnym*, Warszawa 1963; S. Waltoś, *Glosa do uchwały SN z 12.05.1960 r.*, VI KO 122/59, PiP 1961/4–5; S. Waltoś, *Glosa do uchwały SN z 4.06.1964 r.*, VI KO 10/64, PiP 1965/1; S. Waltoś, *Główne nurty nowelizacji procedury karnej*, PiP 2003/4; S. Waltoś, *Istota i zakres uprawnień podejrzanego, pokrzywdzonego i ich zastępców w niepotwierdzalnych czynnościach śledczych lub dochodzących*, „Palestra” 1969/9; S. Waltoś, *Karnoprocesowe konsekwencje ustawy o prokuraturze*, NP 1967/9; S. Waltoś, *Model postępowania przygotowawczego na tle prawoporównawczym*, Warszawa 1968; S. Waltoś, *Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku*, PiP 1997/8; S. Waltoś, *O obstrukcji procesowej, czyli kilka uwag o nadużyciu prawa procesowego* [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda, Lublin 2005; S. Waltoś, *„Porozumienia” w polskim procesie karnym de lege lata i de lege ferenda (próba oceny dopuszczalności)*, PiP 1992/7; S. Waltoś, *Postępowanie szczególne w procesie karnym (postępowanie kodeksowe)*, Warszawa 1973; S. Waltoś, *Tak zwane umorzenie rejestrowe, czyli legislacyjna kula w płocie* [w:] *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana profesorowi Jerzemu Grajewskiemu*, red. M. Plachta, Gdańsk 2003; S. Waltoś, *Zasada dewolucji w ustroju prokuratury*, NP 1965/11; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020; J. Waszczyński, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie i bezzasadne aresztowanie w polskim procesie karnym*, Warszawa 1967; A. Ważny, *Modyfikacja uzgodnień przed sądem w trybie dobrowolnego poddania się karze*, „Prokurator” 2004/1; A. Wąsek, *Odpowiedzialność karna za nieprzeszkodzenie przestępstwu*, Warszawa 1973; M. Wąsek-Wiaderek, *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawoporównawczej*, Kraków 2003; J. Widacki, *Rola i zakres kryminalistycznych czynności sprawdzających*, ZNUJ Prace Prawnicze 1971/51; M. Wieczorek, *Zakres przedmiotowy postępowania uproszczonego w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999/6; S. Wiewiórka, *Kontrola instancyjna postanowień prokuratora o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2002/12; P. Wiliński, *Przesłuchanie świadka na odległość w postępowaniu karnym*, PS 2005/6; D. Wilk, *Biegły konsultant w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2019/7–8; L. Wilk, *Obowiązek denuncjacji w prawie karnym (art. 240 k.k.)*, Prok. i Pr. 1999/1; J. Witkowska, *Wniosek prokuratora o umorzenie postępowania wobec niepoczytalnego sprawcy czynu zabronionego i zastosowanie środków zapobiegawczych* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 10, red. L. Bogunia, Wroc-

ław 2002; K. Witkowska, *Biegły w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2013/1; K. Witkowska, *Ogłędziny. Aspekty procesowe i kryminalistyczne*, Warszawa 2013; K. Witkowska, *Pozycja prokuratora w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2013/6; K. Witkowska, *Strony procesowe i ich reprezentanci w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2012/9; R. Wojtuszek, *Postępowanie policjantów w związku z prowadzeniem dochodzenia i jego umorzeniem w trybie rejestrowym*, Prok. i Pr. 2005/12; S. Woliński, *Akt oskarżenia*, Toruń 1946; R. Wolny, *Anonim jako podstawa wszczęcia postępowania karnego*, NP 1969/6; W. Wolter, *Glosa do uchwały SN z 29.03.1976 r.*, VI KZP 46/75, NP 1976/9; W. Wolter, *Nadzwyczajne złagodzenie kary przestępcom powrotnym*, PiP 1970/12; W. Wolter, *Uwagi o łagodzeniu i zaostrzeniu kary*, PiP 1973/1; K. Woźniewski, *Glosa do postanowienia SN z 24.04.2007 r.*, IV KK 31/07, GSP-Prz. Orz. 2008/1; K. Woźniewski, *Glosa do uchwały SN z 25.02.2005 r.*, I KZP 35/04, GSP-Prz. Orz. 2005/4; K. Woźniewski, *Polecenie sądu jako forma ingerencji w postępowanie przygotowawcze (aspekty formalne)* [w:] *Czynności dochodzeniowo-śledcze i działania operacyjne policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym. Materiały konferencyjne (Szczytno, 8–9.11.2007 r.)*, red. S. Leleńtal, J. Kudręlek, I. Nowicka, Szczytno 2008; B. Wójcicka, *Sytuacja prawna pokrzywdzonego w procesie karnym w świetle projektu k.p.k.* [w:] *Reforma prawa karnego*, red. J. Tylman, Łódź 1994; B. Wójcicka, *W kwestii uprawnień oskarżycielskich pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu* [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999; K. Wrona, *Glosa do wyroku SN z 24.06.2013 r.*, V KK 453/12, Prok. i Pr. 2016/1; W. Wróbel, *Konstytucyjne prawo do obrony w perspektywie prawa karnego materialnego* [w:] *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010; W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2014; S. Wyciszczał, *Czynności sądu w nowym k.p.k.*, Prok. i Pr. 1997/11; S. Wyciszczał, *„Dochodzenie w niezbędnym zakresie” jako integralna część postępowania przygotowawczego*, PiP 1970/12; S. Wyciszczał, *O sposobach merytorycznego załatwienia postępowania przygotowawczego w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/1; S. Wyciszczał, *Rozważania na temat prawomocności w polskim procesie karnym*, PiP 1965/4; S. Wyciszczał, *Wybrane zagadnienia postępowania przygotowawczego na tle k.p.k.*, Warszawa 1969; S. Wyciszczał, *Z problematyki wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prob. Praw. 1973/8; S. Wyciszczał, *Zakończenie postępowania przygotowawczego jako etap procesu karnego*, PiP 1975/6; S. Wyciszczał, *Zamknięcie śledztwa lub dochodzenia*, Prok. i Pr. 1995/9; S. Wyciszczał, *Zasada praworządności w postępowaniu przygotowawczym*, cz. 2, Prob. Praw. 1987/11; *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 2003; D. Wysocki, *Instytucja „porozumienia” w postępowaniu karnym*, PiP 2000/10; Wytoczne, komentarze i wyjaśnienia odnoszące się do nowego prawa karnego, z. 2, Warszawa 1969; S. Zabierowski, *Jak formułować podstawy umorzenia postępowania przygotowawczego*, Biul. GP 1960/7–8; S. Zabłocki, *Glosa do uchwały SN z 27.04.2001 r.*, I KZP 8/01, „Palestra” 2001/9–10; S. Zabłocki, *Nowela K.P.K. z dnia 20 lipca 2000 r. Komentarz*, Warszawa 2000; S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w kodeksie postępowania karnego po nowelizacji*, Warszawa 2003; S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997; A. Zachuta, *Opis i kwalifikacja prawna czynu z uwzględnieniem sprawczych odmian przestępnego współdziałania*, Prok. i Pr. 2005/1; J. Zagrodnik, *Instytucja skargi subsydiarnej a środki kontroli postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego z art. 237 i 328 k.p.k.*, WPP 2004/3; J. Zagrodnik, *Instytucja skargi subsydiarnej w procesie karnym*, Warszawa 2005; J. Zagrodnik, *Koncepcje kontroli zaniechania ścigania karnego* [w:] *Iudicium et Scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmiecika*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Warszawa 2011; J. Zagrodnik, *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013; J. Zagrodnik, *Specyfika trybu kontroli postanowień o umorzeniu postępowania rejestrowego*, Prok. i Pr. 2008/9; B. Zająć, *Przyznanie się oskarżonego do winy w procesie karnym*, Kraków 1995; G.A. Zarański, *Wniosek o skazanie bez rozprawy – kilka uwag i spostrzeżeń praktycznych*, „Prokurator” 2004/2; J. Zarebski, *Umorzenie absorpcyjne postępowania karnego – art. 11 k.p.k. Wyjątek od zasady legalizmu*, Poznań 2012; R. Zawłocki, *Akt oskarżenia jako przedmiot procesowego sporu przed kontradiktoryjną rozprawą* [w:] *O obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015; R. Zawłocki, *Błąd funkcjonariusza publicznego jako podstawa jego odpowiedzialności karnej*, Mon. Praw. 2004/22; *Zbiór orzeczeń z zakresu prawa karnego procesowego wraz z komentarzami. Postępowanie przygotowawcze, czynności sądu w tym postępowaniu, środki przymusu*, red. K. Klugiewicz, Warszawa 2012; M. Zbrojewska, *Dobrowolne poddanie się karze w kodeksie postępowania karnego*, Białystok 2002; M. Zbrojewska, *O zmianach w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2003/6; M. Zbrojewska, *Przedstawienie zarzutów w polskim procesie karnym – uwagi ogólne*, Prz. Pol. 1998/3–4; M. Zbrojewska, M. Grzesiak, *Końcowe zapoznanie z materiałami postępowania przygotowawczego w świetle noweli z dnia 20 lu-*

tego 2015 r., „Palestra” 2015/7–8; K. Zgryzek, *Glosa do uchwały SN z 19.08.1999 r., I KZP 21/99*, Prok. i Pr. 2000/5; K. Zgryzek, *Orzekanie o środkach zabezpieczających wobec niepoczytalnych sprawców czynów zabronionych w świetle projektu kodeksu postępowania karnego w redakcji z lutego 1995 r.*, PPK 1995/13; K. Zgryzek, *Postępowanie w przedmiocie zastosowania środków zabezpieczających w polskim procesie karnym*, Katowice 1989; K. Zgryzek, *Skargi zastępujące akt oskarżenia w polskim procesie karnym [w:] Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Palusz-kiewicz, P. Wiliński, Warszawa 2008; K. Zgryzek, *Właściwość sądu do orzekania środków zabezpieczających na wniosek prokuratora de lege lata i de lege ferenda*, NP 1988/2–3; K. Zgryzek, *Wniosek o zastosowanie środka zabezpieczającego*, PPK 1989/15; A. Ziębiński, *Glosa do uchwały SN z 23.08.2007 r., SNO 42/07*, Prok. i Pr. 2010/5; A. Ziębiński, *Sąd jako adresat prawnego obowiązku denuncjacji z art. 304 § 2 KPK*, Mon. Praw. 2008/4; K. Żaczekiewicz-Zborska, *Prokurator może zwolnić urzędnika bankowego z tajemnicy, a bankowi przysługuje zażalenie*, LEX 2017; M. Żbikowska, *Tzw. dochodzenie uproszczone w polskim procesie karnym*, „Ius Novum” 2016/1; M. Żbikowska, *Wniosek o skazanie bez rozprawy po noweli k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. (kilka uwag do artykułu I. Pączek)*, Prok. i Pr. 2016/7–8; M. Żbikowska, *Wybrane aspekty instytucji skazania w trybie art. 335 k.p.k.*, PS 2016/9; J. Żylińska, *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, Prok. i Pr. 2015/10; J. Żylińska, *Prawo pokrzywdzonego do informacji procesowej*, Prok. i Pr. 2015/6.

ROZDZIAŁ 33

Przepisy ogólne

Art. 297. [Cel i zakres]

§ 1. Celem postępowania przygotowawczego jest:

- 1) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo;
- 2) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy;
- 3) zebranie danych stosownie do art. 213 i 214;
- 4) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody;
- 5) zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu.

§ 2. (uchylony)

1. Postępowanie przygotowawcze obejmuje śledztwo lub dochodzenie oraz czynności niecierpiące zwłoki, a także fazę przygotowania aktu oskarżenia. Postępowanie przygotowawcze, będące jednym z etapów postępowania karnego, realizuje zadania, jakie stoją przed postępowaniem karnym (cele ogólne), jak też cele właściwe tylko temu postępowaniu (cele autonomiczne). Na temat celów ogólnych zob. komentarz do art. 2. Zasadnie zwraca się uwagę w orzecznictwie, że: „Śledztwo powinno się samo ograniczać, by podejmowaniem zadań ponad swe możliwości nie szkodzić słusznym prawom podejrzanych, ale i nie dezawuować czynności śledczych. Celem śledztwa jest nie tylko zbadanie działalności w jednym postępowaniu, ale jest nim osądzenie sprawców

aż po prawomocność wyroku w rozsądnym terminie, nienaruszającym konstytucyjnego prawa do osądzenia bez zbędnej zwłoki, to jest także bez nadmiernie długiego oczekiwania. Słuszne cele nie powinny być osiągnane zbyt dużą ceną” (postanowienie SA w Krakowie z 7.04.2006 r., II AKz 80/06, KZS 2006/4, poz. 38).

2. Cele specyficzne tylko dla postępowania przygotowawczego wynikają z faktu, że ten etap postępowania karnego w sposób istotny różni się od pozostałych stadiów procesu; przyszły przedmiot merytorycznego rozpoznania jest dopiero wstępnie poznawany i ustalany (L. Schaff, *Zakres i formy postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1961, s. 9).

Cele postępowania określają model postępowania przygotowawczego, formę utrwalania dowodów, co ma wpływ na zakres zastosowania zasady bezpośredniości w postępowaniu sądowym (D. Świecki, *Bezpośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym. Analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2013, s. 91), wpływają na możliwość przekazania przez sąd sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia (art. 344a) oraz na zakres udziału stron w dowodowych czynnościach postępowania przygotowawczego (A. Baj, *Cele postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2016/12, s. 63–66). Trafnie zwraca się uwagę w judykaturze, że treść art. 344a należy wyklądać w powiązaniu z celami postępowania przygotowawczego określonymi w art. 297 § 1 (postanowienie SA w Warszawie z 6.07.2010 r., II AKz 474/10, KZS 2011/7–8, poz. 70; wyrok SA w Katowicach z 16.02.2013 r., II AKz 91/13, KZS 2013/7–8, poz. 89).

3. Postępowanie przygotowawcze ma spełniać cel generalny oraz cele szczególne.

Generalnym jego celem jest wyjaśnienie, czy istnieje podstawa do wniesienia aktu oskarżenia w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego; wskazuje na to treść art. 322. Od jego wyniku zależy wszczęcie postępowania sądowego (art. 14 § 1). Podjęcie decyzji przez oskarżyciela publicznego co do wniesienia aktu oskarżenia do sądu jest wynikiem zbadania sprawy w tym stadium postępowania.

Cele szczególne zostały usystematyzowane w taki sposób, że z reguły zrealizowanie jednego z pozytywnym skutkiem pociąga za sobą konieczność wykonania następnego, np. ustalenie, że zostało popełnione przestępstwo, zmusza do podjęcia działań w celu wykrycia jego sprawcy. Są one realizowane nie tylko wówczas, gdy są podstawy do wniesienia aktu oskarżenia, ale także – chociaż w węższym zakresie – w sytuacji gdy postępowanie ulega umorzeniu, np. z powodu niewykrycia sprawcy nie zbiera się danych o podejrzanym.

4. Ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo (art. 297 § 1 pkt 1), jest celem wyjściowym. W pierwszej kolejności bowiem chodzi

o ustalenie, czy rzeczywiście został popełniony czyn, a więc czy było zdarzenie, którego dotyczy postępowanie, czy ma ono charakter czynu, a jeśli tak, czy wypełnia wszystkie znamiona przestępstwa. Przedmiotem procesu karnego jest problem odpowiedzialności karnej sprawcy za przestępstwo; musi być zatem stwierdzone, że zostało popełnione przestępstwo, czyli czyn człowieka zabroniony pod groźbą kary, zawiniony i społecznie szkodliwy w wyższym stopniu niż znikomy (art. 1 § 1 i 2 k.k.). Następuje weryfikacja wstępnego podejrzenia, że zostało popełnione przestępstwo, a nadto przyjętego założenia, że nieznan sprawca jest w świetle prawa karnego materialnego odpowiedzialny za taki czyn. Chodzi o sprawdzenie istnienia podstawy procesu oraz czy zachodzi tak duże prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa, że należy wnieść akt oskarżenia do sądu (S. Waltoś, *Model postępowania przygotowawczego na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 1968, s. 137). Udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy zostało popełnione przestępstwo, może być niekiedy uzależnione od wykrycia sprawcy; po jego ustaleniu można stwierdzić, czy w stosunku do niego nie występuje okoliczność wyłączająca przedmiotową bezprawność czynu, np. działanie w obronie koniecznej lub wyłączająca winę, np. niepoczytalność. Przyjmuje się założenie, że nieznan sprawca jest w świetle prawa karnego odpowiedzialny za swój czyn (J. Tylman, *Cele i zadania postępowania przygotowawczego w procesie karnym* [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci profesora Kazimierza Marszała*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003, s. 423). Dopiero po wykryciu sprawcy możliwe są pełna ocena czynu tej osoby, określenie jej winy, sprawdzenie, czy nie zachodzą okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną (J. Tylman [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, *Postępowanie przygotowawcze*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016, s. 139).

5. Wykrycie zarówno sprawcy (art. 297 § 1 pkt 2), jak i współsprawców, podżegaczy, pomocników i innych osób, których przestępstwo pozostaje w związku z przestępstwem sprawcy, jest warunkiem *sine qua non* pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej, a w konsekwencji kontynuowania postępowania przygotowawczego i wkroczenia w kolejną jego fazę. Czynności postępowania przygotowawczego powinny zmierzać do wykrycia nie tylko sprawcy, ale wszystkich osób, które pozostają w związku z popełnieniem przestępstwa. Nie można aprobować poglądu, że chodzi tylko o osoby, które przyczyniły się do popełnienia przestępstwa (Z. Młynarczyk, *Postępowanie przygotowawcze (uwagi ogólne)*, Prok. i Pr. 1995/6, s. 102). Jest oczywiste, że do tego, aby postawić sprawcę przestępstwa przed sądem, konieczne jest jego wykrycie. O wykryciu sprawcy można mówić wtedy, gdy zebrane dowody uzasadniają dostatecznie podejrzenie określonej osoby o popełnienie czynu, o który toczy się postępowanie (art. 313 § 1). Kodeks postępowania karnego przewiduje szereg czynności, które mają na celu m.in. wykrycie sprawcy, wyraźnie wskazując, iż zmierzają one do tego, np. w art. 219 § 1 dopuszcza się przeszukiwanie pomieszczeń i miejsc w celu wykrycia sprawcy. W niektórych wypadkach warunkiem pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej

może być jego ujęcie. Może to być wymagane w sytuacji, gdy sprawca unika kontaktu z organami ścigania, nie stawia się na wezwania, zmienia miejsce zamieszkania i ukrywa się. Może to nastąpić przez zatrzymanie go (art. 244 § 1, art. 247 § 1) lub tymczasowe aresztowanie (art. 258 § 1 pkt 1). Cel ten zostaje osiągnięty wówczas, gdy organ ścigania dysponuje danymi uzasadniającymi przedstawienie zarzutów oskarżonej osobie (J. Tylman, *Cele...*, s. 432).

6. Zebranie danych stosownie do art. 213 i 214 (art. 297 § 1 pkt 3) zmierza do przedstawienia sądowi wszechstronnej charakterystyki oskarżonego, umożliwiającej zastosowanie trafnej represji. Należy ustalić m.in. tożsamość oskarżonego, jego numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL), a w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL – numer i nazwę dokumentu stwierdzającego tożsamość oraz nazwę organu, który wydał dokument, a także wiek oskarżonego, jego stosunki rodzinne i majątkowe, wykształcenie, zawód i źródła dochodu, dane o jego karalności oraz w miarę możliwości numer telefonu i telefaksu oraz adres poczty elektronicznej umożliwiające kontaktowanie się z oskarżonym oraz numer identyfikacji podatkowej (NIP), o ile został nadany. Co do oskarżonego będącego funkcjonariuszem publicznym w chwili popełnienia czynu lub w czasie postępowania należy ponadto zebrać dane dotyczące przebiegu służby publicznej, wyróżnień oraz ukarań dyscyplinarnych (art. 213 § 1). Powinny być też zebrane dane dotyczące właściwości osobistych podejrzanego (W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, z. 5, Warszawa 1997, s. 15, 16; wyrok SN z 20.06.1972 r., V KRN 215/72, OSNKW 1972/11, poz. 173; wyrok SN z 22.01.1974 r., V KRN 19/74, OSNKW/6, poz. 106; wyrok SN z 29.08.1978 r., VI KRN 207/78, OSNKW 1978/12, poz. 142). W razie potrzeby, a w szczególności gdy niezbędne jest ustalenie danych co do właściwości i warunków osobistych oraz dotychczasowego sposobu życia oskarżonego, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, zarządza w stosunku do oskarżonego przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora sądowego lub inny podmiot uprawniony na podstawie odrębnych przepisów, a w szczególności uzasadnionych wypadkach przez Policję (art. 214 § 1).

Zbieranie danych, o których mowa w tym przepisie, jest dopuszczalne dopiero wówczas, gdy określonej osobie przedstawiono zarzut; nie można tego czynić w stosunku do osoby podejrzaney. W art. 213 i 214 jest mowa o oskarżonym, przez które to pojęcie rozumie się także podejrzanego (art. 71 § 3). Słusznie przyjmuje się w literaturze, że po ustaleniu sprawcy przestępstwa oraz nadaniu mu statusu podejrzanego organy postępowania przygotowawczego są obowiązane do zgromadzenia danych dotyczących podejrzanego (B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2018, s. 598; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2014, s. 1019–1020). Zbieranie tych danych o osobie po-

dejrzanej jest bezprawne. Błędny jest pogląd Sądu Najwyższego, że: „W przypadku, gdy prokurator w toku śledztwa wbrew dyspozycji art. 161 pkt 4 [obecnie art. 297 § 1 pkt 3 – dop. R.A.S.] żąda zebrania danych o określonej osobie przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 269 w zw. z art. 61) [obecnie art. 313 § 1 – dop. R.A.S.], czynność ta mimo swej wadliwości nie może być uznana za bezprawną w rozumieniu art. 24 k.c.” (wyrok SN z 30.08.1974 r., I CR 384/74, OSPiKA 1977/10, poz. 161, z krytycznymi głosami W. Daszkiewicza, PiP 1978/8–9, s. 251–254, i Z. Hołdy, J. Wojcieszczuka, OSPiKA 1977/10, s. 405–407; J. Tylman [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 141). Zob. komentarz do art. 213 i 214.

7. Wyjaśnienie okoliczności sprawy (art. 297 § 1 pkt 4) ma pozwolić na pełną ocenę zarówno okoliczności przestępstwa, jak i zachowania sprawcy. Chodzi o takie wyjaśnienie okoliczności sprawy, które pozwoli na właściwą ocenę przestępstwa i jego sprawcy. Są to okoliczności dotyczące czasu, miejsca, sposobu popełnienia przestępstwa, osoby sprawcy, rodzaju winy i okoliczności stanowiące podstawę wymiaru kary, jej rodzaju i formy oraz środków związanych z jej wymiarem (J. Bednarzak, *Kodeks postępowania karnego. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 1970, s. 7). Nie jest wymagane „wszechstronne” wyjaśnienie sprawy, co nie oznacza, iż można pomijać wyjaśnienie pewnych istotnych okoliczności, a wiąże się ono z możliwością ograniczenia czynności dowodowych w dochodzeniu do ustalenia, czy zachodzą wystarczające podstawy do wniesienia aktu oskarżenia lub innego zakończenia postępowania (art. 325h). Wynika to z zasady obiektywizmu, nakazującej, by organy prowadzące postępowanie karne badały oraz uwzględniały okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego (art. 4). Słusznie zauważa się, że prokurator, kierując akt oskarżenia przeciwko konkretnej osobie, musi być przekonany, że popełniła ona przestępstwo, jakie jej zarzucił, a nie jedynie zmierzać do dalszego wyjaśnienia sprawy przed sądem (J. Śliwa [w:] P. Hofmański, J. Śliwa, *Dwugłos w sprawie nowego kształtu postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2015/1–2, s. 86; T. Grzegorzczuk, *Postępowanie przygotowawcze w świetle nowelizacji z dnia 27 września 2013 r. i rola w nim prokuratora w aspekcie sądowego stadium procesu*, Prok. i Pr. 2015/1, s. 31).

Wyjaśnienie sprawy nie może nastąpić ze szkodą dla zasady prawdy materialnej oraz uzasadnionych interesów podejrzanego (J. Tylman [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 1440). Niemniej w każdym wypadku sprawa powinna być na tyle wyjaśniona, by było możliwe podjęcie trafnej decyzji merytorycznej. Chodzi o staranne i dokładne wyjaśnienie kwestii, czy należy wniesić akt oskarżenia, czy też umorzyć postępowanie przygotowawcze (S. Waltoś, *Model...*, s. 138). Słusznie Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Umorzenie postępowania (...) może nastąpić jedynie po (...) przeprowadzeniu postępowania, zwłaszcza przygotowawczego, w sposób zapewniający pełną realizację jego celów. Dopiero bowiem tak przeprowadzone postępowanie przygotowawcze pozwoli na przyję-

cie prawidłowej kwalifikacji prawnej czynu oraz ustalenie okoliczności niezbędnych do podjęcia orzeczenia o umorzeniu” (postanowienie SN z 28.02.1978 r., VI KRN 20/78, Prob. Praw. 1978/6, s. 66; A. Kabat, *Na marginesie orzeczeń SN*, Prob. Praw. 1978/6, s. 66). Zakres wyjaśnienia okoliczności zależy od rodzaju sprawy, a czynności zmierzające do tego pozostają w związku z okolicznością, którą mają wyjaśnić. W sprawach o przestępstwa komunikacyjne – jak trafnie wyjaśnił Sąd Najwyższy – „Postępowanie mające na celu wyjaśnienie, kto ponosi odpowiedzialność za spowodowanie katastrofy, musi obejmować całokształt okoliczności z nią związanych i dążyć do ujawnienia wszystkich osób, które działaniem swym przyczyniły się do spowodowania katastrofy lub powstania bezpośredniego jej niebezpieczeństwa. Prawidłowa bowiem ocena rodzaju i stopnia winy poszczególnych osób odpowiedzialnych za katastrofę możliwa jest jedynie wówczas, gdy w toku postępowania karnego wyjaśnione zostały wszystkie okoliczności katastrofy” (wyrok SN z 19.05.1976 r., I KR 64/76, OSNKW 1976/7–8, poz. 91, z glosami J. Kochanowskiego, OSPiKA 1977/3, s. 142–143, i E. Zielińskiej, OSPiKA 1977/5, s. 213–214).

Wyjaśnienie sprawy oznacza także ustalenie istnienia lub braku ustawowych znamion przestępstwa w czynie stanowiącym przedmiot postępowania. Na uwagę zasługuje pogląd Sądu Najwyższego, że: „Postępowanie przygotowawcze nie powinno ograniczać się do ustalenia rozliczeń rachunkowych pomiędzy zleceniodawcą a wykonawcą, lecz także przede wszystkim do ustalenia okoliczności wskazujących na winę w rozumieniu prawa karnego, tj. czy działaniu podejrzanego towarzyszył zamiar zagarnięcia mienia. Nie trzeba bliżej wskazywać, że celem postępowania przygotowawczego jest ustalenie wszystkich znamion konkretnego przestępstwa, a więc podmiotowej i przedmiotowej strony przestępstwa” (postanowienie SN z 5.05.1997 r., II KR 74/77, niepubl.). W zakres wyjaśnienia okoliczności sprawy wchodzi ustalenie, na czyją szkodę popełniono przestępstwo (postanowienie SN z 14.07.1979 r., IV KZ 100/79, OSNKW 1979/9, poz. 97; wyrok SN z 10.01.1980 r., I KR 347/79, niepubl.).

Zakres wyjaśniania okoliczności sprawy jest w dużym stopniu zależny od formy postępowania przygotowawczego oraz od sposobu jego zakończenia. Tak zwane dochodzenie zapiskowe (art. 325h) można ograniczyć do ustalenia, czy zachodzą wystarczające podstawy do wniesienia aktu oskarżenia lub innego zakończenia postępowania, ale należy dokonać czynności związanych z końcowym zaznaniem podejrzanego z materiałami postępowania (art. 325h w zw. z art. 321 § 1–5) oraz przesłuchać osobę podejrzaną w charakterze podejrzanego (art. 325h w zw. z art. 325g § 2), przesłuchać pokrzywdzonego oraz przeprowadzić i utrwalić w protokołach czynności, których nie będzie można powtórzyć (art. 325h). W postępowaniu przyśpieszonym dochodzenie można ograniczyć do przesłuchania osoby podejrzanego w charakterze podejrzanego oraz zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie (art. 517c § 1).

W wypadku gdy prokurator zamiast z aktem oskarżenia występuje do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków, można zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności i wykonać czynności dowodowe jedynie w niezbędnym do tego zakresie. Obowiązany jest, jeżeli jest to konieczne do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub oględzin zewnętrznych osoby podejrzanej, a także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu (art. 335 § 1).

8. Ustalenie osób pokrzywdzonych (art. 297 § 1 pkt 4 *in fine*) jest powiązane z koniecznością uwzględnienia ich chronionych prawnie interesów (art. 2 § 1 pkt 3). Zmierza ono do zapewnienia im możliwości korzystania z zagwarantowanych im praw.

Ustalenie zaś rozmiarów szkody ma istotne znacznie nie tylko dla wymiaru kary, przy którym bierze się pod uwagę m.in. rozmiar ujemnych następstw przestępstwa (art. 53 § 2 k.k.), ale także dla przyjęcia właściwej kwalifikacji prawnej czynu (np. z art. 296 § 3 k.k.), określenia wysokości obowiązku naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k.) lub zastosowania odpowiedniej formy postępowania przygotowawczego (art. 325b § 1 pkt 1 i 3 k.p.k.). Chodzi także o to, aby poniesiona przez pokrzywdzonego szkoda została naprawiona, a ponadto jest istotne, aby już w tym stadium zostały stworzone przesłanki uczynienia przestępstwa dla jego sprawcy nieopłacalnym. Zasadnie Sąd Najwyższy przyjął, że: „Jednym z podstawowych celów postępowania przygotowawczego jest wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy (art. 261 pkt 2 [obecnie art. 297 § 1 pkt 4 – dop. R.A.S.] k.p.k.), a w sprawach o zagarnięcie mienia społecznego okoliczności tego rodzaju obejmują między innymi ilość i wartość zagarniętego mienia, gdyż od nich zależy kwalifikacja prawna (...), wymiar kary i wysokość odszkodowania. Jeżeli zatem wyjaśnienia poszczególnych podejrzanych są zmienne lub między sobą sprzeczne, to w takim wypadku są konieczne ponowne przesłuchania i postawienie pytań zmierzających do usunięcia rozbieżności (czy luk) w wyjaśnieniach. Należy przy tym mieć na uwadze, że do najważniejszych zasad procesowych należy zasada obowiązująca organy prowadzące postępowanie karne do badania i uwzględniania okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego (art. 3 § 1 [obecnie art. 4 – dop. R.A.S.] k.p.k.)” (wyrok SN z 16.02.1978 r., IV KR 4/78, OSNKW 1978/4–5, poz. 52, z glosą M. Jeż-Ludwichowskiej, OSPiKA 1978/1, s. 28–29, uwagami M. Cieślaka, Z. Dody, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego* (I półrocze 1978 r.), „Palestra” 1979/2, s. 83; W. Daszkiewicz, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (prawo karne procesowe – rok 1978)*, PiP 1979/12, s. 107; J. Tylman [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 144).

9. Zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu (art. 297 § 1 pkt 5) są czynnościami, które mają dostarczyć dowody sądowi. Zebraniem dowodów jest ich ujawnienie, np. śladów linii papilarnych za pomocą metody laserowej, metalizacji próżniowej, radiografii lub rentgenografii, i zgromadzenie, np. odebranie dowodów (art. 217 § 2), zabezpieczeniem – zapewnienie im bezpiecznych warunków, pozwalających na przetrwanie do czasu, gdy konieczne będzie skorzystanie z nich, m.in. na rozprawie sądowej, np. złożenie dowodów rzeczowych w biurze dowodów rzeczowych, a utrwaleniem – nadanie dowodom trwałości, np. utrwalenie zeznań za pomocą protokołu przesłuchania świadka. Utrwalenie dowodów w formie protokołu, np. przesłuchania podejrzanego, oględzin, eksperymentu (art. 143 § 1 pkt 2, 3 i 5), stwarza możliwość ich odczytania na rozprawie (art. 391 § 1 i 2, art. 393 § 1). Nie wszystkie dowody wymagają utrwalenia, lecz tylko te, które mogą ulec zniszczeniu lub zniekształceniu; ustawa wymaga ich utrwalenia w niezbędnym zakresie.

Dowody mają być zebrane, zabezpieczone i ewentualnie utrwalone nie tylko dla sądu, ale także na potrzeby postępowania przygotowawczego; są one tak samo ważne dla postępowania sądowego, jak i dla postępowania przygotowawczego (W. Grzeszczyk, *Przebieg...*, s. 20). Stanowią także podstawę decyzji merytorycznej prokuratora kończącej to postępowanie; na ich podstawie jest umarzane postępowanie lub sporządzany akt oskarżenia, który z kolei określa ramy rozprawy głównej (S. Waltoś, *Model...*, s. 151). Utrwalenie dowodu w procesowej formie służy zarówno samej stronie, która powołuje się na dowód, jak i organom procesowym do dokonania prawidłowej oceny dowodu w całokształcie materii dowodowej (T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1022; J. Tylman [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 146). Są podstawą weryfikacji przez sąd zaskarżalnych decyzji kończących postępowanie przygotowawcze, np. postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia lub o jego umorzeniu (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 601; postanowienie SN z 23.09.2008 r., IV KK 252/08, LEX nr 465599).

10. Obecnie do zadań postępowania przygotowawczego nie należy dążenie do wyjaśnienia okoliczności, które sprzyjały popełnieniu danego czynu, skoro ustawodawca nowelizacją z 20.02.2015 r. zrezygnował z niego. Nie oznacza to, że okoliczności te całkowicie pozbawione są znaczenia. Zgodnie z art. 58 pr. prok. w przypadku gdy postępowanie przygotowawcze ujawni istnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstw lub utrudniających ich ujawnianie, prokurator kieruje wystąpienie do odpowiedniego organu (§ 1), a organ, do którego zwrócił się prokurator, jest obowiązany w terminie 30 dni od dnia otrzymania wystąpienia zawiadomić prokuratora o podjętych środkach lub zajęтым stanowisku bądź o sposobie zakończenia kontroli lub postępowania (§ 3).

Art. 298. [Właściwość organów]

§ 1. Postępowanie przygotowawcze prowadzi lub nadzoruje prokurator, a w zakresie przewidzianym w ustawie prowadzi je Policja. W wypadkach przewidzianych w ustawie uprawnienia Policji przysługują innym organom.

§ 2. Określone w ustawie czynności w postępowaniu przygotowawczym przeprowadza sąd.

1. Kodeks postępowania karnego powierzył prowadzenie postępowania przygotowawczego organom niesądowym, z oddaniem niektórych czynności tego postępowania sądowi oraz poddaniem w dość szerokim zakresie kontroli sądowej tego etapu postępowania. Ustawodawca uznał, że procesowy charakter czynności nie musi wiązać się wyłącznie z sądem (T. Grzegorzczak, *Model postępowania przygotowawczego w projekcie kodeksu postępowania karnego* [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, red. T. Bojarski, E. Skrzętowicz, Lublin 1993, s. 284).
2. Prokurator jest podstawowym organem uprawnionym do prowadzenia postępowania przygotowawczego (*arg. ex art. 298 § 1*). Posiada pełne uprawnienia inwazyjne obejmujące prerogatywy w zakresie ścigania karnego w postaci wszczęcia i prowadzenia postępowania przygotowawczego w obu formach, uprawnienia nadzorcze oraz prawa oskarżycielskie. Jest klasycznym organem ścigania (F. Prusak, *Systematyzacja kompetencyjna organów ścigania karnego*, SPiA 2012/1, s. 16–17). Prokuratorem jest osoba odpowiadająca określonym wymogom, która została powołana na stanowisko prokuratora Prokuratury Krajowej, regionalnej, okręgowej lub rejonowej przez Prokuratora Generalnego (art. 76 § 1–3, art. 91 § 1 i 2 pr. proc.). Osoba powołana na stanowisko prokuratora uzyskuje ten status z chwilą doręczenia zawiadomienia o powołaniu (art. 91 § 1 pr. proc.). Śledztwo może być prowadzone w ramach zespołu prokuratorów, powoływanego zarządzeniem kierownika nadrzędnej jednostki organizacyjnej prokuratury. W skład takiego zespołu mogą wchodzić prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury różnych stopni, a także funkcjonariusze innych służb państwa (art. 56 § 2 pr. proc.).

Postępowanie przygotowawcze może prowadzić również asesor prokuratury, któremu Prokurator Generalny powierzył pełnienie czynności prokuratorskich, tj. posiadający tzw. *votum* (art. 173 § 1 pr. proc.). Wydane przez asesora postanowienia o zawieszeniu postępowania, postanowienia kończące postępowanie przygotowawcze, akty oskarżenia, środki odwoławcze oraz środki zaskarżenia sporządzone przez asesora prokuratury podlegają aprobie prokuratora bezpośrednio przełożonego, która polega na akceptacji projektu decyzji (art. 173 § 2 pr. proc.).

Prokurator jako *dominus eminens* postępowania przygotowawczego wszczyna i prowadzi śledztwo. Może wszcząć także dochodzenie albo zlecić jego wszczęcie

lub prowadzenie takiego postępowania innemu uprawnionemu organowi, a nadto sprawuje nadzór nad postępowaniem przygotowawczym prowadzonym przez uprawniony do tego inny organ (art. 326 § 1 k.p.k.). Zarządzenia prokuratora w postępowaniu przygotowawczym są wiążące (art. 57 § 1 pr. prok.). „Umocnienie zakresu właściwości prokuratury co do bezpośredniego prowadzenia postępowania przygotowawczego – czytamy w uzasadnieniu projektu k.p.k. – ma niebagatelne znaczenie gwarancyjne. Po pierwsze, prokurator jest w pełni kwalifikowanym prawnikiem, mającym podobnie jak sędzia ukończone studia prawnicze i odpowiednie przygotowanie zawodowe (aplikacja zakończona egzaminem, stosowna praktyka). Po drugie, prokuratura – niezależnie od trudnych dla niej okresów niedawnej przeszłości – była zawsze instytucją, w której oczywiste było przekonanie, że każda jej czynność służy urzeczywistnianiu prawa i musi się prawem wylegitymować. Nie bez znaczenia są także zmiany ustawodawstwa w tym zakresie, podkreślające niezależność prokuratora, jego apolityczność, a także podporządkowanie prokuratury Ministrowi Sprawiedliwości” (*Nowe kodeksy karne – 1997 z uzasadnieniami. Kodeks karny. Kodeks postępowania karnego. Kodeks karny wykonawczy*, red. I. Friedrich-Michalska, B. Stachurska-Marcińczak, Warszawa 1997, s. 423). W koncepcji szerszego przekazania prokuratorowi prowadzenia obok śledztw także dochodzeń zawarto ideę ograniczenia uprawnień Policji do utrwalania w formach protokolarnych czynności dowodowych, których wyniki mogą być przenoszone na rozprawę (J. Tylman, *Reforma modelu postępowania przygotowawczego* [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993, s. 470).

Prokurator jest kierowniczym organem postępowania przygotowawczego (A. Choroszewski, P. Starzyński, *Sąd jako dominus litis postępowania przygotowawczego* [w:] *Czynności dochodzeniowo-śledcze i działania operacyjne Policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym Materiały konferencyjne* (Szczytно, 8–9.11.2007 r.), red. S. Lelental, J. Kudrelek, I. Nowicka, Szczytно 2008, s. 80; R. Olszewski, *Rola prokuratora w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2014/1, s. 45).

Śledztwa w sprawach o zbrodnie nazistowskie, komunistyczne i ukraińskich formacji kolaborujących z Trzecią Rzeszą Niemiecką oraz innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne prowadzą prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej (art. 45 ust. 1 u.IPN). Słuszne jest stanowisko Sądu Najwyższego, że: „W sprawach o przestępstwa, o których mowa w art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (...), funkcje oskarżyciela publicznego lub prokuratora pełni tylko prokurator wspomnianego Instytutu Pamięci Narodowej (art. 45 ust. 2), co w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych stanowi wyjątek od ogólnej zasady, iż funkcje te pełni wyłącznie proku-

rator wojskowy (art. 657 § 2 i 3 k.p.k.)” (postanowienie SN z 1.06.1999 r., WZP 2/99, OSNKW 1999/9–10, poz. 65).

3. Policja prowadzi postępowanie przygotowawcze w formie śledztwa lub dochodzenia (art. 311 § 2 i art. 325a). W tej formie mogą prowadzić to postępowanie w zakresie swej właściwości organy Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej oraz inne organy przewidziane w przepisach szczególnych (art. 312 pkt 1 i 2). Inne organy, którym przyznano na mocy przepisów szczególnych uprawnienia do prowadzenia postępowania przygotowawczego (art. 312 pkt 2), mogą je prowadzić w formie dochodzenia, np. organy Straży Leśnej (art. 47 ust. 2 pkt 7 i art. 48 ustawy z 28.09.1981 r. o lasach, Dz.U. z. 2020 r. poz. 1463 ze zm.). Zob. komentarz do art. 311 i 312.
4. Ustawodawca nie przyjął koncepcji sędziego śledczego jako prowadzącego postępowanie przygotowawcze (C. Kulesza, *Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle prawnoporównawczym*, Białystok 1991; M.I. Andrzejewski, *Instytucja sędziego śledczego w modelu postępowania przygotowawczego w świetle prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego* [w:] *Kluczowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011, s. 121–148; P. Kruszyński, M. Warchoń, *Pozycja sędziego śledczego na tle modeli postępowania przygotowawczego*, cz. 2, „Palestra” 2008/5–6, s. 44–53; P. Kruszyński, M. Warchoń, *Sędzia śledczy. Argumenty za i przeciw* [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 115–123; O. Pogorzelski, *Przywrócenie instytucji sędziego śledczego jako propozycja reformy polskiego wymiaru sprawiedliwości* [w:] *Kluczowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011, s. 149–166; D. Tarnowska, *Głos w dyskusji. Instytucja sędziego śledczego w polskim procesie karnym* [w:] *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013, s. 1141–1176), jak też sędziego do spraw śledztwa, którego rola ograniczałaby się do kontroli działalności organów ścigania i podejmowania najistotniejszych decyzji (A. Murzynowski, *Problem wprowadzenia instytucji sędziego śledczego*, PiP 1982/3–4, s. 26–30). Jak stwierdzono w uzasadnieniu projektu k.p.k.: „Stosownie do zasady rozdziału funkcji ścigania i orzekania, nowy kodeks nie przyjął koncepcji śledztwa sądowego (śledztwa prowadzonego bezpośrednio przez «sędziego śledczego»), od której zresztą odchodzi się w państwach zachodnich, lecz przewiduje ingerencję sądu w postępowanie przygotowawcze w wypadkach, w których jest to wskazane ze względu na gwarancje procesowe stron” (*Nowe kodeksy karne...*, red. I. Friedrich-Michalska, B. Stachurska-Marcińczak, s. 424). Oddano więc do kompetencji sądu podejmowanie niektórych decyzji lub wykonywanie czynności oraz wprowadzono wzmożoną kontrolę sądową tego postępowania (art. 329–330). Szeroka i różnorodna ingerencja sądu w postępowanie przygotowawcze jest podyktowana potrzebą wzmocnienia gwarancji procesowych stron i lepszego przygotowania materiału dowodowego dla sądu (J. Tylman, *Reforma...*, s. 471). Zob. teza 1 komentarza do art. 329.

Art. 299. [Strony postępowania przygotowawczego]

- § 1. W postępowaniu przygotowawczym pokrzywdzony i podejrzany są stronami.**
§ 2. W wypadkach wskazanych w ustawie określone uprawnienia przysługują również osobom niebędącym stronami.
§ 3. W czynnościach sądowych w postępowaniu przygotowawczym prokuratorowi przysługują prawa strony.

1. Stronami procesowymi, abstrahując od sporu, który dotyczy tej definicji, są podmioty posiadające interes prawny w korzystnym dla nich rozstrzygnięciu o przedmiocie procesu (S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 187). Ustawa za strony postępowania przygotowawczego uznaje *expressis verbis* pokrzywdzonego i podejrzanego (art. 299 § 1). Pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, a także niemająca osobowości prawnej instytucja państwowa lub samorządowa oraz inna jednostka organizacyjna mająca na podstawie odrębnych przepisów zdolność prawną, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, a także niemająca osobowości prawnej instytucja państwowa lub samorządowa oraz inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną (art. 49 § 1 i 2).

Za pokrzywdzonego uważa się zakład ubezpieczeń w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez przestępstwo lub jest zobowiązany do jej pokrycia (art. 49 § 3).

Z kolei prawa pokrzywdzonego mogą wykonywać organy Państwowej Inspekcji Pracy w sprawach o przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową (art. 218–221 k.k.) oraz o udaremnianie lub utrudnianie przeprowadzenia kontroli przez tę inspekcję (art. 225 § 2 k.k.), jeżeli w zakresie swego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania, oraz organy kontroli państwowej w sprawach o przestępstwa, którymi wyrządzono szkodę w mieniu instytucji lub jednostki organizacyjnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, w sytuacji gdy nie działa organ pokrzywdzonej instytucji lub jednostki organizacyjnej oraz w zakresie swojego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania (art. 49 § 3a–4).

Podejrzany zaś jest osoba, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego (art. 71 § 1).

O ile pokrzywdzonym jest osoba, którą bezpośrednio dotknęło przestępstwo, o tyle podejrzanym – osoba, przeciwko której jest prowadzone postępowanie (*contra quem res iudicium deducitur*).

2. Pokrzywdzony ma status strony w postępowaniu przygotowawczym niezależnie od tego, czy bierze w nim aktywny udział, czy też zachowuje się biernie. Status ten jest nadany przez ustawę (S. Waltoś, *Model...*, s. 272–273). Pokrzywdzony z racji samego pokrzywdzenia jest stroną postępowania przygotowawczego (T. Grzegorzczak, *Strony, ich procesowi przedstawiciele i inni uczestnicy postępowania karnego*, Warszawa 1998, s. 23, 31). Podczas czynności z udziałem pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym może być obecna osoba przez niego wskazana, jeżeli nie uniemożliwia to przeprowadzenia czynności albo nie utrudnia jej w istotny sposób (art. 299a § 1). Przedstawiciel ustawowy lub opiekun pokrzywdzonego małoletniego, całkowicie albo częściowo ubezwłasnowolnionego lub nieporadnego, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, może wykonywać jego prawa (art. 51 § 2 i 3). Osoba najbliższa lub pozostająca na utrzymaniu zmarłego pokrzywdzonego może wykonywać jego prawa (art. 52 § 1).

Występowanie pokrzywdzonego w charakterze strony nie przesądza o niemożności pełnienia przez niego innych ról procesowych. Pokrzywdzony może wystąpić w postępowaniu przygotowawczym jako świadek. Wskazuje na to pośrednio treść art. 384 § 2, w myśl którego pokrzywdzony ma prawo wziąć udział w rozprawie i pozostać na sali, choćby miał składać zeznania jako świadek. Skoro może w takim charakterze wystąpić na rozprawie, to tym bardziej może to uczynić w postępowaniu przygotowawczym. Pokrzywdzony uzyskuje status świadka w procesie wówczas, gdy został dopuszczony do udziału w postępowaniu w tym charakterze.

Nie jest dopuszczalne – z mocy wyraźnego zakazu – występowanie pokrzywdzonego w charakterze sędziego (art. 40 § 1 pkt 1), prokuratora lub innej osoby prowadzącej postępowanie przygotowawcze (art. 47), biegłego (art. 179 § 1), tłumacza (art. 196 § 1), protokolanta i stenografa (art. 146 § 1). Kodeks postępowania karnego nie zawiera przepisu, który dopuszczałby lub wykluczał łączenie roli procesowej pokrzywdzonego i podejrzanego. Zarówno w doktrynie, jak i judykaturze słusznie przyjmuje się, iż nie jest to możliwe (O. Górniok, *Łączenie ról procesowych w postępowaniu przygotowawczym*, NP 1968/7–8, s. 1160–1167; M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1979 r.)*, „Palestra” 1980/2, s. 44; W. Posnow, *Sytuacja pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym w polskim procesie karnym*, Wrocław 1991, s. 47; uchwała połączonych Izb Karnej i Wojaskowej SN z 26.11.1976 r., VI KZP 11/75, OSNKW 1977/1–2, poz. 1; postanowienie SN z 12.09.1978 r., VI KRN 231/78, OSNKW 1979/1–2, poz. 15). Trafnie wskazuje się, że Kodeks postępowania karnego nie dopuszcza – ze względu na zasadę kontryktryjności – możliwości łączenia w jednym procesie roli czynnej z rolą bierną (O. Górniok, *Łączenie...*, s. 1163). Role te są odmienne. Z powyższych powodów niedopuszczalne jest występowanie podejrzanego jednocześnie w charakterze pokrzywdzonego w jednym procesie zarówno wtedy, gdy występuje jako współpodejrzanym o przestęp-

stwo, którym jego dobro prawne zostało bezpośrednio narażone lub zagrożone, jak i wówczas, gdy jest podejrzany o inne przestępstwo, lecz współpodejrzanemu jest zarzucane przestępstwo, w którym jest pokrzywdzonym. W obu wypadkach – zgodnie z przedstawioną zasadą niełączenia tych ról – nie może realizować swoich praw jako pokrzywdzony, z tym że w każdym z tych wypadków inne są dla niego konsekwencje. W pierwszym traci prawo do występowania jako pokrzywdzony. Słusznie Sąd Najwyższy uznał, że: „W wypadku jednak, gdy osoba pokrzywdzona przestępstwem (lub wysuwająca takie twierdzenie) została postawiona wraz z innymi osobami w stan oskarżenia w tym samym procesie (np. o współudział w bójce), wówczas osoba ta, będąca sama oskarżoną, traci prawo do występowania w charakterze pokrzywdzonego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy. Taka jest bowiem jej rzeczywista rola” (uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej SN z 26.11.1976 r., VI KZP 11/75, OSNKW 1977/1–2, poz. 1). Z celu i istoty procesu – jak słusznie podkreśla się w doktrynie – wynika, że podmiotowi należy przyznać taką rolę, jaką odegrał rzeczywicie w wydarzeniu faktycznym; sprawcy czynu należy przypisać rolę podejrzanego lub oskarżonego (O. Górniok, *Łączenie...*, s. 1163).

W drugim wypadku konieczne staje się umożliwienie mu korzystania z uprawnień pokrzywdzonego, co może być zrealizowane przez rozłączenie sprawy (art. 34 § 3). W związku z tym w literaturze wskazuje się, że w praktyce konieczne jest rozważne rozstrzyganie problemu łączenia spraw, ponieważ mechaniczne połączenie różnych spraw może doprowadzić do tego, że formalnoprocesowe relacje między podmiotami bezpośrednio zainteresowanymi nie będą odzwierciedlać stosunków między nimi (M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1979 r.)...*, s. 44).

Nie jest możliwe kumulowanie roli organu procesowego z rolą pokrzywdzonego, np. organ kontroli finansowej prowadzący dochodzenie nie może wykonywać prawa pokrzywdzonej instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej (art. 49 § 4). Organy te mogą realizować uprawnienia wynikające z art. 49 § 4 tylko wówczas, gdy same nie prowadzą postępowania przygotowawczego.

3. Podejrzany, inaczej niż pokrzywdzony, nie może pełnić innej roli procesowej. Będąc stroną w procesie, ma prawo do składania wyjaśnień i może być przesłuchany tylko w tym charakterze; może bez podawania powodów odmówić składania wyjaśnień (art. 175 § 1). Słusznie podkreśla się w literaturze, że chociaż podejrzany jest w pewnym sensie quasi-świadkiem zarzucanego mu czynu i jego wyjaśnienia w tym zakresie mają charakter „jednorodny” z zeznaniami świadka, jednak role te wzajemnie się wykluczają; związane są są z nimi zupełnie odmienne sytuacje procesowe (M. Lipczyńska, *Pokrzywdzony jako źródło dowodu w procesie karnym*, ZNASW 1975/9, s. 101–114; J. Stańda, *Stanowisko świadka w polskim procesie karnym*, Warsza-

wa 1976, s. 41; Z. Martyniak, *Szczególne kategorie świadków w postępowaniu sądowym* [w:] *Świadek w procesie sądowym*, red. S. Waltoś, Warszawa 1985, s. 292; wyrok SN z 17.02.1958 r., II K 767/56, OSNPG 1958/10, s. 11; wyrok SN z 6.10.1958 r., III K 238/58, OSNPG 1959/2, s. 6). Trafnie Sąd Najwyższy uznał, że: „Z art. 334 § 1 [obecnie art. 389 § 1 – dop. R.A.S.] k.p.k. wynika zakaz przesłuchiwanie oskarżonego w jego własnej sprawie w charakterze świadka. Zakaz ten wynika ponadto z samej istoty prawa oskarżonego do obrony i z jego procesowych gwarancji. Różni się bowiem w zasadniczy sposób sytuacja procesowa oskarżonego od sytuacji świadka. Świadek ma obowiązek składania zeznań i podlega odpowiedzialności karnej wówczas, gdy są one fałszywe; oskarżony natomiast ma prawo odmówić złożenia wszelkich wyjaśnień i korzysta z przywileju bezkarności za ich fałszywą treść. Tę swoistą pozycję prawną oskarżonego należy w każdym «uczciwie prowadzonym» procesie w pełni uszanować, zgodnie z lapidarnie sformułowaną w doktrynie zasadą, że nikt nie może być świadkiem w swej własnej sprawie karnej” (uchwała SN z 20.06.1991 r., I KZP 12/91, OSNKW 1991/10–12, poz. 46, z glosami A. Wąska, WPP 1992/3–4, s. 73–78; L.K. Paprzyckiego, „Palestra” 1992/1–2, s. 95–99; Z. Kwiatkowskiego, PS 1992/7–8, s. 134–140; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej SN w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991–1993*, WPP 1994/3–4, s. 96–97). Trudno podzielić pogląd, że możliwe jest przesłuchanie w charakterze świadka podejrzanego, jeżeli ma on wiadomości o czynnie zarzucanym nie jemu, lecz współpodejrzanym (S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 318). Występowanie w jednym procesie więcej współpodejrzanych wskazuje, że występują między nimi określone powiązania wynikające ze współsprawstwa, podżegania lub pomocnictwa albo ze ścisłego związku czynów, za które są pociągani do odpowiedzialności karnej, co stwarza w praktyce trudności z wydzieleniem zagadnień dotyczących czynu, za które odpowiada wyłącznie inny podejrzany, gdyż może to prowadzić do naruszenia gwarancji związanych ze statusem podejrzanego (S. Stańda, *Stanowisko...*, s. 43).

4. Pokrzywdzonemu jako stronie w postępowaniu przygotowawczym przysługują uprawnienia do:
- zawiadomienia prokuratora lub Policji o przestępstwie ściganym z urzędu popełnionym na jego szkodę (art. 304 § 1); wprawdzie w art. 304 § 1 mowa jest o społecznym obowiązku takiego zawiadomienia przez osobę fizyczną, lecz w istocie chodzi o uprawnienie (L. Kubicki, *Przestępstwo popełnione przez zaniechanie. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1975, s. 165–166; W. Misiak, *Sytuacja prawna pokrzywdzonego w procesie karnym*, ZNIBPS 1976/4, s. 216);
 - złożenia i cofnięcia – za zgodą prokuratora – wniosku w sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek (art. 12 § 1 i 3);
 - złożenia wniosku o skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego w celu pogodzenia się z podejrzanym i ewentualnego uzgodnienia naprawienia szkody (art. 23a § 1);

- ustanowienia pełnomocnika, którym może być adwokat lub radca prawny. Nie można mieć więcej niż trzech pełnomocników jednocześnie. W zależności od wyniku procesu kosztami wynajęcia pełnomocnika może zostać obciążony oskarżony (art. 627–629). Jeżeli pokrzywdzony wykaże, że nie stać go na pełnomocnika, sąd może wyznaczyć pełnomocnika z urzędu (art. 78 § 1, art. 87 § 1 i 2, art. 88);
- złożenia zażalenia do prokuratora nadrzędnego albo powołanego do nadzoru nad organem, któremu złożył zawiadomienie o przestępstwie, jeżeli w ciągu 6 tygodni nie został powiadomiony o wszczęciu albo odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 3);
- powiadomienia o wszczęciu, odmowie wszczęcia albo o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia (art. 305 § 4);
- składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (art. 315 § 1);
- brania udziału w czynności, o której dokonanie wnosił (art. 315 § 2), oraz w innych czynnościach śledztwa lub dochodzenia (art. 317 § 1), z tym że w tym ostatnim wypadku prokurator może odmówić dopuszczenia do udziału w czynności ze względu na ważny interes śledztwa lub dochodzenia (art. 317 § 2);
- odstąpienia przez organ procesowy od przesłuchania w charakterze świadka, jeżeli czynność ta nie jest niezbędna do dokonania ustaleń faktycznych (art. 315a);
- zażądania przesłuchania w charakterze świadka, jeżeli nie miało to miejsca, chyba że uwzględnienie żądania prowadziło do przewlekłości postępowania (art. 315a);
- uczestniczenia w czynności śledztwa lub dochodzenia, której nie będzie można powtórzyć na rozprawie, chyba że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu w razie zwłoki (art. 316 § 1);
- zwrócenia się do sądu z żądaniem przesłuchania przez sąd świadka, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można go przesłuchać na rozprawie (art. 316 § 3);
- doręczenia postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych albo instytucji specjalistycznej oraz wzięcia udziału w przesłuchaniu biegłych oraz zapoznania się z opinią złożoną na piśmie (art. 318);
- złożenia wniosku o uzupełnienie śledztwa lub dochodzenia. Wniosek należy złożyć w terminie 3 dni od daty końcowego zaznajomienia podejrzanego z materiałami postępowania (art. 321 § 5);
- udostępnienia akt oraz umożliwienia sporządzenia odpisów i kserokopii oraz wydania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii za zgodą prowadzącego postępowanie (art. 156 § 5);
- złożenia wniosku o poinformowanie o możliwości udostępnienia mu akt w późniejszym terminie, jeżeli odmówiono mu udostępnienia akt (art. 156 § 5);
- otrzymania na żądanie bezpłatnie jednego uwierzytelnionego odpisu każdego orzeczenia wraz z uzasadnieniem, jeżeli je sporządzono (art. 157 § 1);
- składania zażalenia na odmowę udostępnienia akt (art. 159), na postanowienie o odmowie wszczęcia lub umorzenia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 1 pkt 1

- i § 1a pkt 1), na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia naruszające jego prawa (art. 302 § 1), na postanowienie co do dowodów rzeczowych (art. 323 § 1);
- niezwłocznego zawiadomienia jego samego lub jego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której stałą pieczętą pokrzywdzony pozostaje, o uchyleniu, nieprzedłużeniu lub zmianie tymczasowego aresztowania na inny środek zapobiegawczy, jak również o ucieczce oskarżonego z aresztu śledczego, chyba że pokrzywdzony oświadczy, iż z takiego uprawnienia rezygnuje (art. 253 § 3);
 - zawiadomienia o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz o treści przepisów art. 343, 343a i 378a (art. 334 § 3);
 - złożenia wniosku o orzeczenie środka kompensacyjnego obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 46 § 1 k.k.) w terminie do zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej, a także o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 54 § 1) i po pouczeniu go o tych uprawnieniach (art. 334 § 3);
 - zawiadomienia przez sąd – na wniosek zgłoszony w postępowaniu przygotowawczym – o sposobie zakończenia sprawy listem zwykłym przesłanym na wskazany przez pokrzywdzonego adres, za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej wraz z odpisem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie lub jego wyciągiem, które mogą być przesłane w postaci elektronicznej (art. 299a § 2);
 - złożenia wniosku o otrzymanie informacji o zarzutach wobec oskarżonego oraz o dacie i miejscu rozprawy albo posiedzenia sądu, podczas którego może dojść do umorzenia postępowania, warunkowego umorzenia postępowania albo skazania oskarżonego na posiedzeniu (art. 337a);
 - ubiegania się, będąc obywatelem polskim lub obywatelem innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, o państwową kompensatę na zasadach określonych w ustawie z 7.07.2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz.U. z 2016 r. poz. 325);
 - w razie zagrożenia dla życia lub zdrowia pokrzywdzonego lub jego najbliższych otrzymania ochrony Policji na czas czynności procesowej, a jeżeli stopień zagrożenia jest wysoki – ochrony osobistej lub pomocy w zakresie zmiany miejsca pobytu. Wniosek o udzielenie ochrony kieruje się do komendanta wojewódzkiego Policji za pośrednictwem organu prowadzącego postępowanie albo sądu (art. 1–17 u.o.p.p.s.).

5. Na pokrzywdzonym ciąży obowiązek:

- poddania się oględzinom i badaniom niepołączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym, jeżeli od stanu jego zdrowia zależy karalność czynu (art. 192 § 1);
- wskazania adresata dla doręczeń w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, o ile nie przebywa w kraju ani w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej; w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej

albo, jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy uważa się za doręczone (art. 138);

- podania nowego adresu w wypadku zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie (tymczasowego aresztowania, osadzenia w zakładzie karnym w celu odbycia kary); w przeciwnym wypadku pismo wysłane na dotychczasowy adres zostanie uznane za skutecznie doręczone, a czynność lub rozprawa zostanie przeprowadzona pod nieobecność pokrzywdzonego. Dotyczy to także pokrzywdzonego, który zgłosił wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej i nie zawiadomił organu o zmianie tego adresu lub zaprzestaniu korzystania z niego (art. 139 § 1).

6. Podejrzany ma zagwarantowane prawo do obrony (art. 6), wyrażające się podejmowaniem czynności procesowych w celu ochrony swoich interesów w procesie (obrona materialna) oraz możliwością korzystania z obrońcy (obrona formalna). Jest to prawo konstytucyjne. W myśl art. 42 ust. 2 Konstytucji RP: „Każdy, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu”.

7. Gwarancją realizacji prawa do obrony materialnej w postępowaniu przygotowawczym jest m.in. prawo do milczenia i biernego zachowania się; podejrzany nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1) (A. Sakowicz, *Prawo do milczenia w polskim procesie karnym*, Białystok 2019, s. 234–236). Nie może być – zgodnie z zasadą *nemo se ipsum accusare tenetur* – zmuszany do samooskarżania (Z. Sobolewski, *Samooskarżenie w świetle prawa karnego (nemo se ipsum accusare tenetur)*, Warszawa 1982). Podejrzany ma prawo do:

- korzystania z pomocy wybranego przez siebie obrońcy. Jeżeli podejrzany wykaże, że nie stać go na obrońcę, sąd może wyznaczyć obrońcę z urzędu (art. 78 § 1). Nie można mieć więcej niż trzech obrońców jednocześnie (art. 77). W wypadku skazania lub warunkowego umorzenia postępowania karnego podejrzany może zostać obciążony kosztami obrony z urzędu (art. 627 i 629);
- korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, także przy kontaktach z obrońcą, jeżeli podejrzany nie zna wystarczająco języka polskiego (art. 72 § 1);
- informacji o treści zarzutów, ich uzupełnieniu i zmianach oraz kwalifikacji prawnej zarzucanego przestępstwa (art. 313 § 1, art. 314, 325a § 2 i art. 325g § 2);
- składania wyjaśnień, jednakże może bez podania powodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub składania wyjaśnień; o prawie tym należy go pouczyć (art. 175 § 1);
- swobodnej wypowiedzi (art. 171 § 1);
- składania wyjaśnienia co do każdego dowodu przeprowadzanego z jego udziałem (art. 175 § 2);

- złożenia wyjaśnień na piśmie, z tym że przesłuchujący podejmuje środki zapobiegające porozumieniu się podejrzanego z innymi osobami w czasie spisывania wyjaśnień (art. 176 § 1), a z ważnych powodów można odmówić zgody na złożenie tych wyjaśnień (art. 176 § 2);
- jako tymczasowo aresztowany – porozumiewania się ze swym obrońcą podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie, z tym że prokurator, udzielając zezwolenia na porozumiewanie się, może w szczególnie uzasadnionym wypadku zastrzec, że będzie przy tym obecny sam lub osoba przez niego upoważniona (art. 73 § 2); zastrzeżenie to nie może być utrzymywane ani dokonane po upływie 14 dni od dnia tymczasowego aresztowania podejrzanego (art. 73 § 4);
- złożenia wniosku o skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego w celu pogodzenia się z pokrzywdzonym i ewentualnego uzgodnienia naprawienia szkody (art. 23a § 1);
- dostępu do akt, sporządzania odpisów i kserokopii oraz otrzymania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze (art. 156 § 5);
- otrzymania na żądanie bezpłatnie jednego uwierzytelnionego odpisu każdego orzeczenia wraz z uzasadnieniem, jeżeli je sporządzono (art. 157 § 1);
- zadawania pytań osobie przesłuchiwanej (art. 171 § 1);
- składania wniosków i innych oświadczeń na piśmie albo ustnie do protokołu (art. 116);
- złożenia zażalenia na odmowę udostępnienia akt (art. 159), na postanowienie o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 1), na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia naruszające jego prawa (art. 302 § 1), postanowienie co do dowodów rzeczowych (art. 323 § 1), postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego (art. 252 § 1 i 2), postanowienie o przepadku przedmiotu poręczenia lub ściągnięcia sumy poręczenia (art. 270 § 3), postanowienie o odmowie wydania listu żelaznego, postanowienie o odwołaniu listu żelaznego (art. 284 § 2), postanowienie o przepadku wartości majątkowych udzielonych z tytułu poręczenia związanego z listem żelaznym (art. 284 § 2), postanowienie lub zarządzenie związane z wymierzeniem kary porządkowej (art. 290 § 2), postanowienie co do zabezpieczenia majątkowego (art. 293 § 2), postanowienie o umorzenia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 1a pkt 1);
- żądania przesłuchania z udziałem ustanowionego obrońcy (art. 301);
- żądania – do czasu zawiadomienia go o terminie zapoznania z materiałami postępowania przygotowawczego – podania ustnie podstaw zarzutów, a także sporządzenia uzasadnienia na piśmie, o czym należy go pouczyć; uzasadnienie doręcza się w terminie 14 dni (art. 313 § 3);
- składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (art. 315 § 1);
- brania udziału – na żądanie – w czynności śledztwa lub dochodzenia, o której dokonanie wnosił (art. 315 § 2);

- uczestniczenia w czynności śledztwa lub dochodzenia, której nie będzie można powtórzyć na rozprawie, chyba że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu w razie zwłoki (art. 316 § 1);
- zwrócenia się do sądu z żądaniem przesłuchania przez sąd świadka, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można go przesłuchać na rozprawie (art. 316 § 3);
- doręczenia postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych albo instytucji specjalistycznej oraz wzięcia udziału w przesłuchaniu biegłych oraz zapoznania się z opinią złożoną na piśmie (art. 318);
- zapoznania się z materiałami śledztwa lub dochodzenia (art. 321 § 1) i ogłoszenia postanowienia o jego zamknięciu lub zawiadomienia o jego treści (art. 321 § 6);
- uzgodnienia z prokuratorem wniosku o wydanie wyroku i wymierzenie przez sąd ustalonych kar lub innych środków bez przeprowadzania dowodów (art. 335 § 1), który może zostać uwzględniony przez sąd, jeżeli pokrzywdzony się nie sprzeciwi (art. 343 § 2);
- zawiadomienia o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu przez oskarżyciela publicznego (art. 334 § 3).

Na podejrzanym ciążyą określone obowiązki. Jest on obowiązany:

- jeżeli pozostaje na wolności – stawić się na każde wezwanie w toku postępowania karnego oraz zawiadomić organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, jak również o każdej zmianie danych umożliwiających kontaktowanie się, wskazanych w art. 213 § 1, o których wie, że są znane organowi prowadzącemu postępowanie, o czym należy go pouczyć przy pierwszym przesłuchaniu (art. 75 § 1); w razie nieusprawiedliwionego nie-stawienia można go sprowadzić przymusowo (art. 75 § 2);
- poddać się oględzinom ciała i badaniom niepołączonym z naruszeniem ciała, pobraniu odcisków palców, fotografowaniu oraz okazaniu innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1);
- poddać się badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że nie zagraża to zdrowiu, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne (zwłaszcza pobranie krwi, włosów lub wydzielin organizmu, np. śliny); badania powinny być przeprowadzone przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia (art. 74 § 2 pkt 2);
- poddać się pobraniu wymazu ze śluzówki policzków, o ile jest to konieczne i nie zagraża zdrowiu (art. 74 § 2 pkt 3);
- wskazać adresata dla doręczeń w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, o ile nie przebywa w kraju ani w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej; w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres

w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej albo, jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy uważa się za doręczone (art. 138);

- podać nowy adres w wypadku zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie (tymczasowego aresztowania, osadzenia w zakładzie karnym w celu odbycia kary); w przeciwnym wypadku pismo wysłane na dotychczasowy adres zostanie uznane za skutecznie doręczone, a czynność lub rozprawa zostanie przeprowadzona pod nieobecność pokrzywdzonego. Dotyczy to także pokrzywdzonego, który zgłosił wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej i nie zawiadomił organu o zmianie tego adresu lub zaprzestaniu korzystania z niego (art. 139 § 1).

8. Krąg osób niebędących stronami jest różnorodny, jak też różny jest zakres ich uprawnień; zależą one od związku tej osoby z postępowaniem przygotowawczym. Szczegółne uprawnienia ma osoba podejrzana, której pozycja jest zbliżona do podejrzanego, lecz nie ma ona takiego statusu. Status podejrzanego przysługuje osobie tylko w takim zakresie, w jakim w toku postępowania przygotowawczego – zgodnie z art. 71 § 1 – przedstawiono jej zarzuty, względnie przesłuchano ją w charakterze podejrzanego bez wydania stosownego postanowienia (postanowienie SN z 26.08.2010 r., I KZP 13/10, OSNKW 2010/9, poz. 79, z glosą C. Kąkola, LEX 2011, i uwagami R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2010 r.*, WPP 2011/2, s. 59–116). Pojęcie to nie ma charakteru normatywnego, a w doktrynie i judykaturze jest różnie rozumiane. Przyjmuje się, że osobą podejrzaną jest osoba:

- co do której istnieją faktyczne dane wskazujące na jej udział w przestępstwie, a jej status procesowy określa czynność dowodowa będąca podjęciem ścigania karnego (F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 165–166; F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. 1, Warszawa 1999, s. 276; S. Pikulski, K. Szczechowicz, *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w świetle praw i wolności obywatelskich*, Olsztyn 2004, s. 21; uchwała SN z 23.05.1974 r., VI KZP 4/74, OSNPG 1974/8–9, poz. 98);
- w stosunku do której podjęto w postępowaniu przygotowawczym jakiekolwiek czynności lub takie czynności procesowe, jak: przesłuchanie, przeszukanie, zatrzymanie, tymczasowe zajęcie mienia ruchomego lub oględziny, które stawiają ją w sytuacji prawnej podejrzanego (S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny...*, 2020, s. 200; L. Schaff, *Zakres...*, s. 63–67; P. Kruszyński, *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 1983, s. 143; E. Skrętowicz, *Faktycznie podejrzany w polskim procesie karnym* [w:] *Wybrane zagadnienia procedury karnej. Księga pamiątkowa ku czci Prof. A. Murzynowskiego*, SI 1997/33, s. 195; K. Grzegorzczak, *Glosa do wyroku SN z 13.01.2000 r.*, III RN 116/99, WPP 2002/4, s. 137; C. Kulesza [w:] *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 2003, s. 196; wyrok SN z 24.03.1970 r., V KRN 52/70, OSNKW 1970/7–8,

- poz. 77, z glosą J. Nelkena, NP 1971/5, s. 814; uchwała SN z 23.05.1974 r., VI KZP 4/74, OSNPG 1974/8–9, poz. 98);
- co do której istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo (K. Marzsał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 212; C. Kulesza [w:] *Wykład...*, red. P. Kruszyński, s. 196; A. Czapigo, *Osoba podejrzana jako podmiot uprawniony do wniesienia zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego*, WPP 2009/2, s. 45; Cz.P. Kłak, „Osoba podejrzana” oraz „potencjalnie podejrzana” w polskim procesie karnym a zasada *nemo se ipsum accusare tenetur*, „Ius Novum” 2012/4, s. 57–58);
 - co do której istnieje jedynie uzasadnione przypuszczenie, że popełniła przestępstwo (W. Posnow [w:] *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. Z. Świda, Warszawa 2008, s. 195; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 118; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–424*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013, s. 284);
 - co do której udziału w przestępstwie będącym przedmiotem postępowania rysują się pewne podejrzenia lub wobec której przedsięwzięto pewne czynności procesowe (Z. Sobolewski, P. Sowiński [w:] *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007, s. 120);
 - w stosunku do której podjęto pewne czynności procesowe, które świadczą o traktowaniu jej jako podejrzanego (K. Woźniewski [w:] *Prawo karne procesowe – część ogólna*, red. J. Grajewski, Warszawa 2011, s. 294–295);
 - którą podejrzewa się o popełnienie przestępstwa, zachodzi przypuszczenie, że popełniła przestępstwo, lecz nie ma uzasadnionego podejrzenia jego popełnienia; zakłada się jedynie możliwość, że dana osoba może być sprawcą czynu (T. Grzegorzczak, *Obrońca w postępowaniu przygotowawczym*, Łódź 1988, s. 109; T. Grzegorzczak, *Zatrzymanie jako środek przymusu karno-procesowego (uwagi dyskusyjne na tle projektu zmian k.p.k.)*, Prob. Praw. 1983/6, s. 19; T. Grzegorzczak [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 320; T. Grzegorzczak, *Strony...*, s. 64; E. Skrzętowicz, *Zatrzymanie jako środek przymusu*, Prob. Praw. 1970/9–10, s. 5; K.W. Baran, *Zatrzymanie osoby*, Prob. Praw. 1986/3, s. 30; S. Steinborn [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1 (art. 1–424), red. J. Grajewski, Kraków 2005, s. 176; Z. Sobolewski, *Osoba podejrzana oraz potencjalnie podejrzana w znowelizowanym (2003) kodeksie postępowania karnego a gwarancje konstytucyjne* [w:] *Problemy znowelizowanej procedury karnej*, red. G. Artymiak, Cz.P. Kłak, Z. Sobolewski, Kraków 2004, s. 330);
 - wobec której organy ścigania posiadają takie informacje, które powodują skoncentrowanie się ich działań wokół niej (Z. Gostyński, S. Zabłocki [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2003, s. 513; P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2007, s. 400; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020, s. 265);

- co do której jedynie domniemywa się, że popełniła przestępstwo (P. Niedzielak, K. Petryna [w:] A. Kryże [i in.], *Kodeks postępowania karnego. Praktyczny komentarz z orzecnictwem*, Warszawa 2001, s. 174); S. Steinborn, *Status osoby podejrzanej w procesie karnym z perspektywy Konstytucji RP (uwagi de lege lata i de lege ferenda)* [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 1781–1782);
- wokół której koncentrują się określone działania organów (P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2007, s. 400);
- będąca najbardziej prawdopodobnym sprawcą konkretnego przestępstwa (I. Kobus, I. Dziugiel, *Zatrzymanie, ujęcie, doprowadzenie, sprowadzenie osoby*, Szczepiński 2006, s. 36).

Osoba podejrzana jest też określana mianem faktycznie podejrzanego (A. Murzynowski, *Faktycznie podejrzany w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1971/10, s. 39; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny...*, 2020, s. 200; Z. Sobolewski, P. Sowiński [w:] *Proces karny. Część ogólna...*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, s. 120; W. Posnow [w:] *Postępowanie...*, red. Z. Świda, 2008, s. 195; K. Woźniewski [w:] *Prawo karne procesowe...*, red. J. Grajewski, s. 295) lub nieformalnie podejrzanego (E. Karski, *Podejrzany a osoba podejrzana i ich charakter według postępowania karnego*, NP 1976/5, s. 756), obejmując tym pojęciem osobę, co do której istnieją przesłanki do przedstawienia zarzutu (R. Kmiecik, *Glosa do postanowienia SN z 17.06.1994 r.*, WZ 122/94, WPP 1995/3–4, s. 79). W literaturze wyróżnia się jeszcze „osobę potencjalnie podejrzaną, czyli osobę znajdującą się w większej grupie, co do której wstępna wersja zakłada możliwość występowania faktycznego sprawcy przestępstwa (art. 192a k.p.k.)” (Z. Sobolewski, *Osoba...*, s. 321; Z. Sobolewski, P. Sowiński [w:] *Proces karny. Część ogólna...*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, s. 120).

Tak duża różnorodność wypowiedzi nie ułatwia wskazania cech charakteryzujących osobę podejrzaną. Z określeń tych, jak i z kontekstu użycia tego terminu w przepisach Kodeksu postępowania karnego wynika, że chodzi o osobę, która jest uważana za ewentualnego sprawcę przestępstwa. Elementem konstytuującym status takiej osoby jest podstawa faktyczna, stanowiąca kwantum dowodów świadczących o popełnieniu przez nią przestępstwa. Problem w tym, że Kodeks postępowania karnego nie określa stopnia prawdopodobieństwa podejrzenia popełnienia przez nią przestępstwa. W literaturze stopień ten – jak wynika z prezentowanych wyżej definicji – określa się jako „rysujące się pewne podejrzenia”, „domniemanie popełnienia przestępstwa”, „dane wskazujące na udział w przestępstwie”, „przypuszczenie”, „uzasadnione przypuszczenie”, „podejrzenie”, „uzasadnione podejrzenie” czy „najbardziej prawdopodobne”. Określenia te wskazują na różny stopień prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa przez daną osobę. Treść zaś art. 244 § 1 pozwala przyjąć, że osobą podejrzaną jest taka, co do której istnieje jakiegokolwiek podejrzenie, że popełniła przestępstwo, skoro

w przepisie tym dookreślono, że można zatrzymać osobę podejrzaną tylko wówczas, gdy *verba legis* „istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo”. Zamieszczenie tego zwrotu po wyrazach „osobę podejrzaną” dowodzi, że do uznania określonej osoby za podejrzaną nie jest wymagane, by zachodziło co do niej uzasadnione przypuszczenie, że popełniła przestępstwo, gdyż zwrot ten odnosi się do osoby, która już ma ten status. Ze względu na to, że w stosunku do osoby podejrzananej mogą być wykonywane określone czynności dowodowe, którym musi się ona podporządkować, np. oględziny zewnętrzne ciała (art. 74 § 3), jak też mogą być stosowane środki przymusu w postaci zatrzymania (art. 244 § 1 i la, art. 247 § 1) lub kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych (art. 237 § 1), nie sposób przyjąć, że mogą one być realizowane wobec osoby, co do której jest mało prawdopodobne, że popełniła przestępstwo. Z tego też względu zbyt daleko idące jest objęcie tym pojęciem osoby będącej w sferze zainteresowania działań operacyjnych organów ścigania (K. Krasny, *Faktycznie podejrzany w procesie o charakterze aferowym*, Prob. Praw. 1978/8–9, s. 7), co do której istnieje przypuszczenie, że popełniła przestępstwo.

Wydawać by się mogło, że skoro chodzi o osobę, którą uważa się za sprawcę, musi być duże prawdopodobieństwo, że zostało popełnione przestępstwo. Takie prawdopodobieństwo ma miejsce wówczas, gdy zachodzi „uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa” (M. Klejnowska, *Osoba podejrzana w procesie karnym*, „Prokurator” 2003/2, s. 40–41). Przyjęciu tego kryterium *de lege lata* stoi na przeszkodzie treść art. 244 § 1, który wymaga dla zatrzymania osoby podejrzananej, by istniało „uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo”, a zatem mniejszy stopień prawdopodobieństwa. Oznacza to, że znamię to ustawodawca określił na niższym poziomie, jednakże – ze względu na dolegliwość czynności podejmowanych wobec osoby podejrzananej – musi być ono tego rodzaju, by nie objąć osób, co do których są nikłe dowody, że dopuściły się przestępstwa. Niewątpliwie nie można wymagać, by w stosunku do osoby podejrzananej istniały dane uzasadniające dostatecznie podejrzenie, że popełniała ona przestępstwa, gdyż wówczas – zgodnie z art. 313 § 1 – należy przedstawić jej zarzut i staje się ona podejrzanym. Wydać by się mogło, że zasadne jest określenie tego kryterium na poziomie uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa przez określoną osobę. Takie jego określenie daje gwarancję, że czynności procesowe, które musi znosić taka osoba, nie dotkną tej, która nie ma żadnego związku z przestępstwem. Ograniczenie definicji tego pojęcia tylko do tej przesłanki nie daje gwarancji należytej ochrony praw tej osoby, gdyż jako niemająca dostępu do akt nie może mieć wiedzy, że ma taki status. Dlatego też definicję tę należy uzupełnić o element formalny, jakim jest podjęcie jakiejkolwiek czynności ukierunkowanej na jej ściganie. Takimi czynnościami mogą być: przeszukanie, poddanie badaniom, zatrzymanie, tymczasowe zajęcie mienia ruchomego czy zarządzenie poszukiwania. Zasadnie w literaturze uznaje się za błąd ustawodawcy niezdefiniowanie tego pojęcia i słusznie zgłaszano postulat określenia w ustawie warunków uzyskania statusu osoby

podejrzanej (G. Krysztofiuk, *Prawo do obrony osoby podejrzanej oraz faktycznie podejrzanego – uwagi na tle uchwał SN z 26.04.2007 r. (I KZP 4/07) oraz z 20.09.2007 r. (I KZP 26/07)* [w:] *Problemy prawa polskiego i obcego w ujęciu historycznym, praktycznym i teoretycznym*, cz. 2, red. B.T. Bieńkowska, D. Szafrąński, Warszawa 2009, s. 163). Mając na uwadze powyższe, należy przyjąć, że osobą podejrzaną jest osoba, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo i wobec której podjęto czynności zmierzające do jej ścigania. Decydujące znaczenie ma prawdopodobieństwo popełnienia przez nią przestępstwa (element materialny), a zewnętrznym odzwierciedleniem tego stopnia prawdopodobieństwa jest czynność podjęta wobec niej zmierzająca do jej ścigania (element formalny) (R.A. Stefański, *Prawo do obrony osoby podejrzanej* [w:] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olśzewski, Warszawa 2013, s. 301).

Rację ma Sąd Najwyższy, że: „Osoba, w stosunku do której nie wydano postanowienia o przedstawieniu zarzutów, ani nie przesłuchano jej w charakterze podejzanego po uprzednim poinformowaniu jej o treści zarzutu, może być jedynie tzw. osobą podejrzaną, niekorzystającą z uprawnień, które przysługują podejrzanemu, jako stronie procesowej. Stwierdzenie to wynika wprost z treści precyzyjnej definicji podejrzanego, zamieszczonej w art. 71 § 1 k.p.k. Nie trzeba dodawać, że wszystkie postanowienia art. 316 k.p.k. posługują się pojęciem podejrzanego, jako jednej ze stron postępowania, korzystających z uprawnień przewidzianych w przepisach tego artykułu. Wskazane w nich strony postępowania wyznaczają jednocześnie zakres osób uprawnionych do wzięcia udziału w czynności procesowej i wymagających zawiadomienia o jej terminie, w rozumieniu postanowień zawartych w art. 117 k.p.k.” (postanowienie SN z 2.07.2003 r., II KK 268/02, WPP 2006/1, s. 156, z głosem częściowo krytyczną A. Tarachy, WPP 2006/1, s. 156–160).

Osoba podejrzana nie jest stroną postępowania przygotowawczego, ale jest jego uczestnikiem. Ciążą na niej tylko takie obowiązki i uprawnienia, które zostały określone w ustawie (A. Baj, *Czy osoba podejrzana jest stroną postępowania przygotowawczego?*, Prok. i Pr. 2016/10, s. 88). Co do osoby podejrzanej:

- można poddać ją oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała, pobrać odciski, fotografować oraz okazywać w celach rozpoznawczych innym osobom, pobrać krew, włosy, wymaz ze śluzówki policzków lub inne wydzieliny organizmu (art. 74 § 3);
- można przeprowadzić przeszukanie osoby podejrzanej oraz jej mieszkania (art. 219);
- prokurator może zarządzić jej zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie (art. 247 § 1);
- w wypadkach niecierpiących zwłoki Policja może dokonać oględzin zewnętrznych ciała oraz innych badań niepołączonych z naruszeniem integralności ciała, po-

- brać odciski, fotografować oraz okazać w celach rozpoznawczych innym osobom, a także podjąć inne niezbędne czynności, w tym pobrać krew, włosy i wydzieliny organizmu (art. 308 § 1);
- w wypadkach niecierpiących zwłoki można przesłuchać osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 308 § 2);
- można zarządzić kontrolę i utrwalanie treści jej rozmów telefonicznych oraz innych rozmów lub przekazów informacji (art. 237 § 4).

W związku z wyżej wymienionymi czynnościami osobie podejrzaney przysługują uprawnienia do:

- wniesienia zażalenia na postanowienia i zarządzenia naruszające jej prawa oraz skarżenia czynności innej niż postanowienie i zarządzenie oraz innych czynności naruszających jej prawa (art. 302 § 1 i 2);
- otrzymania informacji o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących jej prawach, w tym prawie do skorzystania z pomocy adwokata (art. 244 § 2);
- jako osobie zatrzymanej – żądania zbadania zasadności, legalności i prawidłowości czynności (art. 246 § 1);
- złożenia zażalenia na postanowienie dotyczące kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych oraz domagania się zbadania zasadności oraz legalności kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych kontroli oraz do utrwalania przy użyciu środków technicznych treści innych rozmów lub innych przekazów informacji (art. 240 i 241);
- dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie w związku z postępowaniem karnym (art. 552 § 4).

Osobie podejrzaney – zgodnie z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, stanowiącym, że „każdy, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania” – przysługuje prawo do obrony, gdyż nie jest warunkowane posiadaniem określonego statusu procesowego (W. Wróbel, *Konstytucyjne prawo do obrony w perspektywie prawa karnego materialnego* [w:] *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010, s. 225; S. Steinborn, *Status...*, s. 1785; S. Steinborn, M. Wąsek-Wiaderek, *Moment uzyskania statusu biernej strony postępowania karnego z perspektywy konstytucyjnej i międzynarodowej* [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska, Warszawa 2015, s. 430–431; R.A. Stefański, *Prawo do obrony...*, s. 35; A. Tęcza-Paciorek, *Pojęcie osoby podejrzaney*, Prok. i Pr. 2011/11, s. 56–57; wyrok TK z 27.04.2005 r., P 1/05, OTK-A 2005/4, poz. 42; wyrok TK z 11.12.2012 r., K 37/11, OTK-A 2012/11, poz. 133; wyrok SN z 9.02.2004 r.,

V KK 194/03, OSNKW 2004/4, poz. 42). Prawo do obrony osoby, w stosunku do której podjęto czynność nakierowaną na ściganie karne, przyznaje także dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22.10.2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294, s. 1).

9. W doktrynie wymienia się osobę „potencjalnie podejrzaną” jako tę, która znajduje się w pewnej grupie (zawodowej, etnicznej, towarzyskiej, turystycznej itp.), co do której wstępna wersja śledcza zakłada, że może w niej znajdować się sprawca przestępstwa. Chodzi o to, że możliwe jest wskazanie kręgu osób podejrzanych, wśród których może znajdować się sprawca, co uzasadnia podjęcie wobec tych osób czynności eliminacyjnych, mających na celu wykluczenie z kręgu „osób podejrzanych” (art. 192a § 1) (Z. Sobolewski, *Osoba...*, s. 329). „Osoba potencjalnie podejrzana” to każda osoba, która może mieć związek z danym przestępstwem, nie jest przy tym wymagane istnienie uzasadnionego podejrzenia w tym zakresie; istnieją podstawy faktyczne do twierdzenia, iż dana osoba mogła dopuścić się czynu zabronionego lub mieć z nim inny związek (Cz.P. Kłak, „*Osoba podejrzana*”..., s. 59). W literaturze, aprobując wyodrębnienie tej osoby, argumentuje się, że konstrukcja „osoby potencjalnie podejranej” ma uzasadnienie w celu postępowania karnego, jakim jest wykrycie sprawcy przestępstwa (art. 2 § 1 pkt 1 i art. 297 § 1 pkt 2), obowiązek wykrycia sprawcy wymaga bowiem, aby organy śledcze podjęły od początku postępowania, bez względu na to, czy wszczętego formalnie, czy też faktycznie (art. 308 § 1), działania mające na celu wytypowanie kręgu, z którego pochodzić może sprawca, a zatem niezbędne jest stworzenie możliwości wyeliminowania osób, które z czynem zabronionym nie mają związku (Cz.P. Kłak, „*Osoba podejrzana*”..., s. 59).
10. „Osoby niebędące stronami” stanowią zróżnicowaną grupę podmiotów. Ich wspólną cechą jest możliwość wykazania się interesem prawnym w związku z naruszeniem lub zagrożeniem ich praw w toku postępowania. Podmioty te mają w toku postępowania przygotowawczego – zgodnie z art. 299 § 2 – tylko takie uprawnienia, jakie wyraźnie przyznaje im ustawa (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 610). I tak:
- osoba niebędąca stroną może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu (art. 87 § 2), jednakże prokurator może odmówić dopuszczenia go do udziału w postępowaniu, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów tej osoby (art. 87 § 3);
 - osobę lub instytucję państwową, samorządową lub społeczną, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, zawiadamia się o wszczęciu, odmowie wszczęcia albo o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia (art. 305 § 4), a także o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu (art. 334 § 2). Instytucji państwowej, samorządowej lub

- społecznej, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, przysługuje zażalenie na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 1). Osoba lub instytucja wyżej wymieniona może wnieść zażalenie, jeżeli w ciągu 6 tygodni od złożenia zawiadomienia o przestępstwie nie zostanie powiadomiona o wszczęciu lub odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 3);
- innym osobom niż strony mogą być udostępnione w wyjątkowych wypadkach akta postępowania przygotowawczego za zgodą prokuratora (art. 156 § 5);
 - osobie, której prawa zostały naruszone, przysługuje zażalenie na postanowienia dotyczące przeszukania i zatrzymania rzeczy oraz na inne czynności z tym związane (art. 236). Osobie, od której odebrano przedmioty stanowiące dowody rzeczowe lub która zgłosiła do nich roszczenia, przysługuje zażalenie na postanowienie co do tych dowodów (art. 323 § 2);
 - na postanowienia dotyczące kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych osobie, co do której zarządzono kontrolę i utrwalanie treści rozmów telefonicznych lub przekazów informacji innych niż rozmowy telefoniczne, z którą może się kontaktować podejrzany albo która może mieć związek ze sprawcą lub grożącym przestępstwem, przysługuje zażalenie na postanowienia dotyczące tej kontroli (art. 240 i 241 w zw. z art. 237 § 4);
 - poręczytelowi przysługuje zażalenie na postanowienie o przepadku przedmiotu poręczenia lub ściągnięciu sum poręczenia (art. 270 § 3).

Poza wyżej wymienionym wypadkami, wyraźnie wskazanymi w ustawie, zasadą jest, że osobom niebędącym stronami przysługuje zażalenie na postanowienia i zarządzenia oraz na inne czynności naruszające ich prawa (art. 302 § 1 i 2).

11. Prokurator w czynnościach sądowych w postępowaniu przygotowawczym nie jest stroną, lecz przysługują mu prawa strony. Mają do niego z tego tytułu zastosowanie wszystkie przepisy, które dotyczą strony. Na przykład może składać wnioski i inne oświadczenia na piśmie lub ustnie do protokołu (art. 116), złożyć wniosek o sprostowanie protokołu rozprawy lub posiedzenia (art. 152). Jednakże mają do niego – i w takim wypadku – zastosowanie przepisy mówiące o prokuratorze, np. art. 135 o zawiadomieniu o rozprawach i posiedzeniach przez doręczenie wykazu spraw, które mają być rozpoznane w danym dniu (wokandy).

Art. 299a. [Obecność osoby wskazanej przez pokrzywdzonego]

§ 1. Podczas czynności z udziałem pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym może być obecna osoba przez niego wskazana, jeżeli nie uniemożliwia to przeprowadzenia czynności albo nie utrudnia jej w istotny sposób.

§ 2. Na wniosek pokrzywdzonego zgłoszony w postępowaniu przygotowawczym sąd powiadamia go o sposobie zakończenia sprawy listem zwykłym, przesłanym

na wskazany przez pokrzywdzonego adres, za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej wraz z odpisem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie lub jego wyciągiem, które mogą być przesłane w postaci elektronicznej. § 2.² *Na wniosek pokrzywdzonego zgłoszony w postępowaniu przygotowawczym sąd powiadamia go o sposobie zakończenia sprawy listem zwykłym, przesłanym na wskazany przez pokrzywdzonego adres, za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej wraz z kopią prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie lub jego wyciągiem, które mogą być przesłane w postaci elektronicznej.*

1. Przepis gwarantuje pokrzywdzonemu: po pierwsze, obecność osoby przez niego wskazanej w czynnościach postępowania przygotowawczego; po drugie, otrzymanie na jego wniosek powiadomienia sądu o sposobie zakończenia sprawy wraz z odpisem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.
2. Pokrzywdzony może wskazać osobę, która ma być obecna podczas czynności postępowania przygotowawczego, ale tylko takiej, w której sam bierze udział; wskazuje na to użyty w art. 299a § 1 zwrot „podczas czynności z udziałem pokrzywdzonego”. To prawo pokrzywdzonego jest związane z jego uczestniczeniem w czynności. Wskazanie osoby musi być połączone z określeniem czynności, w której ma być ona obecna. Osoba wskazana przez pokrzywdzonego nie może uczestniczyć w czynnościach zamiast pokrzywdzonego, a jedynie obok niego. Do każdej czynności może być wskazana inna osoba (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 612). Nie musi to być osoba najbliższa ani w jakikolwiek sposób związana z pokrzywdzonym; może być to przedstawiciel instytucji lub organizacji społecznej wspierającej ofiary przestępstw (S. Steinborn [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, red. S. Steinborn, LEX 2016, komentarz do art. 299a, teza 3; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020, s. 750). Trafnie w literaturze wskazuje się, że może to być tylko jedna osoba, co argumentowane jest tym, że ustawodawca, określając status osób zaufania, wyraźnie limituje ich liczbę, np. w art. 361 § 1. Poza tym chodzi wyłącznie o jej obecność w śledztwie lub w dochodzeniu, w którym jawność jest ograniczona (K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2020, s. 820; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 820).

Nie budzi wątpliwości, że chodzi o czynności podejmowane w toku postępowania przygotowawczego, a więc wykonywane zarówno po jego formalnym wszczęciu (art. 303), jak i w toku postępowania w niezbędnym zakresie (art. 308), w którym podjęcie pierwszej czynności powoduje faktyczne wszczęcie postępowania (*arg. ex art. 308 § 6*). Wydawać by się mogło, że uprawnienie to nie dotyczy czynności sprawdzających,

² Art. 299a § 2 zmieniony przez art. 82 pkt 1 ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. (Dz.U. poz. 2320) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2029 r.

które są podejmowane przed wszczęciem postępowania i nie mają charakteru czynności procesowych, z wyjątkiem przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej o popełnieniu przestępstwa (art. 307 § 3). W literaturze dopuszcza się taką możliwość ze względu na ochronny charakter tego przepisu, na tym etapie dochodzi bowiem do pierwszego kontaktu pokrzywdzonego z organami ścigania i złożenia zarówno zawiadomienia o przestępstwie, jak i zeznań lub wniosku o ściganie (M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, red. D. Świecki, LEX 2020, komentarz do art. 299a, teza 2; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 613; S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, red. S. Steinborn, komentarz do art. 299a, teza 2). Nie jest wyłączona obecność takiej osoby w czynnościach wykonywanych przez sąd w postępowaniu przygotowawczym. W przepisie jest mowa o czynności z udziałem pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym, a taką czynnością jest wykonana przez sąd w tym postępowaniu; nie ma znaczenia organ, jaki ją wykonuje, a istotne jest jej zakotwiczenie w śledztwie lub dochodzeniu (K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2020, s. 820).

O dopuszczeniu tej osoby do obecności decyduje organ prowadzący postępowanie w formie zarządzenia; jej dopuszczenie może nastąpić w sposób konkludentny, np. w sytuacji gdy osoba ta jest obecna, a organ procesowy na fakt ten nie reaguje.

Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze nie ma obowiązku zawiadamiania osoby wskazanej przez pokrzywdzonego o terminie czynności, podczas której miała by ona być obecna. Pokrzywdzony powinien zapewnić jej stawiennictwo (S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, red. S. Steinborn, komentarz do art. 299a, teza 4).

3. Osoba ta *verba legis* „może być obecna” podczas czynności z udziałem pokrzywdzonego, co oznacza, że jej zachowanie może być pasywne, a nie aktywne, np. nie może zadawać pytań. Obecność tej osoby może też być dla pokrzywdzonego rękojmią zniewelowania ujemnych przeżyć i niedogodności związanych z udziałem w czynności (K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2020, s. 819). Obecność tej osoby leży zarówno w interesie społecznym utożsamianym tutaj z dobrem wymiaru sprawiedliwości, jak i w interesie indywidualnym dotyczącym pokrzywdzonego (R. Koper, *Obecność osoby wskazanej przez pokrzywdzonego podczas czynności procesu karnego z jego udziałem*, Mon. Praw. 2016/22, s. 1195).
4. Organ prowadzący daną czynność może odmówić dopuszczenia takiej osoby do obecności podczas danej czynności, jeżeli uniemożliwia to przeprowadzenie czynności albo utrudnia ją w istotny sposób. Przy ocenie tych negatywnych przesłanek trzeba mieć na uwadze potrzebę prawidłowego przeprowadzenia takiej czynności oraz zabezpieczenia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności (art. 2 § 1 pkt 3), a także w sposób zabezpieczający realizację

pozostałych celów postępowania. Organ procesowy będzie mógł odmówić wnioskowi pokrzywdzonego przykładowo także wówczas, gdy uzna obecność danej osoby przy przesłuchaniu za niepożądaną z tego względu, że ograniczy to swobodę wypowiedzi przesłuchiwanego, lub wówczas, gdy zamierza przeprowadzić czynność procesową z udziałem takiej osoby wskazanej. Organ procesowy może wykluczyć taką osobę z dalszej obecności w prowadzonej czynności, gdy ze względu na jej zachowanie przeprowadzenie czynności nie jest możliwe lub jest w istotny sposób utrudnione, np. gdy osoba ta w jakikolwiek sposób usiłuje ingerować w prowadzoną czynność, zwracając pokrzywdzonemu uwagę na treść jego zeznań lub zadając pytania (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 612). Decyzja odmowna przybiera postać postanowienia; jest ona na tyle ważna, że nie sposób uznać, że wystarczy zarządzenie. Nietrafne jest spostrzeżenie, że ta decyzja organu postępowania przygotowawczego ma postać zarządzenia (M. Kurowski [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. D. Świecki, 2020, komentarz do art. 299a, teza 7; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 613; S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, red. S. Steinborn, komentarz do art. 299a, teza 6).

Na postanowienie to nie przysługuje zażalenie ani pokrzywdzonemu, ani wskazanej przez niego osobie. W przepisie tym nie ma postanowienia, że zażalenie przysługuje stronom, a co do wskazanej osoby nie jest spełniona przesłanka z art. 302 § 1 w postaci naruszenia jej prawa.

5. Sąd jest obowiązany powiadomić pokrzywdzonego o sposobie zakończenia postępowania oraz przesłać odpis prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie lub jego wyciąg, które mogą być przesłane w postaci elektronicznej. Obowiązek ten powstaje w razie złożenia przez pokrzywdzonego wniosku w postępowaniu przygotowawczym, czyli do momentu przesłania do sądu aktu oskarżenia lub wniosku o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków (art. 335 § 1), wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 1) lub wniosku o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 § 1).

Jest to termin prekluzyjny. W literaturze podkreśla się, że takie jego określenie rodzi w praktyce niebezpieczeństwo przeoczenia przez sąd informacji o złożeniu tego wniosku (S. Steinborn [w:] *Kodeks...* red. S. Steinborn, komentarz do art. 299a, teza 8). Powiadomienie następuje listem zwykłym, przesłanym na wskazany przez pokrzywdzonego adres, za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej.

Art. 300. [Podejrzany – obowiązek pouczenia]

§ 1. Przed pierwszym przesłuchaniem należy pouczyć podejrzanego o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy

odpowiedzi na pytania, do informacji o treści zarzutów i ich zmianach, do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, do korzystania z pomocy obrońcy, w tym do wystąpienia o obrońcę z urzędu w wypadku określonym w art. 78 oraz o treści art. 338b, do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 72 § 1, art. 156 § 5 i 5a, art. 301, art. 335, art. 338a i art. 387 oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, art. 75, art. 133 § 2, art. 138 i art. 139. Pouczenie należy wręczyć podejrzanemu na piśmie; podejrzany otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem.

§ 2. Przed pierwszym przesłuchaniem albo niezwłocznie po ustaleniu pokrzywdzonego, jeżeli odstępuje się od jego przesłuchania, poucza się pokrzywdzonego o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach, w szczególności: do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, określonych w art. 51, art. 52 i art. 315–318, do korzystania z pomocy pełnomocnika, w tym do złożenia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w okolicznościach wskazanych w art. 78, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 156, art. 204, art. 306 i art. 315a oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 138 i art. 139. Pouczenie obejmuje również informację o: możliwościach naprawienia szkody przez oskarżonego lub uzyskania kompensaty państwowej, dostępie do pomocy prawnej, dostępnych środkach ochrony i pomocy, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, pomocy przewidzianej w art. 43 § 8 Kodeksu karnego wykonawczego, możliwości wydania europejskiego nakazu ochrony, organizacjach wsparcia pokrzywdzonych, treści art. 337a oraz możliwości zwrotu kosztów poniesionych w związku z udziałem w postępowaniu. Pouczenie należy wręczyć pokrzywdzonemu na piśmie; pokrzywdzony otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem. W razie odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzonego pouczenie podlega doręczeniu.

§ 3. Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się świadka o jego uprawnieniach i obowiązkach określonych w art. 177–192a oraz dostępnych środkach ochrony i pomocy, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka.

§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pisemnych pouczeń, o których mowa w § 1–3, mając na względzie konieczność zrozumienia pouczenia także przez osoby niekorzystające z pomocy obrońcy lub pełnomocnika.

1. Informowanie uczestników procesu karnego, w tym stron, o ich uprawnieniach i obowiązkach przez organ prowadzący postępowanie jest jedną z podstawowych zasad ogólnoprosesowych, zwaną zasadą informowania uczestników postępowania o ich prawach i obowiązkach lub zasadą lojalności organów władzy państwowej wobec

obywatela albo uczciwej gry procesowej (M. Lipczyńska, *Zasada informacji prawnej (art. 10 k.p.k.) a system zasad procesowych polskiego procesu karnego*, PiP 1973/2, s. 50–57; F. Prusak, *Dyrektywa niezbędnej informacji prawnej w procesie karnym*, Prob. Praw 1974/1, s. 35–43). Znajduje ona odzwierciedlenie w art. 16 (J. Kosowski, *Zasada informacji prawnej w polskim procesie karnym w świetle art. 16 k.p.k.*, Warszawa 2011, s. 34). Przepis ten przewiduje:

- pouczenie obligatoryjne (bezwzględne), nakładające na organ procesowy obowiązek pouczenia uczestników postępowania o ciążyących obowiązkach i przysługujących im uprawnieniach w wypadkach wskazanych w ustawie (§ 1). Wprawdzie przepis ten wprost nie wymienia sytuacji procesowych, w których pouczenie ma mieć miejsce, lecz czyni to w sposób pośredni, podając skutki niepoinformowania o obowiązkach i uprawnieniach, gdy było to obowiązkowe;
- pouczenie fakultatywne (względne), przewidujące powinność udzielenia informacji uczestnikom postępowania także w wypadkach gdy ustawa nie ustanawia takiego obowiązku (§ 2). W literaturze podkreśla się, że niezbędność pouczenia w tym ostatnim trzeba oceniać z punktu widzenia przede wszystkim cech osobistych uczestnika procesu karnego, biorąc pod uwagę jego poziom i rodzaj wykształcenia, wiek, sprawność intelektualną, stopień nieporadności, a także możliwość pokrycia kosztów pełnomocnictwa bez zbytniego uszczerbku dla utrzymania siebie i członków rodziny (K. Dudka, M. Książek, *Zasada informowania w kodeksie postępowania administracyjnego a zasada informacji w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2005/11, s. 94).

Prawo do informacji wszystkich uczestników postępowania jest elementem rzetelnego procesu karnego (M.J. Lisiecki, *Ewolucja prawa do informacji w postępowaniu karnym – zagadnienia wybrane* [w:] *Przemiany doktrynalne i systemowe prawa publicznego. Studia dedykowane prof. Wincentemu Bednarkowi*, red. S. Pikulski, W. Pływaczewski, J. Dobkowski, Olsztyn 2002, s. 249; A. Grochowska, Ł. Malinowski, *Prawo stron do informacji w postępowaniu karnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. oraz z dnia 28 listopada 2014 r.* [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska, Warszawa 2015, s. 118–137). Obowiązek każdego organu procesowego informowania wszystkich uczestników postępowania o ciążyących na nich obowiązkach i przysługujących im uprawnieniach – jak podkreśla Sąd Najwyższy – powinien być w stosunku do pokrzywdzonego przestrzegany ze wzmoczoną uwagą i dokładnością, w każdym zaś razie nie mniejszą niż wobec oskarżonego (uchwała SN z 26.11.1976 r., VI KZP 11/75, OSNKW 1977/1, poz. 1).

Samo niezrealizowanie tych obowiązków jest wystarczającą podstawą do tego, aby zainteresowany uchylił się od negatywnych skutków procesowych. *Ratio legis* tego prze-

pisu polega na tym, aby z powodu nieznamości przepisów uczestnik postępowania nie poniósł ujemnych konsekwencji; zmierza do zapewnienia wszystkim uczestnikom postępowania karnego równomiernego korzystania z ich praw niezależnie od tego, czy korzystają oni z fachowej pomocy adwokata (A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1976, s. 238). Zob. komentarz do art. 16.

2. Artykuł 300 określa w sposób zbiorczy wypadki obligatoryjnego pouczenia podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka; niektóre przepisy określające wskazane w nim prawa i obowiązki tych osób przewidują obligatoryjne pouczenie. Z tego powodu przepis ten – w zakresie ich określenia – nie ma znaczenia konstytutywnego, lecz ma charakter informacyjny. Pozostaje w korelacji z przepisami określającymi prawa i obowiązki podejrzanego, które dotyczą go od momentu uzyskania statusu podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka. Pouczenie tych wszystkich uczestników postępowania ma nastąpić w ściśle określonym terminie – przed pierwszym przesłuchaniem, a w stosunku do pokrzywdzonego, gdy odstępuje się od jego przesłuchania – niezwłocznie po ustaleniu pokrzywdzonego. Jest ono obowiązkowe, o czym świadczy użyty w art. 300 § 1 zwrot „należy pouczyć” (wyrok SA w Gdańsku z 22.01.2014 r., II AKa 447/13, LEX nr 1430707), a w jego § 2 i 3 słowo „poucza”. Obowiązek udzielenia pouczeń przewidziany w art. 300 jest niezależny od obowiązków udzielania ustnych pouczeń wynikających z innych przepisów, np. o prawie do składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień (art. 175 § 1), odmowy składania zeznań przez osobę najbliższą dla podejrzanego (art. 182 § 1), uchylenia się przez świadka od odpowiedzi na pytanie, jeżeli jej udzielenie mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe (art. 183 § 1) (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 612; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 754).
3. Ustawa nie określa wprost organu, który jest obowiązany pouczyć podejrzanego, lecz fakt, że ma to nastąpić przed pierwszym przesłuchaniem, wskazuje, iż dokonuje tego organ, który przystępuje do tej czynności, a więc z reguły organ prowadzący śledztwo lub dochodzenie. Co do podejrzanego powinno to nastąpić po ogłoszeniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów, a w wypadku gdy nie jest ono wydawane (art. 308 § 2 i art. 325g § 2) – po powiadomieniu osoby podejrzananej o treści zarzutu wpisanego do protokołu.
4. Podejrzanego poucza się o prawie do:
 - składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, (art. 175 § 1). Trafnie wskazano w judykaturze, że: „Skoro oskarżona odmówiła składania wyjaśnień oraz odpowiedzi na jakiekolwiek pytania, to polecenie sądu, by szczegółowo przesłuchać oskarżoną na wskazane okoliczności, byłoby naruszeniem jej uprawnień wynikających z art. 300 k.p.k.” (postanowienie SA w Katowicach z 25.11.1998 r., II AKz 331/98, Biul. SAKa1998/4, s. 13);

- informacji o treści zarzutów i ich zmianach (art. 313 § 1 i 3 i art. 314);
- składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (art. 315 § 1);
- korzystania z pomocy obrońcy; wymóg tego pouczenia jest spełniony wówczas, gdy poinformuje się podejrzanego o możliwości korzystania z pomocy obrońcy z wyboru oraz wnioskowania o wyznaczenie obrońcy z urzędu, gdy nie jest on w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (art. 78 § 1), natomiast nie jest konieczne pouczenie go, że może mieć jednocześnie nie więcej niż trzech obrońców (art. 77). Należy też pouczyć o tym, że żądanie powinno zostać złożone do sądu w terminie 7 dni od daty doręczenia odpisu aktu oskarżenia, do którego należy dołączyć dowody mające wykazać, że podejrzany nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Jeżeli złożenie żądania po terminie spowodowałoby konieczność zmiany terminu rozprawy albo posiedzenia, o którym mowa w art. 341, 343 lub 343a, żądanie rozpoznaje się niezwłocznie po terminie rozprawy lub posiedzenia. Dotyczy to także sytuacji, gdy żądanie zostało złożone w terminie, lecz nie odpowiada wymaganiom formalnym, lub nie dołączono dowodów mających wykazać, że podejrzany nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Po pierwszym terminie rozprawy albo wskazanego posiedzenia żądanie powinno zostać złożone do sądu w takim terminie, aby jego rozpoznanie nie powodowało konieczności zmiany kolejnego terminu rozprawy albo posiedzenia (art. 338b);
- złożenia wniosku o końcowe zaznajomienie z materiałami postępowania (śledztwa lub dochodzenia) przed jego zakończeniem (art. 321 § 1);
- złożenia wniosku o skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego w celu pogodzenia się z pokrzywdzonym (art. 23a § 1);
- korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, także przy kontaktach z obrońcą – jeżeli podejrzany nie zna wystarczająco języka polskiego (art. 72 § 1);
- udostępnienia akt, umożliwienia sporządzenia odpisów lub kopii oraz uzyskania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii w toku postępowania przygotowawczego tylko wtedy, gdy nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa (art. 156 § 5);
- w razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania – udostępnienia niezwłocznie akt sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku, z wyłączeniem dowodów z zeznań świadków, co do których zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej, dołączonych do wniosku, w wydrebnionym zbiorze dokumentów (art. 156 § 5a);
- dostępu do akt sprawy, do sporządzania odpisów i kopii, również po zakończeniu postępowania przygotowawczego. Można odmówić dostępu do akt ze względu na ważny interes państwa lub dobro postępowania (art. 156 § 5);

- żądania przesłuchaniu z udziałem ustanowionego obrońcy (art. 301);
- uzgodnienia z prokuratorem wniosku o wydanie wyroku i wymierzenie przez sąd ustalonych kar lub innych środków bez przeprowadzania dowodów (art. 335 § 1 i 2), który może zostać uwzględniony przez sąd, jeżeli pokrzywdzony się nie sprzeciwi (art. 343 § 1). Wniosek taki można również złożyć samodzielnie, przed doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy (art. 338a) albo na rozprawie, do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych (art. 387 § 1), jednak wówczas sąd może go uwzględnić, tylko gdy prokurator i pokrzywdzony się nie sprzeciwią (art. 343 § 2, art. 343a § 2 i art. 387 § 2);
- złożenia przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, jeżeli zarzucono mu przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności (art. 338a);
- złożenia do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej przez oskarżonego, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego (art. 387 § 1).

Ponadto poucza się go o obowiązku:

- poddania się oględzinom ciała i badaniom niepołączonym z naruszeniem ciała, pobraniu odcisków palców, fotografowaniu oraz okazaniu innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1); badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że nie zagraża to zdrowiu, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne (zwłaszcza pobranie krwi, włosów lub wydzielin organizmu, np. śliny; art. 74 § 2 pkt 2); pobraniu przez policjanta wymazu ze śluzówki policzków, o ile jest to konieczne i nie zagraża zdrowiu (art. 74 § 2 pkt 3);
- zawiadomienia organu prowadzącego postępowanie o każdej zmianie miejsca swojego zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, jak również o każdej zmianie danych umożliwiających kontaktowanie się, o których wie, że są znane organowi prowadzącemu postępowanie, a także o obowiązku stawienia się na każde wezwanie w toku postępowania karnego, w razie zaś nieusprawiedliwionego niestawiennictwa – o możliwości zatrzymania i sprowadzenia przymusowo (art. 75 § 1 i 2);
- odebrania pisma w ciągu 7 dni, jeżeli doręczenia nie można było dokonać adresatowi osobiście, na adres skrytki pocztowej, dorosłemu domownikowi, administracji domu, dozorczy domu lub sołtysowi i pozostawiono je w najbliższej placówce pocztowej operatora pocztowego, a przesłane w inny sposób pozostawiono w najbliższej

jednostce Policji albo we właściwym urzędzie gminy, z umieszczeniem zawiadomienia w skrzynce do doręczania korespondencji bądź na drzwiach mieszkania adresata lub w innym widocznym miejscu ze wskazaniem, gdzie i kiedy pismo pozostawiono, a także o tym, że w razie bezskutecznego upływu tego terminu należy czynność zawiadomienia powtórzyć jeden raz, natomiast w razie dokonania tych czynności pismo uznane zostanie za doręczone (art. 133 § 2);

- wskazania adresata dla doręczeń w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, w wypadku gdy nie przebywa w kraju ani w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, a w razie nieuczynienia tego – o tym, że pismo wysłane zostanie na ostatnio znany adres w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej albo, jeżeli adresu tego nie ma, zostanie załączone do akt sprawy i uznane za doręczone (art. 138);
- podania nowego adresu w wypadku jego zmiany, gdyż jeżeli nie podając nowego adresu, strona zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone. Dotyczy to także sytuacji, gdy podejrzany zgłosił wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej i nie zawiadomił organu o zmianie tego adresu lub o przestaniu korzystania z niego (art. 139 § 1).

Podejznanego poucza się w miarę potrzeby także o uprawnieniach i obowiązkach innych niż wymienione w art. 300 § 1. O zakresie udzielonych podejrzanemu pouczeń zamieszcza się stosowną wzmiankę w początkowej części protokołu przesłuchania (§ 153 ust. 2 reg. proc.).

5. Poucza się pokrzywdzonego o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach (art. 300 § 2), w szczególności o tym, że:

- może składać wnioski o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, oraz o warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, tj. że nie można odmówić wzięcia udziału jemu i jego pełnomocnikowi w czynności, jeżeli tego żądają (art. 315 § 1 i 2); jeśli istnieje obawa, że świadka nie będzie można przesłuchać na rozprawie, pokrzywdzony może wystąpić o przesłuchanie go przez sąd lub złożyć taki wniosek do prokuratora (art. 316 § 3); jeżeli czynności śledztwa nie będzie można powtórzyć na rozprawie, pokrzywdzonego i jego przedstawicieli ustawowych, a także pełnomocnika, jeżeli jest już w sprawie ustanowiony, należy dopuścić do udziału w czynności, chyba że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu w razie zwłoki (art. 316 § 1); pokrzywdzonego lub pełnomocnika, gdy jest już on w sprawie ustanowiony, należy także na żądanie dopuścić do udziału w innych czynnościach śledztwa. W szczególności uzasadnionym wypadku prokurator może postanowieniem odmówić dopuszczenia do udziału

- w czynności ze względu na ważny interes śledztwa albo odmówić sprowadzenia oskarżonego pozbawionego wolności, gdy spowodowałoby to poważne trudności (art. 317 § 1 i 2);
- gdy dopuszczono dowód z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej, pokrzywdzonemu i jego pełnomocnikowi doręcza się postanowienie o dopuszczeniu tego dowodu i zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłych oraz na zapoznanie się z opinią, jeżeli została ona złożona na piśmie. Podejrzanego pozbawionego wolności nie sprowadza się, gdy spowodowałoby to poważne trudności (art. 318);
 - ma prawo do korzystania z pomocy wybranego przez siebie pełnomocnika, którym może być adwokat lub radca prawny, z tym, że nie może mieć więcej niż trzech pełnomocników jednocześnie. Ma prawo do złożenia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, jeżeli pokrzywdzony w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (art. 78 § 1, art. 87 § 1 i 2, art. 88). W zależności od wyniku procesu kosztami ustanowienia pełnomocnika może zostać obciążony oskarżony (art. 627–629);
 - ma prawo wystąpić z inicjatywą skierowania sprawy do instytucji lub osoby do tego uprawnionej w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między pokrzywdzonym i oskarżonym, prawo do informacji o celach i zasadach postępowania mediacyjnego oraz o zakazie przesłuchania jako świadka mediatora co do faktów, o których dowiedział się on od oskarżonego lub pokrzywdzonego, prowadząc postępowanie mediacyjne, z wyłączeniem informacji o przestępstwach, o których mowa w art. 240 § 1 k.k. (art. 23a § 1);
 - ma prawo dostępu do akt sprawy, w tym do przeglądania ich oraz samodzielnego sporządzania z nich odpisów i kopii (art. 156 § 1), a także może uzyskać odpłatnie odpisy i kopie z akt sprawy (art. 156 § 2) oraz możliwe jest odmówienie mu dostępu do akt ze względu na ważny interes państwa lub dobro postępowania (art. 156 § 5);
 - ma prawo do bezpłatnej pomocy tłumacza przy przesłuchaniu lub zapoznaniu z treścią dowodu, jeżeli pokrzywdzony nie mówi po polsku, a także – w razie potrzeby – jeżeli jest on głuchy lub niemy (art. 204 § 1 i 2);
 - ma prawo do złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania (śledztwa lub dochodzenia) oraz na bezczynność organu, jeżeli w ciągu 6 tygodni od złożenia przez pokrzywdzonego zawiadomienia o przestępstwie nie został on powiadomiony o wszczęciu albo odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 1, 1a i 3);
 - można odstąpić od jego przesłuchania w charakterze świadka, jeżeli czynność ta nie jest niezbędna do dokonania ustaleń faktycznych, z wyjątkiem sytuacji, gdy tego zażąda a uwzględnienie żądania nie prowadziłoby do przewlekłości postępowania (art. 315a);

- gdy nie przebywa w kraju ani w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, a w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej albo, jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy uważa się za doręczone (art. 138);
- jeżeli nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone. Dotyczy to także pokrzywdzonego, który zgłosił wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej i nie zawiadomił organu o zmianie tego adresu lub zaprzestaniu korzystania z niego (art. 139 § 1);
- ma prawo do uzyskania naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę od oskarżonego tytułem środka kompensacyjnego (art. 46 § 1 k.k.) oraz do złożenia wniosku o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie wyrządzonej krzywdzie aż do zamknięcia przewodu sądowego (art. 49a k.p.k.), w wyniku którego sąd ma obowiązek orzeczenia tego środka;
- pokrzywdzony będący obywatelem polskim lub obywatelem innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej ma możliwość uzyskania kompensaty państwowej, uzyskania pomocy prawnej oraz środków ochrony i pomocy, o których mowa w ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonych i świadka;
- on i jego najbliżsi mogą otrzymać bezpłatną pomoc medyczną, psychologiczną, rehabilitacyjną, prawną oraz materialną w Sieci Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przestępstwem (art. 43 § 8 pkt 1 k.k.w.);
- ma możliwość uzyskania europejskiego nakazu ochrony (rozdział 66j);
- ma możliwość uzyskania pomocy od organizacji wsparcia pokrzywdzonych wraz z informacją o nich;
- ma prawo do złożenia wniosku o otrzymanie informacji o zarzutach wobec oskarżonego oraz o dacie i miejscu rozprawy albo posiedzenia sądu, podczas którego może dojść do umorzenia postępowania, warunkowego umorzenia postępowania albo skazania oskarżonego bez przeprowadzania rozprawy (art. 337a);
- jest możliwość zwrotu kosztów poniesionych w związku z udziałem w postępowaniu.

6. Świadka poucza się o jego uprawnieniach i obowiązkach. I tak:

- każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania (art. 177 § 1). W pilnych wypadkach wezwanie może nastąpić telefonicznie albo w inny sposób (art. 137). Usprawiedliwienie nieobecności z powodu choroby jest możliwe wyłącznie po przedstawieniu zaświadczenia wystawionego przez lekarza sądowego. Inne zwolnienie jest w tym wypadku niewystarczające (art. 117 § 2a). Świadkowi przysługuje zwrot kosztów stawiennictwa na wezwanie

- (art. 618a–618e). Nieusprawiedliwione niestawiennictwo może spowodować nałożenie kary pieniężnej, zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie lub aresztowanie (art. 285–287);
- w wyjątkowych sytuacjach przesłuchanie świadka może nastąpić w drodze wideokonferencji (art. 177 § 1 i art. 390 § 3);
 - jeżeli świadek nie może się stawić na wezwanie z ważnego powodu (np. choroby), można go przesłuchać w miejscu jego pobytu (art. 177 § 1a i 2);
 - jeżeli istnieje wątpliwość co do stanu psychicznego lub rozwoju umysłowego świadka, przesłuchanie może odbyć się z udziałem biegłego lekarza lub psychologa (art. 192 § 2). Za zgodą świadka można go poddać badaniom lub oględzinom ciała (art. 192 § 4), a bez jego zgody pobrać odciski palców, wymaz ze śluzówki policzków, włosy, ślinę, próby pisma, zapach, wykonać fotografię lub nagrać głos (art. 192a § 1);
 - przesłuchanie świadka w zakresie informacji tajnych lub ściśle tajnych może być przeprowadzone tylko po zwolnieniu go przez uprawnionego przełożonego z obowiązku zachowania tajemnicy (art. 179 § 1). Świadek może odmówić zeznań w zakresie informacji zastrzeżonych lub poufnych albo tajemnicy zawodowej, chyba że sąd lub prokurator dla dobra wymiaru sprawiedliwości zwolni go z obowiązku zachowania tajemnicy (art. 180 § 1). Przesłuchanie w zakresie tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej, statystycznej oraz tajemnicy Prokuratury Generalnej może nastąpić tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu (art. 180 § 2). Zwolnienie dziennikarza z obowiązku zachowania tajemnicy nie może obejmować identyfikacji autora materiału prasowego, listu do redakcji lub innego podobnego materiału ani identyfikacji osób, które zastrzegły swoje dane, chyba że chodzi o przestępstwa, wobec których istnieje obowiązek denuncjacji (art. 180 § 3 i 4). W tych wypadkach sąd przesłuchuje świadka na niejawnej rozprawie (art. 181 § 1);
 - osoba najbliższa dla oskarżonego (np. małżonek, rodzic, dziecko, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu) może odmówić zeznań. Prawo do odmowy zeznań przysługuje także świadkowi, który w innej sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem (art. 182 § 1 i 3). Świadek może skorzystać z prawa do odmowy złożenia zeznań do chwili rozpoczęcia pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym; poprzednio złożone zeznanie nie może wówczas służyć za dowód (art. 186 § 1);
 - świadek może odmówić odpowiedzi na pytanie, jeżeli odpowiedź mogłaby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność karną (art. 183 § 1);
 - można zwolnić ze złożenia zeznania lub odpowiedzi na pytania świadka pozostającego z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym (art. 185). Świadek może żądać, aby rozprawa była niejawna, jeżeli treść zeznań mogłaby narazić świadka lub osobę dla niego najbliższą na hańbę (art. 183 § 2);

- w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach: XXIII (przestępstwa przeciwko wolności), XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności), i XXVI (przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece) Kodeksu karnego, pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje sąd w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu (art. 185a);
- w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje sąd także jeden raz, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 185b);
- świadek pokrzywdzony przestępstwem zgwałcenia albo wykorzystania seksualnego jest przesłuchiwany przez sąd, a jeżeli składa ustne zawiadomienie o przestępstwie wobec prokuratora lub policjanta – wskazuje tylko najważniejsze fakty i dowody (art. 185c § 1). Przesłuchanie przed sądem jest nagrywane i nie powinno być powtarzane. W razie ponownego przesłuchania na wniosek pokrzywdzonego przesłuchanie można przeprowadzić w drodze wideokonferencji (art. 185c § 2 i 3);
- danych dotyczących miejsca zamieszkania i miejsca pracy świadka nie ujawnia się w aktach sprawy. Zamieszcza się je w odrębnym załączniku wyłącznie do wiadomości organu prowadzącego postępowanie i ujawnia tylko wyjątkowo (art. 148a). W razie niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka lub jego najbliższych można zachować w tajemnicy także tożsamość świadka (art. 184 – tzw. świadek anonimowy, incognito);
- świadek i jego najbliżsi mogą otrzymać bezpłatną pomoc prawną i psychologiczną w Sieci Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przemocy (art. 43 § 8 pkt 2a k.k.w.);
- w razie zagrożenia dla życia lub zdrowia świadka lub jego najbliższych mogą oni otrzymać ochronę Policji na czas czynności procesowej, a jeżeli stopień zagrożenia jest wysoki, mogą otrzymać ochronę osobistą lub pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu. Wniosek o udzielenie ochrony kieruje się do komendanta wojewódzkiego Policji za pośrednictwem organu prowadzącego postępowanie albo sądu (art. 1–17 u.o.p.p.ś.).

7. Ochrona i pomoc przewidziane w ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka dotyczą – co wynika już z samego jej tytułu – pokrzywdzonego oraz

świadka. W ustawie dokonano implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25.10.2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.Urz. UE L 315, s. 57), której zasadniczym celem jest wzmocnienie praw tych osób w obrębie Unii (*Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw. Komentarz*, red. E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, Warszawa 2014, s. 13 i n.; E. Bieńkowska, *Ofiary przestępstw w postępowaniu karnym – nowe standardy Unii Europejskiej*, PiP 2014/4, s. 58–70; E. Bieńkowska, *Pokrzywdzony w świetle najnowszych nowelizacji przepisów prawa karnego*, Prok. i Pr. 2014/3, s. 16–31; E. Bieńkowska, *Uprawnienia pokrzywdzonego w ujęciu nowych projektów nowelizacji prawa karnego*, Prok. i Pr. 2014/11–12, s. 68–86; E. Bieńkowska, *Nowe środki ochrony i pomocy dla pokrzywdzonych i świadków*, Prok. i Pr. 2015/10, s. 5–25). Zakres ochrony i pomocy jest szeroki, obejmuje bowiem pokrzywdzonego, świadka i osoby im najbliższe, jeżeli w związku z toczącym się albo zakończonym postępowaniem karnym z udziałem pokrzywdzonego lub świadka albo postępowaniem karnym skarbowym z udziałem świadka istnieje zagrożenie dla życia lub zdrowia tych osób. Środki ochrony i pomocy mogą być stosowane przed wszczęciem postępowania karnego lub karnego skarbowego, jeżeli zagrożenie życia lub zdrowia ujawni się w toku podjętych czynności operacyjno-rozpoznawczych lub postępowania sprawdzającego (M. Kurowski, *Nowe uregulowania w zakresie ochrony i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka w procesie karnym* [w:] *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017, s. 725–746).

W myśl postanowień tej ustawy przy ocenie stopnia zagrożenia dla życia lub zdrowia pokrzywdzonego, świadka lub osób im najbliższych bierze się pod uwagę ich właściwości i warunki osobiste, związek ze sprawcą, rodzaj, sposób i okoliczności popełnienia czynu oraz motywację sprawcy (art. 2 u.o.p.p.ś.). Środkami ochrony i pomocy są:

- 1) ochrona na czas czynności procesowej;
- 2) ochrona osobista;
- 3) pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu.

Środków ochrony i pomocy udziela komendant wojewódzki (Stołeczny) Policji, w którego okręgu miejsce pobytu mają pokrzywdzony, świadek lub osoby im najbliższe, wobec których ma być stosowany środek ochrony lub pomocy (art. 3 u.o.p.p.ś.).

Ochrona na czas czynności procesowej może zostać udzielona w przypadku zagrożenia dla życia lub zdrowia osoby chronionej. Może polegać na obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej w trakcie czynności procesowej z jej udziałem, w drodze do miejsca przeprowadzenia tej czynności lub w drodze powrotnej (art. 4 u.o.p.p.ś.).

Ochrona osobista może zostać udzielona w przypadku wysokiego stopnia zagrożenia dla życia lub zdrowia osoby chronionej w związku z postępowaniem karnym lub karnym skarbowym, jeżeli zachodzi konieczność długotrwałej ochrony, w sprawach, których rozpoznanie w pierwszej instancji należy do właściwości sądu okręgowego, oraz w sprawach o przestępstwa określone w art. 197 § 1 i 2 oraz art. 207 k.k., a w szczególnie uzasadnionych przypadkach także w innych sprawach. Może ona polegać na:

- 1) stałej obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej;
- 2) czasowej obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej;
- 3) czasowej obserwacji osoby chronionej i otoczenia, w którym przebywa;
- 4) wskazaniu osobie chronionej bezpiecznych miejsc przebywania oraz czasu i bezpiecznego sposobu przemieszczania się;
- 5) określeniu zakresu, warunków i sposobu kontaktowania się osoby chronionej z innymi osobami (art. 5 u.o.p.p.ś.).

Pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu może zostać udzielona w przypadku wysokiego stopnia zagrożenia dla życia lub zdrowia osoby chronionej w związku z postępowaniem karnym lub karnym skarbowym, jeżeli zachodzi konieczność długotrwałej ochrony, a inne środki ochrony i pomocy mogą być niewystarczające, w sprawach, których rozpoznanie w pierwszej instancji należy do właściwości sądu okręgowego, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach także w innych sprawach. Polega na podejmowaniu czynności organizacyjnych umożliwiających osobie chronionej pobyt w innym miejscu niż dotychczasowe poprzez:

- 1) udostępnienie tymczasowego lokalu mieszkalnego zapewniającego zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych;
- 2) pomoc w wynajęciu mieszkania;
- 3) pomoc w przeprowadzce lub zagospodarowaniu;
- 4) pomoc w załatwieniu ważnych spraw życiowych związanych ze zmianą miejsca pobytu (art. 6 u.o.p.p.ś.).

Osobie, której udzielono pomocy w zakresie zmiany miejsca pobytu, która nie posiada źródeł utrzymania ani nie może podjąć pracy z powodu zagrożenia dla życia lub zdrowia, można udzielić pomocy finansowej przeznaczonej na:

- 1) zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych;
- 2) pokrycie całości lub części kosztów tymczasowego udostępnienia lokalu mieszkalnego lub wynajęcia mieszkania;
- 3) pokrycie kosztów uzyskania świadczeń opieki zdrowotnej), jeżeli osoba ta nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu (art. 7 u.o.p.p.ś.).

W przypadku zagrożenia dla zdrowia psychicznego pokrzywdzonego, świadka lub osób im najbliższych organ prowadzący czynności operacyjno-rozpoznawcze albo postępowanie sprawdzające lub postępowanie przygotowawcze albo sąd informu-

je pokrzywdzonego lub świadka o możliwości uzyskania pomocy psychologicznej świadczonej przez podmioty, które otrzymały na ten cel dotację z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (art. 43 k.k.w.), lub inne podmioty świadczące pomoc psychologiczną, wraz ze wskazaniem listy tych podmiotów i określeniem sposobu kontaktu. Organ albo sąd, na wniosek pokrzywdzonego lub świadka, wzywa podmiot, który otrzymał dotację z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, do udzielenia pomocy psychologicznej w terminie 14 dni od dnia wezwania (art. 10 u.o.p.p.ś.).

8. Pouczenie następuje w formie pisemnej; wręczenie tego pouczenia podejrzany, pokrzywdzony i świadek potwierdza podpisem. W razie odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzonego pouczenie podlega doręczeniu (art. 300 § 2).

Wzór pouczenia:

- podejrzanego zawiera załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 14.09.2020 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego w postępowaniu karnym (Dz.U. poz. 1618);
- pokrzywdzonego zawiera załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 14.09.2020 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym (Dz.U. poz. 1619);
- świadka zawiera rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 14.09.2020 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym (Dz.U. poz. 1620).

Wręczenie podejrzanemu, pokrzywdzonemu oraz świadkowi pisemnych pouczeń jest obowiązkowe i nie ma żadnych wyjątków; musi być dokonane także wówczas, gdy podejrzany, pokrzywdzony lub świadek nie chcą tego, twierdząc, że uprawnienia te są im znane. W razie odmowy ich przyjęcia należy o tym uczynić wzmiankę w protokole przesłuchania. Kopię doręzonego na piśmie i podpisanego przez pokrzywdzonego, świadka lub podejrzanego pouczenia załącza się do akt sprawy (§ 153 ust. 1 reg. prok.).

Zaletą pisemnej formy pouczeń jest to, że pozwala na bezsprzeczne ustalenie faktu dokonania pouczenia i jego zakresu oraz umożliwia korzystanie z jego treści przez cały bieg postępowania (S. Stachowiak, *Zakres informacji procesowej przekazywanej podejrzanemu przed i w toku przesłuchiwania*, Prok. i Pr. 2001/3, s. 11; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, 2018, s. 616). Jednakże zawarte w tych załącznikach pouczenia są napisane językiem prawnym i prawniczym i z tego powodu mogą być niezrozumiałe dla ich adresatów, dlatego też organ przesłuchujący powinien im wyjaśnić ich znaczenie oraz upewnić się, czy zostały właściwie zrozumiane. Samo wręczenie pouczenia, bez bliższego jego wyjaśnienia, może być w dużym stopniu pouczeniem fikcyjnym. Jest to o tyle istotne, że – jak przyjmuje Sąd Najwyższy – „W sytuacji wy-

rażnego i udokumentowanego pouczenia podejrzanego przed pierwszym przesłuchaniem o prawie do odmowy składania wyjaśnień i możliwości posiadania obrońcy, gdy rozwój i aktualny stan intelektualny podejrzanego gwarantuje zrozumienie pouczeń i świadome podejmowanie dalszych decyzji procesowych, nie można mówić o naruszeniu prawa do obrony w rozumieniu art. 6 ust. 3 lit. c tzw. Konwencji z 1950 r. o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności” (wyrok SN z 14.02.2012 r., V KK 241/11, LEX nr 1157589). Pouczenie, zwłaszcza pokrzywdzonych oraz świadków – jak podkreśla się w piśmiennictwie – ma zwiększyć świadomość prawną osób występujących w tych rolach procesowych, w tym w szczególności co do możliwości skorzystania z pomocy pełnomocnika z wyboru, a także z urzędu już na wstępnym etapie postępowania karnego. Obecność fachowego podmiotu reprezentującego pokrzywdzonego lub świadka zwłaszcza podczas ich pierwszych przesłuchań wpływa pozytywnie na ochronę ich praw i interesów (K. Kremens, *Śledztwo po 1 lipca 2015 r. z perspektywy obrońcy i pełnomocnika* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015, s. 78).

9. Pouczeń, o których mowa wyżej, należy dokonać przed pierwszym przesłuchaniem i Kodeks nie wymaga, by czynić to przed każdym lub kolejnym przesłuchaniem, jednakże w razie powzięcia wątpliwości co do znajomości określonego uprawnienia przez uczestnika postępowania organ procesowy powinien powtórzyć pouczenie. Pouczenie podejrzanego powinno nastąpić po ogłoszeniu mu postanowienia o przedstawieniu zarzutów, bezpośrednio po poinformowaniu go o prawie do żądania podania mu ustnie podstaw zarzutów, a także sporządzenia uzasadnienia na piśmie (Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 755).

Pouczenie – jak zasadnie podkreśla się w literaturze – powinno zostać przekazane w sposób zrozumiały i wyczerpujący (J. Żylińska, *Prawo pokrzywdzonego do informacji procesowej*, Prok. i Pr. 2015/6, s. 46). Słusznie w judykaturze zauważa się, że: „Art. 175 § 1 k.p.k. nie nakłada powinności informowania o uprawnieniach przed każdym przesłuchaniem, gdyż takiego sformułowania wprost nie zawiera (...). Nie oznacza to jednak, że nie jest pożądanym, aby rzeczywiście organy procesowe pouczały takie osoby o uprawnieniach z art. 175 § 1 k.p.k. przed każdym przesłuchaniem, nawet jeśli nie wymagają tego aktualne przepisy, co pozwoli lepiej chronić ich prawa. Obecnie obowiązujące minimalne standardy w procesie karnym związane z przestrzeganiem praw oskarżonych, których nieprzestrzeganie może rodzić określone konsekwencje. Nie oznacza to jednak, że nie jest pożądanym, aby rzeczywiście organy procesowe pouczały takie osoby o uprawnieniach z art. 175 § 1 k.p.k. przed każdym przesłuchaniem, nawet jeśli nie wymagają tego aktualne przepisy, co pozwoli lepiej chronić ich prawa” (wyrok SA w Katowicach z 29.03.2012 r., II AKa 59/12, LEX nr 1171021). Ponadto trzeba mieć na uwadze, że pouczenia te stanowią swoiste minimum informacyjne, zostały wskazane zasadniczo te prawa i obowiązki procesowe, które mają kluczowe znaczenie

w większości konfiguracji procesowych (D. Czerniak, W. Jasiński, *Pouczenia osoby podejrzanej oraz podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, PPIA 2015/100, s. 74; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 754). We wzorach stanowiących załączniki do rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości są zawarte informacje, że jeżeli przedstawione pouczenie wydaje się pouczanemu niejasne lub niepełne, ma on prawo żądać od prowadzącego postępowanie dodatkowych, szczegółowych informacji o jego uprawnieniach i obowiązkach. Zob. teza 8 komentarza do tego artykułu.

10. Niewypełnienie obowiązku informacyjnego nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania lub innej osoby, której to dotyczy (art. 16 § 1), a także stanowi rażące naruszenie obowiązków procesowych, co powinno powodować zawiadomienie o tym – na podstawie art. 20 § 2 – przez sąd bezpośredniego przełożonego osoby, która dopuściła się uchybienia, żądając nadesłania w wyznaczonym, nie krótszym niż 14 dni, terminie informacji o podjętych działaniach wynikających z zawiadomienia, a w stosunku do Policji oraz innych organów postępowania przygotowawczego – przez prokuratora (T. Grzegorczyk, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1029).

Art. 300a. ³ [Odebranie oświadczenia w przedmiocie zgody na dokonywanie doręczeń na adres do doręczeń elektronicznych]

Przed pierwszym przesłuchaniem podejrzanego, pokrzywdzonego lub świadka odbiera się od nich na piśmie albo zamieszcza w protokole przesłuchania oświadczenie o wyrażeniu zgody na dokonywanie doręczeń na adres do doręczeń elektronicznych wraz z podaniem tego adresu albo o braku takiej zgody. Przed odebraniem oświadczenia osoby te należy pouczyć o skutkach procesowych wyrażenia zgody albo jej braku.

Art. 301. [Przesłuchanie w obecności obrońcy]

Na żądanie podejrzanego należy przesłuchać go z udziałem ustanowionego obrońcy. Niestawiennictwo obrońcy nie tamuje przesłuchania.

1. Podejrzanym ma prawo żądać, by przesłuchano go z udziałem obrońcy. Uprawnienie to przysługuje mu wówczas, gdy ma ustanowionego obrońcę, a więc obrońcę z wyboru lub wyznaczonego z urzędu (S. Stachowiak, *Przesłuchanie podejrzanego z udziałem obrońcy*, Prok. i Pr. 1997/12, s. 21). W razie zgłoszenia takiego żądania organ procesowy musi go uwzględnić. Żądanie może zgłosić podejrzany, a więc dopiero wtedy, gdy uzyska taki status. Nie podlega uwzględnieniu żądanie zgłoszenia przez osobę, której

³ Art. 300a dodany przez art. 82 pkt 18 ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. (Dz.U. poz. 2320) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2029 r.

nie przedstawiono zarzutu, chociażby zaznaczyła, że składa je na wypadek uczynienia tego; po uzyskaniu statusu podejrzanego powinna ponowić żądanie (A. Gaberle, *Uwagi o prawie do obrony w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1966/10, s. 47; S. Stachowiak, *Uprawnienia obrońcy w postępowaniu przygotowawczym w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998/10, s. 14).

W wypadku gdy podejrzany nie ma obrońcy z wyboru i nie wyznaczono mu obrońcy z urzędu, nie może realizować tego prawa. Takie zawężenie uprawnienia do przesłuchania z udziałem obrońcy poważnie ogranicza możliwość korzystania z pomocy obrońcy w związku z pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego (S. Steinborn, *Dostęp do obrońcy na wczesnym etapie postępowania karnego. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, EPS 2019/1, s. 38–46). Jest to szczególnie ważne, gdyż – jak wskazuje się w literaturze – podejrzany jest obiektywnie podatny na pokrzywdzenie ze względu na sytuację, w której się znajduje. Jego stan psychiczny lub okoliczności, w jakich się znalazł, mogą doprowadzić do ich wykorzystania przez organy ścigania i ograniczenia jego prawa do obrony (A. Małolepszy, M. Zbrojewska, *Obiektywna podatność podejrzanego na pokrzywdzenie w procesie karnym*, PS 2014/5, s. 63–72).

Warunkiem udziału obrońcy w przesłuchaniu jest stawiennictwo obrońcy, a usprawiedliwione niestawiennictwo nie tamuje czynności (M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. D. Świecki, Warszawa 2013, s. 931).

Treść tego przepisu nie daje jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy uprawnienie to przysługuje podejrzanemu co do każdego przesłuchania. W literaturze twierdzi się, że przesłuchanie podejrzanego jeden raz z udziałem obrońcy czyni zadość temu przepisowi, z tym, że obrońcę powinno się dopuścić ponownie do udziału w przesłuchaniu w wypadku zmiany lub uzupełnienia zarzutów (S. Stachowiak, *Przesłuchanie...*, s. 23; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 902; M. Kurowski [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. D. Świecki, 2013, s. 931; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1032; J. Kosonoga [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 777; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2020, s. 825; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 765). Dodaje się, że nie można wykluczać sytuacji, gdy celowe będzie uwzględnienie ponownego żądania zgłaszanego przez podejrzanego, np. gdy poprzednio obrońca z usprawiedliwionych powodów był nieobecny w czasie przesłuchania lub też podejrzany informuje, że tym razem pragnie złożyć wyjaśnienia odmienne od złożonych poprzednio czy też pełniejsze (S. Stachowiak, *Uprawnienia...*, s. 14–15; S. Stachowiak, *Przesłuchanie...*, s. 23). Wskazuje się też, że uprawnienie to aktualizuje się także w razie zmiany lub uzupełnienia wyjaśnień przez podejrzanego, gdyż wymagają tego względy gwarancyjne (S. Stachowiak, *Przesłuchanie...*, s. 24), lub zmiany osoby obrońcy, lub ustanowienia kolejnego obrońcy (A. Gerecka-Żołyńska, *Przedstawienie zarzutu podejrzanego*

mu w świetle dyrektywy rzetelnego procesu [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności*, red. P. Wiliński, Poznań 2004, s. 301). To ostatnie twierdzenie słusznie nie zostało zaaprobowane, gdyż prowadziłoby – wbrew woli ustawodawcy – do udziału obrońcy w każdym przesłuchaniu (T. Grzegorzczuk, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1030–1031; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020 s. 765). Nie wyklucza się takiej możliwości dla dobra postępowania, szczególnie w wypadku gdy podejrzany przez odmowę składania wyjaśnień może niejako wymusić tę obecność (T. Grzegorzczuk, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1030). Wskazuje się, że za tym poglądem przemawia użycie w przepisie liczby pojedynczej słowa „przesłuchanie” (J. Kosonoga [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 777). Trafnie jednak dowodzi się, że liczba pojedyncza rzeczownika nie przesądza automatycznie o jednorazowości czynności, a poza tym termin „przesłuchanie” występuje w zdaniu drugim art. 301, traktującym o skutkach niestawiennictwa obrońcy, nie zaś o samym uprawnieniu, którego dotyczy zdanie pierwsze (P.K. Sowiński, *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony. Uwagi na tle czynności oskarżonego oraz organów procesowych*, Rzeszów 2012, s. 287). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że: „Samo tylko użycie w treści normy prawnej liczby mnogiej dla określenia przedmiotu bezpośredniej ochrony, przedmiotu czynności sprawczej lub środka służącego do popełnienia przestępstwa nie oznacza, że ustawodawca używa jej w znaczeniu zwrotu: «co najmniej dwa», a więc w celu ograniczenia podstawy odpowiedzialności – zawarty zatem w art. 52 pkt 4 ustawy z 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (...) zwrot «charty rasowe lub ich mieszańce» obejmuje także jednego psa tej rasy lub jego mieszańca” (uchwała SN z 21.11.2001 r., I KZP 26/01, OSNKW 2002/1–2, poz. 4, z glosami: aprobowującymi W. Marcinkowskiego, „Prokurator” 2002/2, s. 104–115, O. Sitarz, PiP 2003/10, s. 127–130, P. Palki, M. Przetak, PS 2003/11–12, s. 181 i n., częściowo krytyczną M. Klubińskiej, Prok. i Pr. 2003/12, s. 107–111, i uwagami aprobowującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego i prawa wykroczeń za 2001 r.*, WPP 2002/1, s. 141–143).

Prezentowany jest pogląd, że prawo do przesłuchania z udziałem obrońcy przysługuje podejrzanemu w odniesieniu do każdorazowego przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego (P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, s. 23; A. Sakowicz, *Zakaz dowodowego wykorzystania wyjaśnień podejrzanego występującego bez obrońcy bądź pod nieobecność obrońcy*, EPS 2019/1, s. 47–54; W. Jasiński, *Ewolucja modelu postępowania przygotowawczego w aspekcie sytuacji procesowej podejrzanego i pokrzywdzonego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 17, red. L. Bogunia, Wrocław 2005, s. 112). Treść art. 301 nie daje podstawy do wykładni, że nadaje on podejrzanemu uprawnienie do udziału obrońcy w każdym przesłuchaniu, lecz ze względu na to, że udział obrońcy w tej czynności jest ważnym elementem realizacji prawa do obrony, w praktyce powinno się nie odmawiać jego udziału, jeżeli podej-

rzany złoży takie żądanie co do kolejnego przesłuchania. Obecność obrońcy jest dodatkowym elementem przestrzegania przez przesłuchującego zasad przeprowadzenia tej czynności (P.K. Sowiński, *O prawie oskarżonego do przesłuchania z udziałem ustanowionego obrońcy. Uwagi na tle art. 301, art. 249 § 3 k.p.k. oraz art. 5 ust. 3 zdanie drugie ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym* [w:] *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013, s. 313). Udział obrońcy przyczynia się do lepszego wyjaśnienia okoliczności sprawy i dotarcia do prawdy materialnej (P. Kruszyński, *Udział obrońcy w postępowaniu przygotowawczym w świetle postulatów de lege ferenda*, „Palestra” 1989/8–10, s. 75). Ponadto nieuwzględnienie żądania podejrzanego może prowadzić do nieuzyskania wyjaśnień. Podejrzanym może przyjąć postawę bierną i oświadczyć, że nie złoży wyjaśnień, dopóki nie zostanie przesłuchany z udziałem obrońcy (P.K. Sowiński, *Uprawnienia...*, s. 288). Słusznie zauważa się, że skoro obrońca brał już wcześniej udział w tej czynności, powinien być zorientowany co do przyjętej linii obrony i potrzeby uczestniczenia w następnym przesłuchaniu, w sytuacji gdy obrońca dostrzega potrzebę wzięcia udziału w kolejnym przesłuchaniu, powinien złożyć wniosek w trybie art. 317 § 1, a gdy z inicjatywą ponownego przesłuchania występuje sam podejrzany, udział obrońcy należy oceniać przez pryzmat art. 315 § 2 (J. Kosonoga [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 777–778).

2. Przepis gwarantuje udział obrońcy tylko przy jednego rodzaju czynności, a mianowicie przy przesłuchaniu. Niewątpliwie wskazany jest udział obrońcy przy innych czynnościach, mających istotne znaczenie dla ochrony interesów podejrzanego.
3. Odmowa dopuszczenia obrońcy do udziału w przesłuchaniu następuje w formie postanowienia i o jego treści zawiadamia się składającego żądanie (§ 167 ust. 3 reg. prok.).
4. W wypadku niestawiennictwa obrońcy czynność jest dokonywana; nie ma znaczenia, czy jego nieobecność jest usprawiedliwiona, czy też nie. W przepisie ograniczono się do wskazania, iż niestawiennictwo obrońcy nie tamuje przesłuchania, co wskazuje, iż świadomie odstąpiono od ograniczenia tej dyrektywy do niestawiennictwa nieusprawiedliwionego, gdy chodzi bowiem o tego rodzaju niestawiennictwo, ustawa wyraźnie tak stanowi, np. w art. 75 § 2. Organ prowadzący postępowanie powinien zawiadomić obrońcę o czasie i miejscu przesłuchania (art. 117 § 1). Brak potwierdzenia doręczenia mu zawiadomienia jest przeszkodą do przeprowadzenia przesłuchania (P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2007, s. 23), chyba że podejrzany oświadczy, że obrońca wiedział o terminie czynności (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 620).
5. „Brak obrońcy podczas pierwszego przesłuchania podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym (art. 300 i 301 k.p.k.) – jak słusznie stwierdza Sąd Najwyższy –

nie stanowi sam przez się – ze względu na treść art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 lit. c Europejskiej Konwencji Praw Człowieka z 1950 r. – przeszkody do wykorzystania na rozprawie złożonych w takich warunkach jego wyjaśnień, o ile nie wystąpiła obiektywnie istniejąca podatność podejrzanego na pokrzywdzenie” (postanowienie SN z 5.04.2013 r., III KK 327/12, OSNKW 2013/7, poz. 60, z głosem częściowo krytyczną M. Zbrojewskiej, OSP 2013/12, poz. 125; postanowienie SN z 27.06.2017 r., II KK 82/17, LEX nr 2338030).

6. O prawie do przesłuchania z udziałem ustanowionego obrońcy – zgodnie z art. 300 § 1 – poucza się podejrzanego przed pierwszym przesłuchaniem.

Art. 302. [Zażalenie]

§ 1. Osobom niebędącym stronami przysługuje zażalenie na postanowienia i zarządzenia naruszające ich prawa.

§ 2. Stronom oraz osobom niebędącym stronami służy zażalenie na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia naruszające ich prawa.

§ 3. Zażalenie na postanowienia i zarządzenia oraz na inne czynności prokuratora w postępowaniu przygotowawczym, o których mowa odpowiednio w § 1 i 2, rozpoznaje prokurator bezpośrednio przełożony.

1. Artykuł 302 rozszerza zakres przedmiotowy zaskarżania w postępowaniu przygotowawczym orzeczeń o inne czynności niż postanowienia i zarządzenia oraz zakres podmiotowy o uprawnienia do tego osób niebędących stronami. Umieszczenie tego przepisu w dziale dotyczącym postępowania przygotowawczego przesądza o ograniczeniu jego stosowania tylko do tego etapu postępowania karnego, a nie dotyczy postępowania sądowego, do którego odnoszą się inne przepisy, dające stronom i innym wymienionym w nich osobom prawo do składania wniosków i wnoszenia środków zaskarżenia w odniesieniu do rozstrzygnięć związanych z dowodami rzeczowymi (postanowienie SA w Warszawie z 5.12.1995 r., II AKz 1149/95, OSA 1995/11–12, poz. 51).
2. Podejrzany lub pokrzywdzony może zaskarżyć postanowienie lub zarządzenie prokuratora lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze zamykające drogę do wydania wyroku (art. 459 § 1 w zw. z art. 466 § 1) lub na które ustawa przewiduje złożenie zażalenia (art. 459 § 2 *in fine* w zw. z art. 466 § 1). Mogą je zaskarżać jedynie na zasadach ogólnych (T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*t. 1, 2014, s. 1033).

Mogą skarżyć także inne czynności naruszające ich prawa na podstawie art. 302 § 2. W tym ostatnim zakresie art. 302 § 2 stanowi samodzielną podstawę zaskarżenia. Przepis ten jest zatem wypadkiem „przewidzianym w ustawie” w rozumieniu art. 467 § 1 co do dopuszczalności żalenia się na czynności niedecyzyjne.

Zasady zaskarżania postanowień określone w art. 459 § 1 i 2 mają także zastosowanie do zażeń na zarządzenie prokuratora lub organu prowadzącego dochodzenie (art. 466 § 1 w zw. art. 465 § 1). Nie można akceptować poglądu, że art. 466 § 1 odsyła wyłącznie do przepisów normujących tryb załatwiania zażeń i nie ma zastosowania do zażeń na zarządzenia wydane w toku postępowania przygotowawczego (A. Kaftal, *Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1974, s. 23). Podejrzany lub pokrzywdzony nie może zaskarżyć postanowień lub zarządzeń, jeśli nie zamykają one drogi do wydania wyroku lub przepis szczególny nie przewiduje ich zaskarżania. Kwestia ta budziła kontrowersje na tle podobnie brzmiącego art. 268 k.p.k. z 1969 r. Wypowiadano pogląd, opierając się przede wszystkim na wykładni semantycznej, że zażenia na wszelkie postanowienia i zarządzenia wydawane w postępowaniu przygotowawczym przysługują tylko osobom niebędącym stronami, jeżeli zostały naruszone ich prawa (M. Siewierski, *Zażalenie na czynności prowadzącego postępowanie przygotowawcze*, NP 1975/9, s. 1177; W. Merkel, *Czy rzeczywiście takie było życzenie ustawodawcy?*, Prob. Praw. 1981/6, s. 46; Z. Doda, *Zażalenie w procesie karnym*, Warszawa 1985, s. 66). Uważano też, posługując się wykładnią celowościową, że osoby niebędące stronami i strony mają jednakowe uprawnienia do zaskarżania wszelkich postanowień, zarządzeń oraz czynności naruszających ich prawa, gdyż niedorzecznością jest, by osoby niebędące stronami miały szersze uprawnienia w tym zakresie niż strony (F. Prusak, *Dopuszczalność zażenia na podstawy i motywy umorzenia postępowania przygotowawczego*, NP 1969/11–12, s. 1653; T. Majewski, *Uprawnienia jednostek gospodarki społecznej w procesie karnym*, Warszawa 1971, s. 57; E. Mazur, *Udział adwokata w postępowaniu przygotowawczym*, „Palestra” 1971/6, s. 72–73; A. Kaftal, *Środki odwoławcze w postępowaniu przygotowawczym w świetle przepisów k.p.k.*, „Palestra” 1972/5, s. 43; A. Kaftal, *Kontrola...*, s. 28; Z. Doda, „Kontradiktoryjność” postępowania przygotowawczego na tle polskiego prawa karnego procesowego, ZNUJ 1973/61, s. 102; S. Cora, *Dopuszczalność zażenia w postępowaniu przygotowawczym*, PiP 1975/2, s. 91; M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Mały komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1986, s. 211; A. Murzynowski, *Udział obrońcy w postępowaniu przygotowawczym de lege lata*, „Palestra” 1987/12, s. 56). Podkreślano, że brzmienie art. 268 k.p.k. z 1969 r. było nieprecyzyjne i nie pozwalało na przyznanie tak szerokich uprawnień stronom, lecz – ze względów gwarancyjnych – uważano za konieczne zmianę tego przepisu i przyznanie stronom uprawnień do zaskarżania w postępowaniu przygotowawczym wszystkich decyzji naruszających ich prawa (J. Bednarszak, *Funkcje procesowe art. 268 k.p.k.*, NP 1976/1, s. 61; A. Kaftal, *Podstawowe problemy nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1981/6, s. 57–58).

Treść art. 302 nie usunęła tych wątpliwości. Nie jest możliwe sięgnięcie do argumentacji *a fortiori* i celowościowej art. 302 § 1, by na jej podstawie przyznać także stronom, tj. podejrzanemu i pokrzywdzonemu, prawo do zaskarżania wszelkich postanowień i zarządzeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym, które naruszają ich prawa.

W myśl tej wykładni prawa stron nie mogą być mniejsze od praw innych uczestników postępowania, a zatem strony mają prawo do zaskarżania postanowień lub zarządzeń naruszających ich prawa. Nie pozwala na tego rodzaju wykładnię brzmienie art. 302 § 2, z którego w sposób jasny wynika, że zażalenie na postanowienia i zarządzenia przysługuje tylko osobom niebędącym stronami, a zatem należy dać pierwszeństwo wykładni językowej.

3. Szersze uprawnienia mają osoby niebędące stronami, np. uczestnicy postępowania tacy jak świadek, biegły, tłumacz, osoba, której odebrano przedmioty lub u której dokonano przeszukania, oraz każda inna osoba niebędąca uczestnikiem postępowania, której prawo zostało naruszone wskutek czynności postępowania przygotowawczego, np. w wyniku eksperymentu zniszczono mienie stanowiące własność osoby niemającej żadnego związku z postępowaniem (W. Grzeszczyk, *Kodeks...*, 2012, s. 353). Przysługuje im zażalenie na wszystkie postanowienia i zarządzenia oraz inne czynności, pod warunkiem że naruszają ich prawa (postanowienie SN z 22.07.2004 r., WZ 49/04, OSNKW 2004/10, poz. 93). Unormowanie to ma na celu zabezpieczenie praw wyłączne innych niż strony uczestników postępowania, gdyż interesy stron chronią dostatecznie w tym względzie inne przepisy ustawy (G. Skrzypek, *Zażalenie w postępowaniu przygotowawczym. Wybrane zagadnienia*, „Prokurator” 2004/2, s. 71).

Nie ma znaczenia, czy postanowienie lub zarządzenie zamyka drogę do wydania wyroku lub ustawa w konkretnym przepisie dopuszcza zażalenie; przysługuje im ono na wszelkie postanowienia lub zarządzenia wydane w toku postępowania przygotowawczego, które naruszają ich prawa. Kryterium ich zaskarżalności stanowi naruszenie praw tych osób (S. Cora, *Dopuszczalność...*, s. 85). Ta inna osoba jest uprawniona do złożenia zażalenia tylko wówczas, gdy jej prawa zostały naruszone bezpośrednio przez postanowienie lub zarządzenie (A. Gaberle, *Umorzenie postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 124). Dopuszczalne jest – na podstawie art. 302 § 1 – wniesienie przez osobę podejrzaną środka odwoławczego na postanowienie lub zarządzenie w postępowaniu przygotowawczym, o ile narusza jej prawa (A. Czapigo, *Osoba...*, s. 48–51).

Artykuł 302 § 1 i 2 jest podstawą zaskarżenia wówczas, gdy przepis szczególny nie przewiduje wyraźnie zaskarżalności decyzji lub czynności (W. Grzeszczyk, *Kodeks...*, 2012, s. 352; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*t. 1, 2014, s. 1034). Kodeks postępowania karnego w kilku wypadkach wyraźnie dopuszcza zażalenie osób niebędących stronami, np. na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 1), a zatem art. 302 § 1 zawiera klauzulę dopełniającą, stanowiącą podstawę wniesienia zażalenia wtedy, gdy żaden inny przepis nie przewiduje wyraźnie zaskarżalności postanowienia lub zarządzenia (S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997, s. 171). Złożenie

zażalenia przez inną osobę na postanowienie lub zarządzenie przewiduje też art. 459 § 3 *in fine*, stanowiąc, że przysługuje ono także osobie, której postanowienie bezpośrednio dotyczy.

4. Pokrzywdzony, podejrzany oraz inna osoba niebędąca stroną może złożyć zażalenie na czynność dokonaną w toku postępowania przygotowawczego, niebędącą postanowieniem lub zarządzeniem, tylko wówczas, gdy występuje w obronie swego prawa naruszonego wskutek czynności. Nie daje takiej podstawy samo zagrożenie tego prawa (odmiennie twierdzi J. Bednarzak, *Kodeks...*, s. 33) oraz czynność podejmowana w wyniku wykonywania określonej czynności decyzyjnej (P. Hofmański (red.), E. Sądzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2007, s. 24).
5. Innymi czynnościami, na które przysługuje zażalenie, są wszelkie działania organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze, np. prokuratora lub Policji, dla których nie jest wymagana forma postanowienia lub zarządzenia (J. Bednarzak, *Funkcje...*, s. 64). W sytuacji gdy dana czynność miała przybrać postać postanowienia lub zarządzenia, musi być traktowana jako postanowienie lub zarządzenie mimo nienadania jej takiej formy, decyduje bowiem jej treść; niewłaściwe oznaczenie czynności procesowej nie pozbawia jej znaczenia prawnego (art. 118 § 1 i 2). W takim wypadku podstawę zaskarżenia może stanowić dla strony art. 459 § 1 lub 2, a dla innej osoby art. 302 § 1; trzeba założyć, że czynność została dokonana we właściwej formie. Trudno zatem podzielić odmienny pogląd w tej kwestii (M. Siewierski, *Zażalenie...*, s. 1178). Podobnie kształtuje się sytuacja, gdy czynności nadano błędnie formę postanowienia lub zarządzenia; podstawę zaskarżenia stanowi wówczas art. 302 § 2, dopuszczający zażalenie na czynność.
6. Artykuł 303 § 2 nie stanowi podstawy zaskarżenia zaniechania czynności, lecz dotyczy tylko zachowania organu procesowego polegającego na działaniu (M. Kurowski [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. D. Świecki, 2013, s. 933). Wskazuje na to art. 467 § 1, w którym odróżnia się „czynność” od „braku czynności”. Bezczynność może być zaskarżona tylko wówczas, gdy przepis wyraźnie tak stanowi, np. art. 306 § 3, dopuszczający zażalenie na niezawiadomienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia albo o odmowie wszczęcia w określonym terminie. Nie można podzielić wyrażonego w doktrynie poglądu, że dopuszczalna jest zaskarżalność na tej podstawie także zaniechań organu procesowego (F. Prusak, *Uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów w procesie karnym*, Prob. Praw. 1970/4, s. 35; Z. Doda, *Zażalenie...*, s. 90; T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1034). Tak samo trzeba ocenić pogląd, że brak wymaganej prawem czynności należy traktować jako *sui generis* zaniechanie (G. Skrzypek, *Zażalenie...*, s. 71).
7. Przedmiotem zaskarżenia może być konkretnie oznaczona czynność naruszająca prawa strony lub innej osoby, a nie ogólnie określone zachowanie organu procesowego, np. przewlekłe prowadzenie postępowania. Racje wynikające z ogólnoprawnej insty-

tucji skarg i wniosków nie uzasadniają – wbrew temu, co się twierdzi w doktrynie – zaskarżalności takiego zachowania organu (Z. Doda, *Zażalenie...*, s. 90).

Warunkiem jest jednak, że naruszają one jej prawa, a nie interesy, co możliwe jest jedynie w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez organ procesowy (postanowienie SN z 22.07.2004 r., WZ 49/04, OSNKW 2004/10, poz. 93; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 903). Chodzi o naruszenie praw, co nie może oznaczać tego samego, co łącznie mieści się w określeniach „naruszenie praw” i „szkodzenie interesom” w rozumieniu art. 425 § 3. Naruszenie prawa w ujęciu ogólnym oznacza naruszenie prawa zarówno materialnego (karnego, cywilnego, administracyjnego), jak i procesowego, poprzez wadliwe zastosowanie albo niesłuszne niezastosowanie określonych przepisów (W. Grzeszczyk, *Praktyczne aspekty gravamen w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2008/11, s. 11). O ile przesłankami *gravamen* w art. 425 § 3 są naruszenie prawa skarżącego lub szkodzenie jego interesom, o tyle w art. 302 § 1 i 2 *gravamen* ogranicza się do naruszenia prawa skarżącego, co nie oznacza tego samego co suma wyrażen „naruszenie praw” i „szkodzenie interesom” (M. Syta, *Gravamen jako przesłanka zażalenia w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2004/4, s. 44).

8. W art. 302 § 3 chodzi o czynności prokuratora prowadzącego śledztwo lub dochodzenie (art. 311 § 1), innego organu prowadzącego dochodzenie w całości, np. Policji (art. 311 § 2), prowadzącego powierzone śledztwo w całości albo w określonym zakresie (art. 311 § 2), albo dokonującego powierzonej czynności śledztwa (art. 311 § 2 *in fine*), a także o czynności prokuratora podejmowane w ramach nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym, np. wymienione w art. 326 § 3 pkt 4.

W judykaturze przyjmuje się, że:

- zażalenie na zarządzenie prokuratora o sprostowaniu omyłki pisarskiej rozpoznaje prokurator nadrzędny, bo ustalona przepisem art. 465 § 2 reguła rozpoznawania przez sąd zażeń na postanowienie prokuratora jest wyłączona przepisem art. 302 § 3 jako przepisem szczególnym (postanowienie SA w Krakowie z 23.10.2017 r., II AKz 423/17, KZS 2018/2, poz. 45);
- bankowi przysługuje zażalenie na postanowienie prokuratora zawierające żądanie udzielenia przez bank informacji stanowiących tajemnicę bankową, a właściwy do rozpoznania zażalenia jest prokurator bezpośrednio przełożony – art. 302 § 3 (uchwała SN z 30.03.2016 r., I KZP 21/15, OSNKW 2016/5, poz. 28, z krytyczną glosą M. Gabriel-Węglowskiego, LEX 2016 i uwagami aprobowującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2016 r.*, „Ius Novum” 2018/1, s. 135–136, i K. Żaczekiewicz-Zborskiej, *Prokurator może zwolnić urzędnika bankowego z tajemnicy, a bankowi przysługuje zażalenie*, LEX 2017; postanowienie SA w Katowicach z 2.09.2009 r., II AKz 590/09, KZS 2009/9, poz. 104, z glosą krytyczną M. Siwka, LEX 2011; postanowienie SA we Wrocławiu

- z 22.02.2017 r., II AKz 70/17, LEX nr 2250041; A. Partyk, *Bank może zaskarżyć postanowienie sądu o zwolnieniu go z tajemnicy bankowej*, LEX 2017);
- podejrzany ma prawo do odwołania się od postanowienia o umorzeniu śledztwa przeciwko współpodejzranemu o ten sam czyn, co znajduje uzasadnienie w art. 306 § 1a i art. 302, ustanawiającym generalną zasadę zaskarżalności wszelkich czynności przygotowawczych naruszających prawa jakichkolwiek osób, nie tylko stron postępowania. Wprawdzie umorzenie takie nie pozbawia praw podejzranego, przeciw któremu postępowania nie umorzono, a skierowano akt oskarżenia, jednakże może to mieć znaczenie czy to dla podzielenia się odpowiedzialnością za przestępstwo, dla organizacji obrony itd. Jest to sytuacja odmienna od zaskarżalności wyroku na niekorzyść współoskarżonego (postanowienie SA w Krakowie z 29.01.1992 r., II AKz 19/92, KZS 1992/1, poz. 22).

W literaturze zaś twierdzi się, że skierowanie w postępowaniu przygotowawczym wniosku o odmowę wydania lub o unieważnienie paszportu stanowi „inną czynność” mogącą „naruszyć prawa” strony postępowania przygotowawczego, jaką jest podejrzany, i przysługuje na nią zażalenie na podstawie art. 302 § 2 (C. Golik, *Pozaprocesowe skutki przedstawienia zarzutu popełnienia przestępstwa*, Prok. i Pr. 2019/7–8, s. 123; M. Siwek, *Ograniczenie prawa do paszportu w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2002/2, s. 94).

9. Do zażeń, o których mowa w art. 302, stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 50, regulującego zażalenie (art. 465–467). Według nich zażalenie na postanowienie, zarządzenie lub czynności prokuratora rozpoznaje sąd właściwy do rozpoznania sprawy, a w wypadkach przewidzianych przez ustawę – inny organ (art. 465 § 2 w zw. z art. 466 § 1 i art. 467 § 1), np. prokurator nadrzędny (art. 465 § 2a). Takim wypadkiem jest zażalenie złożone na podstawie art. 302 § 1 lub 2, które zgodnie z § 3 tego przepisu rozpoznaje prokurator bezpośrednio przełożony.
10. Zażalenie na podstawie art. 302 § 1 i 2 składa się na zasadach ogólnych. Na postanowienie lub zarządzenie powinno ono być wniesione w terminie zawitym 7 dni od ogłoszenia lub doręczenia danego rozstrzygnięcia (art. 460). W wypadku czynności termin ten winien być liczony od daty dokonania czynności lub dowiedzenia się o jej dokonaniu przez uprawnionego, gdy przy niej nie uczestniczył (T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1034).

Prokuratorami bezpośrednio przełożonymi są:

- 1) Prokurator Generalny – w stosunku do Prokuratora Krajowego i pozostałych zastępców Prokuratora Generalnego oraz zastępcy Prokuratora Krajowego;
- 2) Prokurator Krajowy – w stosunku do prokuratorów pełniących czynności w Prokuraturze Krajowej, dyrektorów departamentów Prokuratury Krajowej oraz prokuratorów regionalnych;

- 3) pozostali zastępcy Prokuratora Generalnego w zakresie zleconych czynności – w stosunku do prokuratorów pełniących czynności w Prokuraturze Krajowej, dyrektorów departamentów Prokuratury Krajowej oraz prokuratorów regionalnych;
 - 4) Dyrektor Departamentu do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji – w stosunku do naczelników wydziałów zamiejscowych Departamentu do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej i prokuratorów pełniących czynności w tych wydziałach;
 - 5) prokuratorzy regionalni i prokuratorzy okręgowi oraz, w zakresie zleconych czynności, ich zastępcy – w stosunku do prokuratorów pełniących czynności w danej jednostce oraz kierowników jednostek organizacyjnych prokuratury bezpośrednio niższego stopnia na obszarze działania danej jednostki;
 - 6) kierownicy ośrodków zamiejscowych prokuratur okręgowych oraz, w zakresie zleconych czynności, ich zastępcy – w stosunku do prokuratorów pełniących czynności w danym ośrodku oraz prokuratorów rejonowych na obszarze działania danego ośrodka zamiejscowego prokuratury okręgowej;
 - 7) prokuratorzy rejonowi oraz, w zakresie zleconych czynności, ich zastępcy – w stosunku do prokuratorów danej prokuratury rejonowej;
 - 8) kierownicy ośrodków zamiejscowych prokuratur rejonowych – w stosunku do prokuratorów pełniących czynności w danym ośrodku (art. 31 § 1 pr. prok.).
11. Zażalenie zaś na postanowienia, zarządzenia lub czynności prowadzącego postępowanie przygotowawcze niebędącego prokuratorem rozpoznaje prokurator sprawujący nadzór nad tym postępowaniem (art. 465 § 3 w zw. z art. 466 § 1 i art. 467 § 1).
12. Organ odwoławczy, uznając zasadność zażalenia na czynność, stwierdza niezgodność czynności z prawem i zarządza, co należy, zwłaszcza w celu naprawienia skutków uchybienia (np. nakazuje zwrócić bezprawnie zatrzymany przedmiot) oraz zapobieżenia podobnym uchybieniem w przyszłości, a także podejmuje inne przewidziane w ustawie środki (art. 467 § 2).

Art. 302a. ⁴ [Zamieszczenie kopii innych pism w systemie teleinformatycznym]

Przepis art. 100a stosuje się odpowiednio do aktu oskarżenia, wniosku o wydanie wyroku skazującego, wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym, wniosku o warunkowe umorzenie postępowania, wniosku o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środka zabezpieczającego.

⁴ Art. 302a dodany przez art. 82 pkt 19 ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. (Dz.U. poz. 2320) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2029 r.

ROZDZIAŁ 34

Wszczęcie śledztwa

Art. 303. [Wszczęcie śledztwa]

Jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, wydaje się z urzędu lub na skutek zawiadomienia o przestępstwie postanowienie o wszczęciu śledztwa, w którym określa się czyn będący przedmiotem postępowania oraz jego kwalifikację prawną.

1. Wszczęcie śledztwa rozpoczyna proces karny i powoduje uruchomienie przewidzianych prawem środków zmierzających do skonsumowania przedmiotu procesu, czyli kwestii odpowiedzialności karnej za określony czyn (M. Cieślak, *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. podstawy procesu*, PiP 1959/8–9, s. 339). Z mocy art. 325a § 2 stosuje się go odpowiednio również do dochodzenia. Zgodnie z zasadą legalizmu, wyrażoną w art. 10 § 1, organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia postępowania przygotowawczego o czyn ścigany z urzędu. Mając na uwadze tę zasadę, zobligowano uprawniony organ do wszczęcia śledztwa, gdy spełnione są określone przesłanki. O tym, że organ procesowy jest zobowiązany to uczynić, świadczy użycie czasownika „wydaje się”, który oznacza obowiązek czynnego zachowania. Organ procesowy nie ma zatem możliwości zaniechania ścigania, jeżeli zostaną spełnione wskazane w tym przepisie warunki wydania decyzji (S. Cora [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 590; B. Szyprowski, *Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jako faktyczna przesłanka wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2006/3, s. 135). Bezczynność organu procesowego przy uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa jest niedopuszczalna i powodować może odpowiedzialność dyscyplinarną, a nawet karną (B. Szyprowski, *Uzasadnione...*, s. 139). W doktrynie obowiązek wydania postanowienia o wszczęciu śledztwa wiąże się z obowiązkiem formalnego przyjęcia przez organ ścigania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa (*arg. ex art. 143 § 1 pkt 1 i art. 10 § 1*) oraz obowiązkiem przeprowadzenia czynności sprawdzających (*arg. ex art. 307*), tworzącymi system zabezpieczeń ustawowych służących realizacji zasady legalizmu (Z. Doda, *Wszczęcie postępowania karnego – mechanizmy selekcji* [w:] *Proces karny a polityka karna*, red. S. Waltoś, Kraków 1991, s. 14–24).

Wydanie postanowienia o wszczęciu śledztwa jest formalnym wyrazem wszczęcia postępowania przygotowawczego w jednej z jego form. Takie postanowienie nie jest tylko aktem wewnętrznym, o jego wydaniu bowiem zawiadamia się pokrzywdzonego i osobę, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie (art. 305 § 4). Ponadto określa w tym momencie zakres przedmiotowy procesu, który jednak w toku dalszych

czynności może ulegać zmianom. Ma ono przede wszystkim znaczenie porządkowe (L. Schaff, *Zakres...*, s. 61–62). Niemniej odgrywa doniosłą rolę, gdyż rozgranicza czynności procesowe i pozaprocessowe (czynności operacyjno-rozpoznawcze), wskazuje moment, od którego mogą być podejmowane czynności procesowe, np. procesowa kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych (art. 237 § 1), wpływa na kontrolę szybkości postępowania przygotowawczego, gdyż od wszczęcia biegną terminy śledztwa, zobowiązuje organy ścigania do zarejestrowania sprawy, co utrudnia jej wycofanie, stanowi formę kontroli czynności w niezbędnym zakresie (J. Tylman, *Rozwój systemu postępowania przygotowawczego w latach 1944–1956*, ZNUŁ 1957/6, s. 173–176; W. Grzeszczyk, *Przebieg...*, s. 61–62). Postanowienie to pełni też rolę inicjująco-programową, gdyż nie tylko daje początek postępowaniu, ale także wytycza jego kierunek zgodny z podejrzeniem ściśle skonkretyzowanego przestępstwa (M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971, s. 260).

2. Artykuł 303 wskazuje, że śledztwo (tak samo jak i dochodzenie – art. 325a § 2) jest obowiązkową formą postępowania poprzedzającego postępowanie sądowe, precyzuje podstawy oraz określa formę jego wszczęcia. Jednocześnie z przepisu tego wynika, że prowadzenie konkretnego śledztwa jest dopuszczalne, gdy istnieją przesłanki: materialna – uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, oraz formalna – procesowy akt organu ścigania, stwierdzający istnienie podstawy materialnej (postanowienie o wszczęciu śledztwa).
3. Podstawą wszczęcia śledztwa jest uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. Takie określenie tej przesłanki wskazuje, że nie jest wymagana pewność organu procesowego co do faktu zaistnienia przestępstwa. Ograniczenie wszczęcia postępowania tylko do wypadków, gdy istnieje pewność zaistnienia przestępstwa, w sposób istotny ograniczałoby realizację zasady legalizmu. Nie można zapominać, że celem postępowania przygotowawczego jest m.in. ustalenie, czy zostało popełnione przestępstwo (art. 297 § 1 pkt 1 *in fine*). Często ocena czynu jako przestępstwa opiera się na fakcie zaistnienia działania lub zaniechania albo skutku zabronionego przez przepis prawa karnego materialnego (J. Tylman, *Wszczęcie postępowania karnego*, NP 1955/4, s. 30). Podstawa ta ma charakter obiektywno-subiektywny; przepis ten nie odwołuje się do uznania czy oceny uprawnionego organu, ale *expressis verbis* mówi o uzasadnionym podejrzeniu. Decydujące znaczenie ma nie to, że według oceny organu procesowego istnieje podejrzenie popełnienia przestępstwa, ale to, że podejrzenie to jest obiektywnie uzasadnione. Subiektywne prognozy organu procesowego uprawnionego do wszczęcia śledztwa co do jego wyników nie mają żadnego znaczenia i zachodzi potrzeba jego wszczęcia nawet wówczas, gdy organ ten przewiduje, że postępowanie doprowadzi do ustalenia, że przestępstwo nie zostało popełnione; nie można *a priori* przesądzać negatywnego wyniku postępowania, gdy istnieją podstawy do jego wszczęcia (S. Wyciszczak, *Z problematyki wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prob.

Praw. 1973/8, s. 11). Organ procesowy nie musi być przekonany o zaistnieniu przestępstwa, lecz wystarczy, że uznaje za możliwe, że do popełnienia określonego przestępstwa doszło (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 626).

Nie jest wystarczające przypuszczenie, że mogło zaistnieć przestępstwo, ale konieczne jest coś więcej. Ustawa określa to jako podejrzenie, i to uzasadnione; muszą istnieć dowody wskazujące na popełnienie przestępstwa, czyli uprawdopodobniające jego popełnienie (R. Kmiecik, *Uprawdopodobnienie w procesie karnym*, NP 1983/5, s. 45–49). O tym, czy podejrzenie to jest uzasadnione, decyduje subiektywna ocena organu procesowego; chodzi o znaczny stopień prawdopodobieństwa. Zatem obiektywne jest uprawdopodobnienie faktu popełnienia przestępstwa, a subiektywny jest stopień tego prawdopodobieństwa (J. Tylman [w:] M. Siewierski, J. Tylman, M. Olaszewski, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1971, s. 185; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1037). Stopień prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa, uzasadniający wszczęcie postępowania, nie daje jeszcze podstawy do przedstawienia zarzutów oraz sporządzenia aktu oskarżenia; jest mniejszy. By podejrzenie było uzasadnione, musi się opierać co najmniej na poszlakach, a nie tylko na niczym nieopartych domysłach, które nie mogą stwarzać prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa; muszą istnieć informacje stwarzające domniemanie, że rzeczywiście zostało popełnione przestępstwo (J. Bednarzak [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. M. Mazur, Warszawa 1971, s. 295). Prawdopodobieństwo to nie musi być duże, wystarczy niewielki jego stopień (J. Izydorczyk, „Prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa” oraz jego stopnie w polskim procesie karnym na podstawie k.p.k. z 1997 roku [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 176–177). Uzasadnione podejrzenie ma odnosić się do zaistnienia czynu oraz do tego, że wyczerpuje on znamiona przestępstwa. Musi dotyczyć konkretnego czynu dającego się zakwalifikować z określonego przepisu Kodeksu karnego lub innej ustawy karnej. Posiadane przez organy ścigania informacje wskazujące na popełnienie czynu zabronionego muszą być wiarygodne i na tyle konkretne, aby możliwe było w ich świetle w miarę dokładne opisanie czynu przestępnego i wskazanie jego prawnokarnej oceny (S. Cora [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 10, red. R.A. Stefański, s. 594; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 906; P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2007 s. 40; J. Tylman [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie...*, s. 651; M. Komar-Zabłocka, *Stopnie prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa w postępowaniu przygotowawczym w świetle zasady legalizmu* [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, t. 2, red. B. Dudzik, J. Kosowski, E. Kruk, I. Nowikowski, Lublin 2015, s. 152). Do wydania postanowienia o wszczęciu śledztwa nie jest wymagane, by organ dysponował dowodem ścisłym (T. Grzegorzczak, *Dowody w procesie karnym*, Warszawa 1998, s. 13; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1037; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 626), a wystarczające jest oparcie się na dowodach

swobodnych. Ich przekształcenie w dowody ściśle następuje po rozpoczęciu postępowania. Dla wszczęcia śledztwa nie ma znaczenia, czy został wykryty sprawca przestępstwa. Wszczęcie postępowania następuje w sprawie (*in rem*), a nie przeciwko określonej osobie (*in personam*). W śledztwie prowadzonym *in rem* następuje utrwalenie dowodów przestępstwa, które stanowiły podstawę wydania postanowienia o wszczęciu śledztwa, i zebranie dalszych dowodów świadczących o popełnieniu przestępstwa oraz podejmowane są czynności zmierzające do wykrycia sprawcy przestępstwa (*Polski proces karny*, cz. 2 i 3, red. M. Lipczyńska, Warszawa–Wrocław 1971, s. 31). Obojętne jest źródło wiadomości o przestępstwie, a istotne znaczenie ma treść informacji. Należy wszcząć śledztwo lub dochodzenie w sytuacji, gdy chociaż część informacji jest wiarygodna (Z. Młynarczyk, *Wszczęcie śledztwa i dochodzenia*, Prok. i Pr. 1995/4, s. 108).

Nie jest dopuszczalne wszczęcie śledztwa, gdy brak jest takiego uzasadnienia. Ma to miejsce wówczas, gdy jest oczywiste, że nie popełniono czynu, lub brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia albo wskazujących na zrealizowanie znamion przestępstwa (art. 303 i 17 § 1 pkt 1 i 2). Organ postępowania przygotowawczego nie może wszcząć śledztwa, jeżeli na podstawie ustalonych okoliczności dochodzi do przekonania, że nie miało miejsca naruszenie przepisów prawa karnego, lub na podstawie ustalonych faktów nie ma możliwości sprecyzowania jakiegokolwiek typu przestępstwa, którego znamiona wyczerpywałoby zgłoszone zdarzenie (J. Peczeniuk, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, WPP 1995/2, s. 18).

Wszczęcie śledztwa – z uwagi na wyraźny zakaz wyrażony w art. 17 § 1 – nie jest dopuszczalne, gdy wprawdzie istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego, lecz występuje okoliczność wyłączająca ściganie karne, np. przedawnienie karalności (art. 17 § 1 pkt 6). Zatem prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa musi obejmować sam czyn, ustawowe znamiona przestępstwa, społeczną szkodliwość czynu oraz to, że nie jest uchylona karalność czynu (W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa–Poznań 1994, s. 31).

4. Nie można wszcząć śledztwa o przestępstwo, co do którego ustawa uzależnia ściganie od wniosku (art. 12 § 1a). Na wniosek – niezależnie do tego, jakie relacje zachodzą między sprawcą a pokrzywdzonym – ścigane są przestępstwa (bezwzględnie wnioskowe): nieumyślne narażenie na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 160 § 5 k.k.), bezpośrednie narażenie na zarażenie wirusem HIV albo inną chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu (art. 161 § 3 k.k.), groźba karalna (art. 190 § 2 k.k.), uporczywe nękanie (art. 190a § 4 k.k.), zmuszanie do określonego zachowania (art. 191 § 3 k.k.), utrwalanie wizerunku nagiej osoby (art. 191a § 2 k.k.), wykonanie zabiegu bez zgody pacjenta (art. 192 § 2), uchylanie się od alimentacji, z wyjątkiem sytuacji, gdy przyznano świadczenie z funduszu alimentacyjnego (art. 209 § 2 k.k.), naruszenie tajemnicy zawodowej

(art. 266 § 3 k.k.), naruszenie tajemnicy korespondencji i informacji (art. 267 § 5 k.k.), zniszczenie wbrew uprawnieniom cudzej informacji (art. 268 § 4 k.k.), zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy (art. 288 § 4 k.k.), udaremnianie lub uszczuplanie zaspo-kojenia wierzyciela, chyba że pokrzywdzonym jest Skarb Państwa (art. 300 § 4 k.k.), wyrządzenie szkody innej osobie przez nieprowadzenie lub prowadzenie nierzetelne cudzej dokumentacji działalności gospodarczej, gdy pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa (art. 303 § 4 k.k.), udaremnianie lub utrudnianie przetargu publicznego, gdy pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa (art. 305 § 3 k.k.), samowolne opuszczenie przez żołnierza jednostki wojskowej lub wyznaczonego miejsca przebywania, jeżeli nieobecność sprawcy trwała nie dłużej niż 14 dni (art. 338 § 4 k.k.), uporczywe nie-wykonywanie przez żołnierza innej służby niż zasadnicza wynikających z tej służby obowiązków (art. 341 § 3 k.k.), niewykonanie przez żołnierza rozkazu lub odmowa jego wykonania albo jego wykonanie niezgodnie z jego treścią (art. 343 § 4 k.k.), znie-ważenie przełożonego przez żołnierza (art. 347 § 2 k.k.), poniżenie lub znieważenie podwładnego (art. 350 § 2 k.k.), naruszenie przez żołnierza obowiązku wynikającego z przepisu lub z zarządzenia regulującego tok służby i stworzenie przez to bezpośred-niego niebezpieczeństwa powstania szkody (art. 356 § 3 k.k.), wprawienie się przez żołnierza wyznaczonego do służby lub w służbie w stan nietrzeźwości lub w stan odu-rzenia innym środkiem (art. 357 § 2 k.k.), samowolne rozporządzanie przez żołnierza przedmiotem swojego wyposażenia (art. 363 § 2 k.k.).

Przestępstwami ściganymi na wniosek ze względu na określone w ustawie stosunki między sprawcą a pokrzywdzonym są następujące przestępstwa (względnie wnioskowe): nieumyślne naruszenie czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia na okres dłuższy niż 7 dni, a pokrzywdzonym jest osoba najbliższa (art. 157 § 5 k.k.), spowodowanie wypadku ze skutkiem w postaci uszkodzenia ciała, o którym mowa w art. 157 § 1 k.k., a pokrzywdzonym jest wyłącznie osoba najbliższa (art. 177 § 3 k.k.), kradzież na szkodę osoby najbliższej (art. 278 § 4 k.k.), kradzież szczególnie zuchwała na szkodę osoby najbliższej (art. 278a § 2 k.k.), kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej (art. 279 § 2 k.k.), przywłaszczenie na szkodę osoby najbliższej (art. 284 § 4 k.k.), uru-chomienie na rachunek osoby najbliższej impulsów telefonicznych (art. 285 § 2 k.k.), oszustwo na szkodę osoby najbliższej (art. 286 § 4 k.k.), oszustwo komputerowe na szkodę osoby najbliższej (art. 287 § 3 k.k.), zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia (art. 289 § 5 k.k.), wyrąb drzewa w lesie na szkodę osoby najbliższej (art. 290 § 1 w zw. z art. 278 § 4 k.k.).

Z reguły uprawnionym do złożenia wniosku jest pokrzywdzony, a przy przestępstwach względnie wnioskowym – pokrzywdzony najbliższy dla sprawcy (J. Grajewski, *Ściganie na wniosek pokrzywdzonego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karne-go* [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999, s. 239–249; K. Dudka, *Podmioty*

uprawnione do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego, Prok. i Pr. 2006/9, s. 108–114). Chwilą istotną dla ustalenia, czy sprawca przestępstwa jest dla pokrzywdzonego osobą najbliższą, jest nie tylko moment popełnienia przestępstwa lub stwierdzenia, kto jest jego sprawcą, ale także chwila ewentualnego powstania stosunku rodzinnego związanego z pojęciem osoby najbliższej, także po popełnieniu przestępstwa lub już w toku postępowania, byle przed jego prawomocnym zakończeniem (wyrok SN z 27.08.2008 r., II KK 56/08, OSNKW 2008/11, poz. 94; wyrok SN z 3.03.2015 r., IV KO 1/15, OSNKW 2015/7, poz. 62, z głosem aprobowującym M. Kulika, SIL 2016/2, s. 269–278; M. Garwol, *Tryb ścigania przestępstwa z art. 177 § 1 Kodeksu karnego w perspektywie zmiany relacji prawnej między pokrzywdzonym a sprawcą*, PnD 2016/7, s. 18–23). Nietrafne jest stanowisko, że decydujące znaczenie ma data popełnienia przestępstwa i jeśli stosunek między pokrzywdzonym a sprawcą powodujący, że ten drugi stał się dla niego osobą najbliższą powstanie w toku postępowania karnego, pozostaje bez wpływu na tryb ścigania (T. Grzegorzczuk, *Kodeks...t.* 1, 2014, s. 101).

Wniosek może złożyć sam pokrzywdzony lub jego pełnomocnik, z tym że ten wówczas, gdy z innych okoliczności nie wynika wprost w sposób obiektywny wola przeciwna jego mandanta (postanowienie SN z 27.03.2013 r., V KK 476/12, LEX nr 1318223). Może to uczynić także pełnomocnik opiekuna faktycznego, wykonującego prawa nieporadnego pokrzywdzonego (art. 51 § 3), skoro jest uprawniony, w ramach ogólnego umocowania, do wszystkich czynności w postępowaniu karnym (art. 89 k.p.k. w zw. z art. 91 k.p.c.) (postanowienie SN z 23.10.2012 r., III KK 2/12, OSNKW 2013/2, poz. 16). W wypadku gdy pokrzywdzonym przestępstwem ściganym na wniosek jest więcej niż jedna osoba, to każda z nich może skutecznie złożyć wniosek o ściganie, także jeżeli wykonuje jako osoba najbliższa prawa zmarłego pokrzywdzonego na podstawie art. 52 § 1 (postanowienie SN z 26.10.2011 r., I KZP 11/11, OSNKW 2011/10, poz. 89, z uwagami aprobowującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2011 r.*, „Ius Novum” 2012/3, s. 129–130). Zasadne jest stanowisko Sądu Najwyższego, że: „W wypadkach przestępstw ściganych bezwzględnie na wniosek pokrzywdzonego wola pokrzywdzonego, jako uprawnionego do złożenia wniosku o ściganie, ograniczona jest do podjęcia decyzji co do żądania ścigania sprawców czynu, który go dotknął, a nie do decydowania o tym, które z osób współuczestniczących w tym czynie mogą, a które nie mogą być ścigane; ściganie wszystkich współuczestniczących w popełnieniu czynu przestępnego, po złożeniu wniosku, następuje już bowiem z urzędu, czyli niezależnie od woli pokrzywdzonego, a pokrzywdzony może jedynie wyłączyć spod ścigania osoby dlań najbliższe, gdyby na skutek złożenia wniosku bez wskazywania jakiegokolwiek sprawcy lub co do niektórych tylko imiennie określonych osób okazało się, że wśród ustalonych przez organ sprawców znajduje się osoba dla niego najbliższa” (postanowienie SN z 25.04.2013 r., III KK 121/12, OSNKW 2013/8, poz. 72). Wniosek może być złożony ustnie do protokołu lub na piśmie, np. przy zawiadomieniu o popełnieniu przestępstwa, w zeznaniach świadka, w odrębnym dokumencie bądź piśmie pro-

cesowym, byle z treści dokumentu procesowego wynikało żądanie pokrzywdzonego ścigania sprawców (postanowienie SN z 16.03.2011 r., IV KK 426/10, OSNwSK 2011/1, poz. 539; wyrok SN z 4.01.2006 r., V KK 263/05, LEX nr 172196; wyrok SA w Krakowie z 14.07.2005 r., II AKa 140/05, KZS 2005/7–8, poz. 83). Nie musi zawierać imiennego wskazania sprawców (postanowienie SN z 9.07.2013 r., II KK 169/13, OSNKW 2013/11, poz. 96). Sąd Najwyższy trafnie zaznaczył, że: „Ustawa karnoprocesowa nie określa formy, w jakiej pokrzywdzony ma wyrazić wolę ścigania, to jest złożyć wniosek, o którym mowa w art. 12 § 1 k.p.k. Wola ta może być zatem wyrażona np. do protokołu przesłuchania w charakterze świadka. Istotne jest to, by z dokumentu procesowego w sposób wyraźny wynikało żądanie pokrzywdzonego przestępstwem ścigania sprawcy” (wyrok SN z 4.01.2006 r., V KK 263/05, Prok. i Pr.-wkł. 2006/5, poz. 11; wyrok SN z 4.01.2006 r., V KK 263/05, Biul. PK 2006/2, poz. 1.2.1).

W sprawach o przestępstwa ścigane względnie na wniosek nie ma przeszkód do wszczęcia postępowania, gdy nie jest znana okoliczność, iż jest to przestępstwo ścigane w tym trybie (T. Grzegorzczak, *Kodeks...t.* 1, 2014, s. 1038).

5. Nie można wszczęć śledztwa lub dochodzenia w sytuacji, gdy ustawa wymaga zezwolenia na ściganie (art. 17 § 1 pkt 10 *in fine*). Chodzi o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osoby korzystającej z immunitetu formalnego. Wymagana jest zgoda na pociągnięcie do odpowiedzialności:

1) posła i senatora – odpowiednio Sejmu lub Senatu (art. 105 ust. 2 i art. 108 Konstytucji RP, art. 6a i 7 u.w.m.). Od dnia ogłoszenia wyników wyborów do dnia wygaśnięcia mandatu poseł lub senator nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej odpowiednio bez zgody Sejmu lub Senatu (art. 105 ust. 2 i art. 108 Konstytucji RP). Chodzi także o czyny popełnione do dnia wygaśnięcia mandatu, w tym czyny popełnione przed dniem ogłoszenia wyników wyborów, ale nie dotyczy postępowania karnego wszczętego przed dniem ogłoszenia wyników wyborów wobec osoby, która została wybrana na posła lub senatora (art. 7 ust. 2 i 3 u.w.m.). Zgoda jest też wymagana, gdy poseł lub senator dopuści się w ramach działalności wchodzącej w zakres sprawowania mandatu poselskiego przestępstwa, które naruszyło prawa osób trzecich (art. 105 ust. 1 *in fine* i art. 108 Konstytucji RP, art. 6a u.w.m.). Chodzi o naruszenie wszelkich praw poszczególnych osób, np. praw osobistych, majątkowych. Powstał jednak problem, czy pod pojęciem osób trzecich należy rozumieć wyłącznie osoby z zewnątrz izby, czy także posłów lub senatorów. Trafnie przyjęto, że pojęcie to odnosi się do wszelkich osób innych niż parlamentarzysta, który dopuścił się czynu dającego podstawę do pociągnięcia go do odpowiedzialności sądowej. Przemawiają za tym:

- a) wykładnia językowa zwrotu „osoby trzecie”, który ma znaczenie uniwersalne,
- b) zakaz rozszerzania immunitetu, który ma charakter wyjątkowy, a do tego prowadziłoby wyłączenie z zakresu omawianego pojęcia parlamentarzystów,

- c) brak podstaw do zawężenia zakresu ochrony praw posłów lub senatorów przed ich naruszeniem przez deputowanych w ramach wykonywanego mandatu,
- d) fakt, że odpowiedzialność przed Sejmem lub Senatem nie może zastąpić odpowiedzialności cywilnej i wyłączenie deputowanych z zakresu tego pojęcia prowadziłoby do pozbawienia ich drogi do uzyskania kompensaty poniesionych strat,
- e) uzależnienie pociągnięcia deputowanego do odpowiedzialności sądowej od zgody parlamentu, co eliminuje sprawy bagatelne, które wystąpiły między parlamentarzystami (L. Garlicki, *Opinia w sprawie zakresu podmiotowego „osoby trzecie” z art. 105 ust. 1 Konstytucji*, Biuro Studiów i Ekspertyz Sejmu, Warszawa 2002 (maszynopis powielony), s. 1–3).

Wspólnotowy immunitet formalny i nietykalność poselska obowiązuje na terytorium wszystkich państw członkowskich z wyjątkiem terytorium państwa członkowskiego, z którego pochodzi deputowany (D. Lis-Starowicz, J. Galster, *Immunitet posła do Parlamentu Europejskiego*, Prz. Sejm. 2006/6, s. 15). W myśl 9 lit. a protokołu (nr 7) w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej podczas sesji Parlamentu Europejskiego jego członkowie korzystają na terytorium swojego państwa z immunitetów przyznawanych członkom parlamentu ich państwa, a więc w zakresie uregulowanym w art. 105 Konstytucji RP. Immunitet chroni także członków Parlamentu Europejskiego podczas ich podróży do i z miejsca, w którym odbywa się posiedzenie Parlamentu Europejskiego;

- 2) sędziego sądu powszechnego – sądu dyscyplinarnego (art. 181 Konstytucji RP, art. 80 § 1 p.u.s.p.);
- 3) sędziego Sądu Najwyższego – sądu dyscyplinarnego (art. 55 § 1 ustawy o SN);
- 4) sędziego sądu wojkowego – sądu dyscyplinarnego (art. 30 § 2 i 3 ustawy z 21.08.1997 r. –Prawo o ustroju sądów wojkowych, Dz.U. z 2020 r. poz. 1754);
- 5) sędziego sądu administracyjnego – sądu dyscyplinarnego (art. 29 i 49 ustawy z 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych, Dz.U. z 2021 r. poz. 137);
- 6) sędziego Trybunału Konstytucyjnego – Trybunału Konstytucyjnego (art. 196 Konstytucji RP i art. 20 ust. 1 ustawy z 30.11.2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego, Dz.U. z 2018 r. poz. 1422);
- 8) członka Trybunału Stanu – Trybunału Stanu (art. 200 Konstytucji RP i art. 15a ust. 1 ustawy z 26.03.1982 r. o Trybunale Stanu, Dz.U. z 2019 r. poz. 2122);
- 9) prokuratora i Prokuratora Generalnego – sądu dyscyplinarnego (art. 135 § 1 pr. prok.);
- 10) Rzecznika Praw Obywatelskich – Sejmu (art. 211 Konstytucji RP);
- 11) Prezesa Najwyższej Izby Kontroli – Sejmu (art. 206 Konstytucji RP i art. 18 ustawy o NIK). Wiceprezesi i dyrektor generalny NIK oraz pracownicy nadzorujący lub wykonujący czynności kontrolne nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej z powodu swoich czynności służbowych bez zgody Kolegium Najwyższej Izby Kontroli (art. 88 ust. 1 ustawy o NIK);

- 12) Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych – Sejmu (art. 38 ust. 1 ustawy z 10.05.2018 r. o ochronie danych osobowych, Dz.U. z 2019 r. poz. 1781);
- 13) Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Sejmu (art. 14 ustawy o IPN);
- 14) Rzecznika Praw Dziecka – Sejmu (art. 7 ust. 2 ustawy z 6.01.2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz.U. z 2020 r. poz. 141).

Jeśli chodzi o sędziów, to potrzebna jest także zgoda na pociągnięcie do odpowiedzialności sędziego w stanie spoczynku (uchwała SN z 12.09.2006 r., SNO 40/06, LEX nr 470203; uchwała SN z 18.10.2004 r. SNO 38/04, LEX nr 472032; postanowienie SN z 17.07.2012 r., SNO 32/12, LEX nr 1231624; postanowienie TK z 23.02.2000 r., Ts 118/99, OTK 2000/5, poz. 154; wyrok TK z 27.01.1999 r., K 1/98, OTK 1999/1, poz. 3; *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2010, s. 291; W. Koziół, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 213; T. Grzegorzczuk [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 4, *Dopuszczalność procesu*, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, Warszawa 2015, s. 505; odmiennie B. Janusz-Pohl, *Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009, s. 135–136; B. Janusz-Pohl, *Immunitet sędziowski sędziów sądów powszechnych – wybrane zagadnienia* [w:] *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008, s. 137). Słusznie wskazuje się w judykaturze, że: „Chronienie immunitetem sędziów w stanie spoczynku jest uzasadnione tym, że presja na nich, także ze strony innych władz, zwłaszcza powołanych do ścigania, mogłaby się zrealizować dopiero po zakończeniu aktywności zawodowej sędziego, zatem w związku z pełnioną władzą sądowniczą. Istota immunitetu polega na tym, że ma on chronić sędziów przed prowokacją i retorsją oraz naciskami, w tym i przed zemstą osób, którym wymierzali sprawiedliwość nie po ich myśli, możliwym do wykorzystania przez nadużycie prawa do zgłaszania o ewentualnym przestępstwie sędziego do organów ścigania. Świadomość takiej możliwości w okresie pełnienia urzędu sędziego oczywiście miałaby wpływ na niezawisłość sędziego i temu immunitet ma zapobiec, by obawy o takie szykany nie ograniczały swobody decyzji sędziego” (postanowienie SA w Krakowie z 14.01.2009 r., II AKz 668/08, Prok. i Pr.-wkł. 2010/3, poz. 32).

Immunitet prokuratorski dotyczy także prokuratorów w stanie spoczynku, gdyż – jak słusznie zauważył Trybunał Konstytucyjny – istota stanu spoczynku sędziów i prokuratorów jest tożsama (wyrok TK z 6.03.2007 r., SK 54/06, OTK-A 2007/3, poz. 23; A. Herzog, *Postępowanie w sprawach o uchylenie immunitetu prokuratorskiego – stan prawny i praktyka*, cz. 1, Prok. i Pr. 2008/4, s. 8; T. Grzegorzczuk [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 4, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, s. 505). W wypadku prokuratora z wnioskiem o wyrażenie zgody na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej występuje prokurator przełożony. Chodzi o przełożonego pro-

kuratora podejmującego czynności, a nie przełożonego prokuratora, którego wniosek dotyczy. W myśl § 111 ust. 2 reg. prok. jeżeli zachodzi potrzeba pociągnięcia prokuratora do odpowiedzialności karnej, prokurator prowadzący śledztwo, po dokonaniu niezbędnych czynności dowodowych, występuje do prokuratora przełożonego o skierowanie do sądu dyscyplinarnego wniosku o zezwolenie na ściganie.

Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności którejkolwiek z tych osób powinien wskazywać, że dopuściła się ona przestępstwa. Zasadnie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że: „Dla udzielenia zezwolenia na ściganie sędziego niezbędne jest wykazanie przez wnioskującego o takie zezwolenie, że zarzucane sędziemu zachowania, w okolicznościach, w jakich miały one miejsce, stwarzają uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego określonego przestępstwa; nie można przy tym mówić o jego zaistnieniu, jeżeli postąpienie sędziego mieści się w granicach swobody orzekania i jest zgodne z przepisami prawa, znajdując oparcie w materiałach danej sprawy; takie bowiem działania lub zaniechania nie mają charakteru przestępnego; wykazanie i ustalenie możliwości charakteryzowania się określonych zachowań przestępnością jest tym bardziej niezbędne, gdy postępowanie przygotowawcze, prowadzone w związku z zawiadomieniem o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, zostało prawomocnie umorzone już w fazie *in rem*, i to wobec niedopatrzenia się znamion czynu zabronionego w zarzucanym sędziemu zachowaniu” (uchwała SN z 25.11.2014 r., SNO 49/14, OSNKW 2015/4, poz. 34; tak też B. Nita-Światłowska [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 4, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, s. 823–825).

Obowiązek uzyskania zezwolenia władzy, od którego ustawa uzależnia ściganie, należy do oskarżyciela (art. 13). Zezwolenie na ściganie – jak wskazuje się w doktrynie – jest uzyskaniem przed podmiot ścigający niezbędnej w niektórych sytuacjach uprzedniej zgody wskazanego organu na podjęcie ścigania określonej osoby za określony czyn zabroniony lub niekiedy na kontynuowanie tego ścigania (T. Grzegorzczuk [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 4, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, s. 482). Jest ono wymagane w postępowaniu przygotowawczym od momentu ujawnienia, że sprawcą przestępstwa będącego przedmiotem postępowania jest osoba korzystająca z immunitetu formalnego, a więc także przed wszczęciem postępowania. Zezwolenie dotyczy określonej osoby i konkretnego czynu.

Co do wniosków o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej z reguły obowiązuje przymus adwokacko-radcowski. Wniosek ma być sporządzony i podpisany przez:

- adwokata lub radcę prawnego będącego pełnomocnikiem, jeżeli nie pochodzi od prokuratora – w przypadku wniosku o pociągnięcie do odpowiedzialności: sędziego (art. 80 § 2a p.u.s.p.), sędziego sądu wojkowego (art. 30 § 3 Prawa o ustroju sądów wojkowych), sędziego sądu administracyjnego (art. 29 § 1–2 Prawa o ustro-

- ju sądów administracyjnych w zw. z art. w zw. z art. 80 § 2a p.u.s.p.) i prokuratora (art. 135 § 3 pr. prok.);
- adwokata lub radcę prawnego, z wyjątkiem wniosków składanych w swoich sprawach przez sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy oraz profesorów i doktorów habilitowanych nauk prawnych – w przypadku wniosku o zezwolenie na pociągnięcie sędziego Trybunału Konstytucyjnego do odpowiedzialności karnej w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego; a o czyn ścigany z oskarżenia publicznego – Prokuratora Generalnego (art. 21 ust. 3 ustawy o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego, art. 7c ust. 1 i 3 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, art. 7b ust. 3 ustawy z o Rzeczniku Praw Dziecka); a w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego składa się za pośrednictwem Prokuratora Generalnego (art. 7b ust. 1 i 3 u.w.m., art. 18b ust. 1 i 3 ustawy o NIK, art. 14b ust. 1 i 3 ustawy o IPN i art. 40 ust. 1 i 3 ustawy o ochronie danych osobowych).

Niektóre ustawy określające immunitet zawierają wymogi, jakim powinien odpowiadać wniosek:

- 1) oznaczenie wnioskodawcy oraz pełnomocnika, o ile został ustanowiony;
 - 2) imię i nazwisko oraz datę i miejsce urodzenia osoby, której dotyczy wniosek;
 - 3) wskazanie podstawy prawnej wniosku;
 - 4) dokładne określenie czynu, którego dotyczy wniosek, ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz jego skutków, a zwłaszcza charakteru powstałej szkody;
 - 5) uzasadnienie (art. 7b ust. 4 u.w.m., art. 7c ust. 4 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, art. 7b ust. 4 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, art. 18b ust. 4 ustawy o NIK, art. 14b ust. 4 ustawy o IPN, art. 40 ust. 4 ustawy o ochronie danych osobowych).
6. Do chwili otrzymania wniosku o ściganie lub zezwolenia władzy organ procesowy dokonuje tylko czynności niecierpiących zwłoki w celu zabezpieczenia śladów i dowodów, a także czynności zmierzających do wyjaśnienia, czy wniosek będzie złożony lub zezwolenie będzie wydane (art. 17 § 2). Nie mogą być podejmowane czynności zmierzające do ścigania osoby, której przysługuje immunitet, np. przeszukanie (M. Chmaj, *W sprawie dopuszczalności przeszukania pokoju zajmowanego przez posła w hotelu sejmowym*, Prz. Sejm. 2014/6, s. 110). Artykuł 17 § 2 nie stanowi wyjątkowej podstawy przeprowadzenia – jako czynności niecierpiącej zwłoki – przeszukania pomieszczeń należących do osoby chronionej immunitetem lub przez nią zajmowanych. Zbyt daleko idący jest pogląd, że granicą prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawie jest moment, w którym organ prowadzący śledztwo lub dochodzenie uznaje, w świetle zgromadzonego materiału dowodowego, że istnieje dostatecznie uzasadnione podejrzenie, że czyn, w przedmiocie którego toczy się postępowanie, popełniła konkret-

na osoba korzystająca z immunitetu (M. Kurowski, *Immunitet parlamentarny a gromadzenie dowodów w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2018/5, s. 23; A. Kaznowski, *Immunitet formalny a przeszukanie*, WPP 2010/2, s. 40–51). Jeżeli organ procesowy w momencie zarządzenia lub dokonywania przeszukania miał przekonanie i wiedzę, że podejrzanym będzie osoba korzystająca z immunitetu, to organ ten tylko formalnie, pozornie prowadziłby postępowanie *in rem*. W tym kontekście negatywnie wypada ocenić pogląd, że prowadzenie śledztwa jest dopuszczalne do czasu uzyskania stanowiska władzy w przedmiocie zezwolenia na ściganie (Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 770).

7. Podstawę do przyjęcia, że zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, mogą stanowić informacje własne organu powołanego do ścigania przestępstw, informacje prasowe, ujęcie sprawcy na gorącym uczynku przez policjanta, a także zawiadomienie o przestępstwie. Źródłem informacji o fakcie popełnienia przestępstwa może być zarówno osoba, jak i rzecz, od której pochodzi wiadomość o przestępstwie, np. części zwłok ludzkich znalezione przez policjanta (M. Lipczyńska, *Zawiadomienie o przestępstwie*, Prob. Krym. 1965/56–57, s. 485). Informacje te mogą pochodzić od pokrzywdzonych, instytucji państwowych, samorządowych lub społecznych, bezpośrednich świadków zdarzenia lub innych osób, które otrzymały wiadomość o przestępstwie, sprawców, funkcjonariuszy organów Policji (R. Ponikowski, *Charakter prawny aktów dokumentujących pierwsze informacje o przestępstwie*, Prob. Praw. 1986/12, s. 32). Mogą one być przekazane ustnie, pisemnie, telefonicznie, za pomocą Internetu lub w inny sposób, np. przez CB radio.

W zależności od tego, skąd pochodziła informacja o popełnieniu przestępstwa, różni się wszczęcie śledztwa z urzędu, w wyniku informacji własnych organu procesowego lub na skutek zawiadomienia o przestępstwie, tj. na podstawie informacji pochodzącej od określonej osoby lub instytucji (A. Kaucz, B. Myrna, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego w świetle kodeksu postępowania karnego* [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 11, red. L. Bogunia, Wrocław 2002, s. 175). Zgodnie z zasadą ścigania z urzędu (oficjalności) ściganie przestępstw odbywa się z własnej inicjatywy organu procesowego, który nie musi oczekiwać, z wyjątkiem przestępstw ściganych na wniosek lub za zezwoleniem władzy, na inicjatywę z zewnątrz (J. Błachut, *Zasady związane ze wszczęciem procesu karnego a zjawisko przestępczości* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000, s. 464). Podstawą wydania postanowienia o wszczęciu śledztwa mogą być również materiały wyłączone z prowadzonego już postępowania, gdy wyłączenie to nastąpiło bez odpisu postanowienia o wszczęciu postępowania, tj. wtedy, gdy w zakresie wyłączonych materiałów dotyczących niektórych osób lub czynów będących przedmiotem postępowania nie były dokonywane czynności procesowe (§ 109 ust. 3 reg. prok.).

8. Spośród różnorodnych informacji o popełnieniu przestępstwa Kodeks postępowania karnego wyraźnie wymienia jedynie zawiadomienie o przestępstwie (art. 143 § 1 pkt 1, art. 303, 304, 305 § 1, art. 306 § 3, art. 307, 393 § 2). Z przepisów tych wynika, że zawiadomienie o przestępstwie jest informacją osoby fizycznej, instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej, skierowaną do organów ścigania, prokuratora, Policji lub innego organu uprawnionego do prowadzenia dochodzenia o fakcie popełnienia przestępstwa. Jest ono składane w wypadku, gdy zawiadamiający nie ma wątpliwości co do przestępnego charakteru czynu lub jedynie podejrzewa, ma subiektywne przekonanie, że popełniono przestępstwo, albo świadomie wprowadza w błąd organ ścigania, podając fałszywą informację (R. Ponikowski, *Aspekty procesowe i kryminalistyczne pierwszej informacji o przestępstwie*, NP 1973/5, s. 675; K. Dudka, *Prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie a odpowiedzialność pokrzywdzonego za czyn z art. 240 k.k.*, CzPKiNP 2005/1, s. 104; M. Lipczyńska, *Zawiadomienie...*, s. 485; W. Sych, *Wpływ pokrzywdzonego na tok postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Kraków 2006, s. 70). Jest ono oświadczeniem wiedzy oraz zawiera co najmniej domniemaną wolę ścigania sprawcy przestępstwa, którego dotyczy (P. Kruszyński, *Z problematyki wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwa ściganie na wniosek*, Prob. Praw. 1987/12, s. 8). Nie jest wymagane wskazanie w nim sprawcy przestępstwa. Może ono pochodzić od pokrzywdzonego lub osoby trzeciej i bez znaczenia są motywy skierowania go do organu ścigania, chociaż mogą one mieć znaczenie dla oceny wiarygodności informacji o popełnieniu przestępstwa. Zawiadomienie o przestępstwie może pochodzić też od sprawcy (tzw. samooskarżenie). Zob. komentarz do art. 304.
9. Samo zawiadomienie o przestępstwie może stanowić podstawę wszczęcia śledztwa, gdy wskazane w nim fakty i dowody wskazują na uzasadnione podejrzenie, że zostało popełnione przestępstwo. Jeżeli istnieją wątpliwości co do tego, można sprawdzić wskazane w nim fakty w ramach postępowania sprawdzającego (art. 307 § 1); w razie ich potwierdzenia wydaje się postanowienie o wszczęciu śledztwa, a jeśli czynności sprawdzające dały wynik negatywny, odmawia się wszczęcia śledztwa.
10. Zawiadomienie o przestępstwie może być złożone ustnie lub na piśmie. Z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie sporządza się protokół (art. 143 § 1 pkt 1). Przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie w formie protokołu rozpoczyna się od zapytania składającego o imię, nazwisko, wiek, miejsce zamieszkania, karalność za fałszywe zeznania lub oskarżenia oraz stosunek do stron. Przyjmując zawiadomienie o przestępstwie, należy dążyć do uzyskania wszelkich informacji o przestępstwie, okolicznościach jego popełnienia, sprawcy i miejscu jego pobytu, pokrzywdzonych, wysokości i rodzaju powstałej szkody, przedmiotach i narzędziach przestępstwa. Uzyskanie tych danych umożliwia ocenę wiarygodności popełnienia przestępstwa, jak też jest niezbędne dla przyjęcia trafnej wersji zdarzenia (R. Ponikowski, *Aspekty...*, s. 677–678). Odbieranie ustnego zawiadomienia o przestępstwie nie może być *de facto* przesłu-

chaniem świadka; przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie jest samodzielną instytucją procesową (B. Gronowska, *Ochrona uprawnień pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym. Zagadnienia karnoprocesowe i wiktymologiczne*, Toruń 1989, s. 30). Można jednak sporządzić wspólny protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej (art. 304a).

W wypadku gdy zawiadomienie o przestępstwie następuje w innej formie, np. telefonicznie, a informujący o przestępstwie nie chce stawić się do organu procesowego, by sporządzić protokół, z rozmowy sporządza się notatkę urzędową. Nie stanowi ona zawiadomienia o przestępstwie, gdyż dla tej czynności przewidziana jest forma protokołu (art. 143 § 1 pkt 1), ale jest potraktowana jako inna informacja o przestępstwie organu ścigania.

Kodeks postępowania karnego nie przewiduje szczególnych wymogów dla zawiadomienia o przestępstwie złożonego w formie pisemnej; wystarczające jest, by wynikało z niego, że zostało popełnione przestępstwo.

11. W doktrynie wystąpiła rozbieżność co do tego, czy anonim może stanowić podstawę wszczęcia śledztwa. Powszechnie przyjmuje się, że anonim nie może być podstawą wszczęcia postępowania karnego (P. Filipiak, *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, PPK 1994/20, s. 23; R. Wolny, *Anonim jako podstawa wszczęcia postępowania karnego*, NP 1969/6, s. 960; J. Widacki, *Rola i zakres kryminalistycznych czynności sprawdzających*, ZNUJ Prace Prawnicze 1971/51, s. 268; T. Hanausek, *Zarys taktyki kryminalistycznej*, Warszawa 1994, s. 41; R. Ponikowski, *Informacja o przestępstwie a wszczęcie postępowania karnego*, NP 1983/7–8, s. 79; S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, Prok. i Pr. 1999/9, s. 10; Z. Szatkowski, *Czynności operacyjne w sprawach karnych*, Prob. Praw. 1976/11–12, s. 55; R. Kmiecik, *Postępowanie sprawdzające a czynności sprawdzenia „własnych informacji”*, Prok. i Pr. 2005/10, s. 48–49; R. Kmiecik, *Anonim informacyjny a odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2007/11, s. 7; J. Łupiński, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2007/5, s. 130; D. Pożaroszczyk, *Czynności sprawdzające a proces karny. Wzajemne związki i relacje*, Warszawa 2013 (praca doktorska niepubl.), s. 214; R.A. Stefański, *Anonim jako źródło informacji o przestępstwie*, Prok. i Pr. 2014/11–12, s. 5–13; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 912; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2020, s. 828; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 627). Dopuszcza się też taką możliwość (M. Lipczyńska, *Zawiadomienie...*, s. 491; K. Dudka, *Anonim a wszczęcie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2005/4, s. 55–62; B. Szyprowski, *Postępowanie sprawdzające w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2007/7–8, s. 175; D. Jagiełło, *Anonimowe zawiadomienie o przestępstwie a możliwość jego wykorzystania w procesie karnym* [w:] *Przyszłość polskiego*

prawa karnego. *Alternatywne reakcje na przestępstwo*, red. S. Pikulski, W. Cieślak, M. Romańczuk-Grącka, Olsztyn 2015, s. 364–367).

Anonimem – w znaczeniu językowym – jest „list, który nie został podpisany nazwiskiem” (*Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 2, red. H. Zgółkowa, Poznań 1995, s. 92) lub „dzieło nieznanego autora” (*Słownik języka polskiego z frazeologizmami i przysłowiami*, red. E. Polański, Warszawa 2005, s. 17). Anonimem zawierającym informację o przestępstwie jest pismo z taką zawartością niepodpisane przez zawiadamiającego. Jest to informacja, której autor nie jest znany i z reguły nadal chce takim pozostać (P. Filipiak, *Anonim...*, s. 22). Jako anonim trzeba też traktować pismo opatrzone pseudonimem lub fałszywymi danymi personalnymi; anonim taki przybiera pozory jawności, ponieważ uwidoczniony na nim podpis sugeruje, że tożsamość nadawcy jest znana (K. Dudka, *Anonim...*, s. 56). W literaturze za anonim uważa się pismo, na którym osoba składająca zawiadomienie podpisała się imieniem i nazwiskiem, ale uczyniła to nieczytelnie, albo nie wskazała adresu do korespondencji czy też wyjechała w nieznanym kierunku, wobec czego kontakt z nią, np. w celu formalnego sporządzenia protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania zawiadamiającego w charakterze świadka jest niemożliwy (K. Dudka, *Anonim...*, s. 56). Nie wydaje się, by sytuację tę traktować identycznie z tą, w której autor pisma nie jest w ogóle znany. W wypadkach tych osoba jest znana, a jej ustalenia można dokonać np. przez uzyskanie informacji w Centralnym Biurze Adresowym. W każdym wypadku, gdy autor pisma jest nieznanym, niezależnie od tego, jaka była jego intencja co do pozostania anonimowym, pismo takie jest anonimem. Nie zasługuje na aprobatę twierdzenie, że w sytuacji gdy celem autora pisma nie było pozostanie nieznanym, brak jest podmiotowej cechy anonimu, tj. intencji autora objawiającej się chęcią pozostania nieznanym, i z tego powodu określa się go mianem mającego charakter anonimu (D. Pożaroszcyk, *Czynności...*, s. 209).

Na tym tle rodzi się pytanie, czy anonim może być uznany za zawiadomienie o przestępstwie, a pozytywna odpowiedź na nie rozstrzyga o dopuszczalności wszczęcia śledztwa lub dochodzenia na jego podstawie. Odwołując się do art. 118 § 1, nakazującego oceniać znaczenie czynności procesowej według treści złożonego oświadczenia, twierdzi się, że anonim należy uznać za zawiadomienie o przestępstwie, gdyż jest oświadczeniem wiedzy autora o nieznanym organom procesowym tożsamości o fakcie popełnienia przestępstwa (K. Dudka, *Anonim...*, s. 58). Konsekwencją tego jest uznanie, że jeśli dane w nim zawarte nie zostaną pozytywnie zweryfikowane, konieczne będzie wydanie postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, a ze względu na nieujawnienie tożsamości zawiadamiającego nie zostanie mu doręczony odpis postanowienia (K. Dudka, *Anonim...*, s. 58; B. Szyprowski, *Postępowanie...*, s. 175). Anonim traktuje się jako szczególną kategorię zawiadomień (S. Stachowiak, *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie w polskim postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2005/2, s. 30).

Uznanie pisma anonimowego za zawiadomienie o przestępstwie jest trudne do zaakceptowania. Z art. 307 § 1 i 3 wynika, że zawiadomieniem o przestępstwie jest informacją o popełnieniu przestępstwa pochodząca od znanego podmiotu. Ustawodawca wyraźnie przeto łączy decyzję o odmowie wszczęcia postępowania z podmiotem, który złożył zawiadomienie o przestępstwie. Sporządzenie takiego postanowienia jest bezprzedmiotowe, gdy brak jest zawiadomienia jako źródła informacji o przestępstwie, a tym samym podmiotu je składającego wskazanego w art. 305 § 4 (J. Łupiński, *Od-mowa...*, s. 131). Skoro zgodnie z art. 307 można żądać uzupełnienia danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie (§ 1) lub ich uzupełnienie może nastąpić przez przesłuchanie w charakterze świadka osoby zawiadamiającej, to oczywiste jest, że musi ona być znana organowi ścigania. Ponadto art. 305 § 4 nakazuje o wszczęciu, odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania zawiadomić osobę, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, co jest niemożliwe – ze względu na brak adresata – w wypadku złożenia pisma anonimowego (R.A. Stefański, *Anonim...*, s. 9–10).

Wydawać by się mogło, że takie znaczenie nadano anonimowi w § 121 reg. prok., w którym wprost stwierdza się, że jest zawiadomieniem, z tym że wszczęcie śledztwa albo dochodzenia na skutek anonimowego zawiadomienia może nastąpić po uprzednim sprawdzeniu przytoczonych w nim okoliczności. Zawiadomienie takie prokurator może przekazać Policji lub innemu uprawnionemu organowi albo organom kontroli w celu sprawdzenia przytoczonych w zawiadomieniu okoliczności albo pozostawić je bez biegu. W razie niepotwierdzenia się okoliczności wskazanych w treści anonimowego zawiadomienia pozostawia się je bez biegu i bez wydawania postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia. Za tym, że treść § 121 reg. prok. nie jest przekonującym argumentem za nadaniem anonimowi charakteru zawiadomienia o przestępstwie, przemawia fakt, że w przepisie tym nie ma dookreślenia, że chodzi o zawiadomienie o przestępstwie, a to oznacza, że zgodnie z językowym znaczeniem tego terminu chodzi o poinformowanie o przestępstwie. „Zawiadomienie” oznacza bowiem „poinformowanie kogoś o czymś, oficjalne pismo informujące o czymś” (*Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgółkowa, t. 49, Poznań 2004, s. 29). Słusznie w doktrynie na gruncie poprzedniego regulaminu uznano, że użycie słowa „zawiadomienie” było niefortunne (R. Kmiecik, *Anonim...*, s. 7). O tym, że w przepisie tym nie chodzi o zawiadomienie o przestępstwie, świadczy wskazany w nim sposób postępowania z pismem anonimowym przez organ procesowy. W związku z tym anonim nie może zostać odczytany na rozprawie jako dowód ścisły, gdyż nie jest „zawiadomieniem o przestępstwie” także w rozumieniu art. 393 § 2 (R. Kmiecik, *Postępowanie sprawdzające...*, s. 47; T. Hanausek, *Zarys...*, s. 41). Trudno zatem aprobować pogląd, że w trybie art. 393 § 2 można go odczytać na rozprawie (K. Dudka, *Anonim...*, s. 59).

Zasadnie przyjmuje się, że pismo anonimowe nie jest zawiadomieniem o przestępstwie (P. Filipiak, *Anonim...*, s. 23; R. Wolny, *Anonim...*, s. 960; J. Widacki, *Rola...*, s. 268;

S. Stachowiak, *Wszczęcie...*, s. 10; Z. Szatkowski, *Czynności operacyjne...*, s. 55; R. Kmieciak, *Postępowanie sprawdzające...* s. 48–49; R. Kmieciak, *Anonim...*, s. 7; D. Pożaroszczuk, *Czynności...*, s. 214). Argumentuje się, że w świetle art. 393 § 2, zezwalającego na odczytanie zawiadomienia o przestępstwie, nie jest ono dokumentem procesowym, gdyż takie powinno czynić zadość art. 119 § 1 i zawierać m.in. podpis (P. Filipiak, *Anonim...* s. 23). Stwierdza się, że błędne jest utożsamianie go z zawiadomieniem o przestępstwie. Nie ma ono więc waloru dokumentu procesowego i nie jest zawiadomieniem o przestępstwie w rozumieniu ustawy procesowej (J. Łupiński, *Odmowa...*, s. 130). Wskazuje się, że zawiadomienie anonimowe pod względem konsekwencji procesowych zrównane jest z informacjami własnymi organów procesowych, a zatem nie ma obowiązku wydania postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, lecz wystarczy sporządzenie notatki służbowej stwierdzającej, że przeprowadzone czynności sprawdzające nie uprawdopodobniły faktu przestępstwa, wobec czego brak podstawy do wszczęcia procesu karnego (R. Ponikowski, *Informacja...*, s. 79).

Pismo anonimowe zawierające informacje o popełnionym przestępstwie trzeba zatem traktować jako informację własną organu ścigania. Może ono zostać sprawdzone w trybie art. 307 § 5. Pismo anonimowe może przekształcić się w zawiadomienie o przestępstwie w wypadku ustalenia jego autora. Jeśli zidentyfikowany autor pisma anonimowego potwierdzi jego treść, zawiadomienie staje się imienne (R. Kmieciak, *Anonim...*, s. 8–9; J. Bafia, L. Hochberg, M. Siewierski, *Ustawy karne PRL. Komentarz*, Warszawa 1965, s. 40; R. Wolny, *Anonim...*, s. 966; W. Posnow, *Prawny obowiązek pokrzywdzonego zawiadomienia o przestępstwie*, AUW Prawo 1990/173, s. 91; B. Gronowska, *Ochrona...*, s. 32).

Traktując anonim jako zawiadomienie o przestępstwie, trzeba by uznać, że może być on podstawą wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, a w konsekwencji w razie uznania, że wskazane w nim okoliczności nie uzasadniają podejrzania popełnienia przestępstwa, należałoby wydać postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego (R.A. Stefański, *Anonim...*, s. 8). Anonim z punktu widzenia dowodowego ma określoną wartość i sam fakt, że nieznana jest tożsamość jego autora, nie przesądza o konieczności wydania postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego (M. Lipczyńska, *Zawiadomienie...*, s. 491; K. Dudka, *Anonim...*, s. 57; B. Szyprowski, *Postępowanie...*, s. 176).

Odmówienie z kolei anonimowi charakteru zawiadomienia o przestępstwie przesądza o braku podstaw do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia na skutek takiego „zawiadomienia o przestępstwie”. Dyskusyjna jest kwestia, czy sam anonim może stanowić podstawę wszczęcia śledztwa lub dochodzenia z urzędu. W doktrynie poglądy co do tego są rozbieżne.

Informacja anonimowa o przestępstwie nie może stanowić wystarczającej podstawy wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, gdyż anonimowość podważa zaufanie do autora ze względu na trudności w sprawdzeniu jego wiarygodności, pobudek działania i stosunku do osób pomawianych o popełnienie przestępstwa. Anonim zobowiązuje do zainteresowania się jego treścią (P. Filipiak, *Anonim...* s. 26). Trafnie podkreśla się, że informacja anonimowa powinna być przyjmowana krytycznie, z największą oględnością, przy czym przy sprawdzeniu powinno się unikać rozgłosu, by nie narażać dobrego imienia osób, przeciwko którym świadczy treść anonimu (M. Lipczyńska, *Zawiadomienie...*, s. 491). Podstawę do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia może dać potwierdzenie anonimu w drodze czynności operacyjnych (R. Wolny, *Anonim...*, s. 964) lub sprawdzających.

Z drugiej strony wskazuje się, że anonim może stać się podstawą wszczęcia postępowania, jeżeli zawiera wiarygodne informacje o popełnieniu przestępstwa, na co mogą wskazywać przytoczone w nim okoliczności i konkretne fakty, natomiast wymaga sprawdzenia w ramach czynności operacyjnych, gdy nie daje podstaw do przyjęcia za prawdopodobne, że przestępstwo zostało popełnione, chyba że jest oczywiste, że nie popełniono go w ogóle (J. Bednarzak [w:] *Kodeks...*, red. M. Mazur, s. 297). Ponadto wskazuje się, że art. 303 nie definiuje żadnej formy, z której ma wynikać informacja stanowiąca uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, z tym że treść anonimowa powinna być poddana weryfikacji przed podjęciem decyzji o wszczęciu śledztwa (M. Gabriel-Węglowski, *Regulamin prokuratury. Komentarz do § 121–272 i 329–345*, Warszawa 2013, s. 69). Argumentuje się też, że w Kodeksie postępowania karnego brak jest przepisu, który zabraniałby wszczęcia procesu bez równoczesnego ustalenia osoby zawiadamiającej (D. Pożaroszcyk, *Czynności...*, s. 214).

Jest to pogląd trudny do zaaprobowania. Wszczęcie śledztwa lub dochodzenia uzależnione jest od istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa i bez znaczenia jest źródło, na którym opiera się to stwierdzenie, a wystarczające jest, że jest ono wiarygodne. Jednakże w wypadku anonimu – z uwagi na brak informacji o jego autorze – nie można uznać zawartej w nim informacji za wiarygodną, chociażby była ona w dużym stopniu uwiarygodniona; konieczne jest jej sprawdzenie. Zawarte w anonimie informacje stanowią jedynie podstawę nieuprawdopodobnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa. Podstawę wszczęcia śledztwa lub dochodzenia może stanowić pismo anonimowe wraz z załączonymi dowodami, np. fałszywymi rachunkami, które uprawdopodobniają zawarte w nim dane (R. Ponikowski, *Aspekty...*, s. 676–677); w takiej sytuacji podstawę wszczęcia nie stanowi wyłącznie anonim, ale głównie te dodatkowe dowody.

W piśmiennictwie zasadnie twierdzi się, że podejście organu procesowego do konkretnego pisma anonimowego jest uzależnione od jego charakteru, tj. powagi, opisanych

w nim przestępstw oraz ocenianego abstrakcyjnie prawdopodobieństwa opisanych zdarzeń (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 628). Wyjątkowo w przypadku anonimu o znaczeniu bardzo istotnym konieczne może okazać się ustalenie jego autora, a anonim może zostać potraktowany jako ślad kryminalistyczny, który należy poddać badaniom daktyloskopijnym, biologicznym lub badaniom użytego w nim języka (M. Olszewska, *Anonim jako ślad kryminalistyczny*, Prok. i Pr. 2014/11–12, s. 124–156).

Skoro anonimowa informacja o przestępstwie nie jest zawiadomieniem o przestępstwie, nie jest wymagane wydanie postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia w razie niepotwierdzenia się informacji. Pozostawić bez biegu można tylko te pisma anonimowe, z których w sposób niebudzący wątpliwości wynika, że nie ma podstaw do podejrzenia zaistnienia przestępstwa. Wątpliwości co do wiarygodności informacji zawartych w anonimie może budzić uzasadnione przypuszczenie, że sporządziła je osoba z zaburzeniami psychicznymi, z tym że słusznie podkreśla się w piśmiennictwie, iż niekiedy taka osoba może sporządzić – z rzeczywistej lub urojonej obawy o swoje bezpieczeństwo lub z innych przyczyn – anonimowe zawiadomienie o faktycznie zaistniałym przestępstwie (M. Gabriel-Węglowski, *Regulamin...*, 2013, s. 69).

12. Wszczęcie śledztwa lub dochodzenia – co wynika *explicite* z art. 303 – następuje w formie postanowienia. Postanowienie to powinno odpowiadać warunkom ogólnym tej formy, tj. zawierać:

- 1) oznaczenie osoby wydającej postanowienie;
- 2) datę wydania postanowienia;
- 3) wskazanie sprawy oraz kwestii, której postanowienie dotyczy;
- 4) rozstrzygnięcie z podaniem podstawy prawnej;
- 5) uzasadnienie (art. 94 § 1)

– oraz szczegółowym obejmującym czyn będący przedmiotem postępowania oraz jego kwalifikację prawną (art. 303). Czyn określa się przez zwięzłe wskazanie okoliczności faktycznych należących do znamion przestępstwa, czasu i miejsca jego popełnienia oraz osoby pokrzywdzonej. Nie znajduje normatywnego uzasadnienia pogląd, że ze względu na treść art. 306 § 1a, według którego zażalenie na postanowienie o umorzeniu śledztwa przysługuje zawiadamiającemu, którym jest instytucja państwowa i samorządowa lub osoba, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie określonym w art. 228–231, 233, 235, 236, 245, 270–277, 278–294 lub 296–306 k.k., jeżeli postępowanie karne wszczęto w wyniku jej zawiadomienia, a wskutek tego przestępstwa doszło do naruszenia jej praw, konieczne jest oznaczenie w treści postanowienia podmiotu, na wniosek którego wszczęto postępowanie (M. Kurowski [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. D. Świecki, 2013, s. 936). Ustalenie takiej osoby może nastąpić na podstawie akt spraw i nie ma żadnych przeszkód do tego, by wymienić ją w zarządzeniu o doręczeniu odpisu postanowienia o umorzeniu śledztwa.

13. Określenie czynu będącego przedmiotem postępowania następuje przez jego skonkretyzowanie, polegające na wskazaniu czasu i miejsca jego popełnienia oraz innych elementów wchodzących w zakres znamion przestępstwa. Określenie czynu ma w dużym stopniu charakter prowizoryczny i jest uzasadnione istniejącymi w danej chwili dowodami. Jego opis może ulec zmianie w wyniku zebrania dalszych dowodów, co znajdzie wyraz w postanowieniu o przedstawieniu lub zmianie zarzutów; nie zmienia się postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia. Postępowanie przygotowawcze ma m.in. służyć dokładnemu ustaleniu strony faktycznej i możliwie ścisłemu odtworzeniu przebiegu danego wydarzenia (L. Schaff, *Zakres...*, s. 60–61; W. Grzeszczyk, *Kodeks...*, 2012, s. 355; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 907). Słusznie Sąd Najwyższy przyjął, że: „Treścią bowiem postanowienia o wszczęciu postępowania przez właściwy organ jest określenie czynu będącego przedmiotem postępowania i kwalifikacji prawnej tego czynu, co nie oznacza wskazania konkretnej osoby, przeciwko której toczy się wszczęte postępowanie” (wyrok SN z 12.03.1979 r., I KR 24/79, OSNKW 1979/7–8, poz. 80; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 630). Wątpliwości natomiast budzi stwierdzenie tegoż organu, że: „Nie zachodzi jednak obraza przepisu art. 257 § 1 [obecnie art. 303 – dop. R.A.S.] k.p.k., jeżeli w postanowieniu o wszczęciu postępowania przygotowawczego, oprócz określenia czynu będącego przedmiotem postępowania i jego kwalifikacji prawnej, wymieniona zostanie również osoba podejrzana o dokonanie tego czynu, ujawniona w wyniku przeprowadzonych przed wydaniem tego postanowienia czynności” (wyrok SN z 17.01.1980 r., I KR 35/79, OSNPG 1980/8–9, poz. 110, z glosą krytyczną W. Grzeszczyka, *Prob. Praw.* 1981/6, s. 61–64). Trafnie pogląd ten został zakwestionowany w literaturze jako niesłuszny nie tylko z punktu widzenia formalnego, ale i merytorycznego (W. Grzeszczyk, *Glosa do wyroku SN z 17.01.1980 r.*, I KR 35/79, *Prob. Praw.* 1981/6, s. 61–64; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 907). Wskazanie osoby, przeciwko której skierowane jest postępowanie karne, następuje w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów; wydanie takiego postanowienia zmienia status tej osoby i gwarantuje jej określone prawa, a także nakłada obowiązki. Konieczne zatem staje się wyraźne rozgraniczenie tych etapów (J. Nelken, *Glosa do wyroku SN z 24.03.1970 r.*, V KRN 52/70, NP 1971/5, s. 814–815), a wymienienie osoby podejrzanej o dokonanie czynu przestępnego w postanowieniu o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia zaciera te różnice. Względę gwarancyjne stoją na przeszkodzie wymienieniu osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa już w tym postanowieniu, niekoniecznie bowiem w dalszym toku postępowania potwierdzi się to podejrzenie; może dojść do tego, że w ogóle nie zostanie jej przedstawiony zarzut popełnienia tego przestępstwa. Nie można podzielić poglądu, że można połączyć postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia z postanowieniem o przedstawieniu zarzutu (F. Prusak, *Pociągnięcie...*, s. 69–70). Z treści art. 303 i 313 § 1 wyraźnie wynika, że chodzi o dwa różne postanowienia, które spełniają odrębne funkcje. W sytuacji gdy w momencie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia istnieją dane uzasadniające podejrzenie określonej osoby o popełnienie

tego przestępstwa, organ prowadzący postępowanie powinien wydać najpierw postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, a następnie postanowienie o przedstawieniu zarzutów (M. Siewierski, *Wszczęcie postępowania karnego i odmowa ścigania*, SMO 1960/6, s. 899). Wskazanie sprawcy w opisie czynu może nastąpić jedynie wówczas, gdy jest to niezbędne dla jego poprawnego określenia i zachodzą warunki do bezwzględnego sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów (§ 124 ust. 2 reg. prok.), np. w sprawach o przestępstwo z art. 149 k.k. nie jest możliwe określenie czynu bez wskazania matki, która zabiła noworodka.

14. Kwalifikacja prawna musi odpowiadać opisowi czynu. W wypadku gdy w grę wchodzi kumulatywna kwalifikacja, trzeba powołać wszystkie przepisy ustawy karnej, które zostały naruszone. Gdy śledztwo lub dochodzenie dotyczy przestępstwa popełnionego w określonej formie zjawiskowej, np. w formie podżegania lub w formie stadialnej, np. w postaci usiłowania, trzeba powołać przepis określający daną formę oraz przepis, w którym stypizowano dane przestępstwo.
15. Precyzyjne określenie czynu i jego kwalifikacji prawnej ma istotne znaczenie dla przyjęcia właściwej formy i trybu postępowania przygotowawczego. Od kwalifikacji prawnej czynu zależy, czy postępowanie to będzie toczyło się w formie śledztwa, czy dochodzenia. Ta ostatnia kwestia nabiera szczególnego znaczenia przy przestępstwach przeciwko mieniu, gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub zamierzona decyduje o możliwości prowadzenia dochodzenia (art. 325b § 1 pkt 1 i 3 *in fine*).
16. Postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia nie jest aktem wyłącznie wewnętrznym organów ścigania. Istnieje obowiązek zawiadomienia o jego wydaniu osoby lub instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, oraz ujawnionego pokrzywdzonego (art. 305 § 4). Jeśli chodzi o pokrzywdzonego, to zawiadamia się go tylko wtedy, gdy był znany w chwili zawiadomienia o przestępstwie lub został ujawniony w toku postępowania. Nie jest możliwe zawiadomienie pokrzywdzonego przez ogłoszenie postanowienia. Trafnie podkreśla się w literaturze, że przepisy Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu przygotowawczym nie przewidują ani „posiedzenia”, ani „ogłoszenia”, które są pojęciami normatywnymi (Z. Młynarczyk, *Dwie kwestie związane z postanowieniem o umorzeniu postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1995/2, s. 87). Postanowienia prokuratora nie mogą być promulgowane ustnie. W tym kontekście nie znajduje uzasadnienia pogląd, że dopuszczalne jest ogłoszenie postanowienia o umorzeniu postępowania zainteresowanym osobom, gdy w chwili wydawania postanowienia są obecne w prokuraturze (A. Gaberle, *Umorzenie...*, s. 57).

Jeżeli w sprawie ustalono tylu pokrzywdzonych, że ich indywidualne zawiadomienie spowodowałoby poważne utrudnienie w prowadzeniu postępowania, zawiadamia się

ich poprzez ogłoszenie w prasie, radiu lub telewizji lub na stronie internetowej prokuratury (art. 131 § 2). To nie data ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów decyduje o wszczęciu śledztwa, lecz data wydania postanowienia o wszczęciu śledztwa (wyrok WSA w Bydgoszczy z 9.11.2010 r., I SA/Bd 819/10, LEX nr 747135).

17. Postanowienie o wszczęciu śledztwa – jeśli są spełnione warunki – powinno być wydane niezwłocznie (art. 305 § 1). W razie dokonania przez bank blokady środków na rachunku prokurator w terminie 72 godzin jest obowiązany wydać postanowienie o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania, o którym niezwłocznie zawiadamia właściwy bank (art. 106a ust. 6 w zw. z ust. 4 ustawy z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. z 2020 r. poz. 1896 ze zm.).
18. Wszczęcie śledztwa tylko o określony czyn nie stoi na przeszkodzie objęciu tym postępowaniem wszystkich innych czynów ujawnionych w jego toku; nie wydaje się odrębnego postanowienia o wszczęciu śledztwa o te dodatkowe czyny (Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 771). Nietrafny jest pogląd, że w takiej sytuacji jest konieczne wszczęcie śledztwa lub dochodzenia w sprawie o to inne przestępstwo i połączenie tych spraw w postępowaniu przygotowawczym (T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1079) lub wydanie kolejnego postanowienia o wszczęciu śledztwa, gdyż chodzi o nową sprawę (A. Łosicka, *Procesowe pojęcie sprawy*, Prok. i Pr. 2013/3, s. 49). Śledztwo lub dochodzenie wszczęte w sprawie prowadzi się w stosunku do wszystkich czynów ujawnionych w jego toku (§ 106 reg. prok.).

W wypadku gdy w toku dochodzenia zostaje ujawniony inny czyn, co do którego konieczne jest przeprowadzenie postępowania przygotowawczego w formie śledztwa, wydaje się w tej sprawie postanowienie o wszczęciu śledztwa (Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 771). Jednym postępowaniem przygotowawczym obejmuje się wszystkie czyny pozostające w związku podmiotowym lub przedmiotowym z czynem stanowiącym podstawę jego wszczęcia, chyba że zachodzą okoliczności utrudniające łączne rozpoznanie tych czynów (§ 107 reg. prok.).

Możliwe jest łączenie w jedno postępowanie przygotowawcze lub wyłączenie do odrębnego postępowania przygotowawczego postępowań dotyczących różnych przestępstw. W przypadku łączenia spraw w jedno postępowanie przygotowawcze, postępowanie wszczęte później włącza się do postępowania wcześniej wszczętego. Decyzję w tym przedmiocie podejmuje prokurator prowadzący sprawę, do której jest włączane inne postępowanie. Niezależnie od dnia wszczęcia równocześnie prowadzonych postępowań dołącza się: materiały dochodzenia do akt śledztwa, materiały innych postępowań do akt śledztwa, akta innych spraw do sprawy, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie. Czas trwania postępowania przygotowawczego liczy się od dnia wszczęcia postępowania, do którego włączono inne postępowanie (§ 108 reg. prok.).

W przypadku wyłączenia do odrębnego postępowania przygotowawczego materiałów dotyczących niektórych osób lub czynów będących przedmiotem postępowania wydaje się postanowienie o wyłączeniu materiałów do odrębnego postępowania. W postanowieniu tym określa się:

- 1) podmiotowy i przedmiotowy zakres wyłączenia;
- 2) sposób wyłączenia – przez dokładne wskazanie nazwy i daty przeprowadzonych dowodów lub innych sporządzonych dokumentów oraz numerów kart lub miejsca złożenia dowodów rzeczowych, z zaznaczeniem, czy dokumenty wydzielają się w oryginale, czy w odpisie lub kopii.

Czas trwania wyłączonego postępowania przygotowawczego liczy się od dnia wszczęcia postępowania pierwotnego tylko wtedy, gdy w zakresie wyłączonych materiałów dotyczących niektórych osób lub czynów będących przedmiotem postępowania były dokonywane czynności procesowe. W takim przypadku wyłącza się do odrębnego postępowania przygotowawczego odpis postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia. W pozostałych przypadkach wydaje się postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, na podstawie wyłączonych materiałów dotyczących niektórych osób lub czynów będących przedmiotem postępowania (§ 109 reg. proc.).

19. Postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia jest orzeczeniem nieodwoalnym (S. Śliwiński, *Polski...*, s. 223; P. Tomaszewski, *Formy postępowania przygotowawczego w procedurze karnej*, *Prob. Praw.* 1989/12, s. 59; P. Tomaszewski, *Uwagi o postępowaniu przygotowawczym w polskim procesie karnym*, *WPP* 1988/2, s. 205; P. Tomaszewski, *Uwagi o nadzorze prokuratora nad dochodzeniem w fazie jego wszczęcia*, *WPP* 1972/1, s. 76; R. Kmiecik, *O reasumpcji wadliwych decyzji nie kończących postępowania karnego*, *NP* 1980/7–8, s. 104; J. Łupiński, *W kwestii reasumpcji postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego*, *Prok. i Pr.* 2006/1, s. 75–91). Jest to decyzja rozstrzygająca o prawnym otwarciu procesu karnego (J. Tylman, *Instytucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984, s. 15–16) i inauguruje go ze wszystkimi jego konsekwencjami, powodując uruchomienie przewidzianych prawem środków zmierzających do skonsumowania przedmiotu procesu, czyli odpowiedzialności prawnej za określony czyn (M. Cieślak, *O pojęciu...*, s. 339). Wytacza ona granicę między działalnością przedprocesową, mającą na celu sprawdzenie istnienia podstawy faktycznej określonej w art. 303, i działalnością procesową, następującą w wyniku uznania, że taka podstawa istnieje (J. Łupiński, *W kwestii...*, s. 82). Nietrafny jest pogląd, że jest to możliwe w ograniczonym zakresie, a mianowicie w stosunku do postanowienia o wszczęciu dochodzenia przez organ nieprokuratorski tylko wtedy, gdy po wydaniu postanowienia o wszczęciu dochodzenia do momentu kontroli nie przeprowadzono w postępowaniu czynności procesowej. Prokurator, uznając, że decyzja jest niezasadna, może skorzystać z uprawnienia przewidzianego w art. 326 § 3 pkt 4 i uchylić postanowienie o wszczęciu dochodzenia. W wypadku gdy w wyniku tej decyzji do momentu

kontroli dokonano czynności procesowych, jedyną możliwą decyzją – w razie stwierdzenia bezzasadności wszczęcia – jest niezwłoczne umorzenie postępowania karnego (S. Wyciszczak, *Z problematyki...*, s. 13–14).

Art. 304. [Obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa]

§ 1. Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Przepisy art. 148a oraz art. 156a stosuje się odpowiednio.

§ 2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

§ 3. Zawiadomienie o przestępstwie lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa, co do którego obowiązkowe jest prowadzenie śledztwa przez prokuratora, Policja przekazuje wraz z zebrany materiał niezwłocznie prokuratorowi.

1. Zwalczanie przestępczości wymaga nie tylko aktywności organów ścigania, lecz również pełnego zaangażowania i poparcia społecznego (A. Gaberle, *Dochodzenie wstępne w polskim procesie karnym (podstawowe założenia i problemy)*, ZNUJ Prace Prawnicze 1973/61, s. 140–141). Skuteczne zwalczanie przestępczości nie jest możliwe bez współdziałania społeczeństwa z organami wymiaru sprawiedliwości (S. Cora, *Podstawy społecznego obowiązku zawiadomienia o przestępstwie. Problematyka art. 304 § 1 k.p.k., art. 113 § 1 k.k.s. i art. 4 § 1 i 2 u.p.n.* [w:] *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacja*, red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013, s. 681). Słusznie w literaturze podkreśla się, że skłonność społeczeństwa do współpracy z organami ścigania zależy od poziomu świadomości i kultury prawnej społeczeństwa, od stopnia poczucia zagrożenia przestępczością oraz opinii społecznej o sprawności działania organów ścigania, sposobie traktowania obywateli przez te organy oraz roli, jaką spełniają w społeczeństwie (S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny...*, 2020, s. 241–242).

Prawo do zawiadomienia o przestępstwie ma każdy, kto powziął o nim wiarygodną wiadomość; wywodzi się ono z dawnej *actio popularis*. Ponadto prawo to dla osób uprawnionych do złożenia wniosku o ściganie wypływa z art. 12 § 1 (R. Ponikowski, *Aspekty...*, s. 680).

2. W pewnych sytuacjach prawo to przeradza się w obowiązek, mający charakter społeczny, wynikający z art. 304 § 1 lub prawny, regulowany w art. 304 § 2 oraz w innych

ustawach. Chodzi o zawiadomienie o przestępstwie ściganym z urzędu. Nie ma takiego obowiązku, gdy w grę wchodzi przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego, chociażby istniało przekonanie, że prokurator wyda postanowienie o wszczęciu postępowania; decyzja o złożeniu zawiadomienia należy też do pokrzywdzonego (B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 631).

W literaturze niezasadnie twierdzi się, że obowiązek ten nie dotyczy przestępstw ściganych na wniosek, skoro pozostawia się samemu pokrzywdzonemu decyzję, czy chce, by postępowanie przeciwko sprawcy przestępstwa zostało wszczęte (J. Bednarczyk [w:] *Kodeks...*, red. M. Mazur, s. 297; Z. Młynarczyk, *Zawiadomienie o przestępstwie*, Prok. i Pr. 1995/3, s. 111; P. Hofmański (red.), E. Sadzik. K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2007, s. 33; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 361; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2020, s. 829; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 772). Przestępstwami ściganymi z urzędu są także przestępstwa ścigane na wniosek, co wynika z dyrektywy wykładni *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*. Nie można wykluczyć, że w wypadku gdy organ procesowy zwróci się do pokrzywdzonego z pytaniem, czy składa wniosek, ten może udzielić pozytywnej odpowiedzi i go złożyć, chociaż nie zawiadamiał o przestępstwie. Poza tym organ procesowy ma obowiązek uzyskania wniosku (art. 12 § 1a) i nie jest ograniczony tylko do informacji o przestępstwie uzyskanej z urzędu.

Ten obowiązek społeczny zawiadomienia o przestępstwie jest jednocześnie uprawnieniem (L. Kubicki, *Przestępstwo...*, s. 165–166; W. Misiak, *Sytuacja...*, s. 216; S.M. Amin, *Ofiara przestępstwa we współczesnych systemach prawnokarnych ze szczególnym uwzględnieniem jursprudencji Islamu*, Toruń 1995, s. 81; W. Sych, *Wpływ...*, s. 73).

3. Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie ma każdy, kto dowiedział się o jego popełnieniu. Może to być także pokrzywdzony. Złożenie zawiadomienia o przestępstwie nie warunkuje uzyskania statusu pokrzywdzonego (M. Kurowski [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. D. Świecki, 2013, s. 938; R. Kmiecik, *Glosa do postanowienia SN z 18.07.2000 r., IV KZ 63/00, OSP 2001/1, poz. 11*). Słusznie przyjmuje się, że obowiązek ten nie dotyczy osób najbliższych osoby podejrzanej, skoro są uprawnione do odmowy zeznań (Z. Brodzisz [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2020, s. 772).

Od zawiadamiającego jest wymagane posiadanie wiedzy o popełnieniu przestępstwa, ale nie musi to być sprawdzona wiadomość; informacja nie musi być obiektywnie prawdziwa, wystarcza, aby składający zawiadomienie był przekonany o prawdziwości posiadanych informacji (S. Cora, *Podstawy...*, s. 687 i 688). Obowiązek ten ciąży na każdej osobie fizycznej, która uzyskała informację o popełnionym przestępstwie, z tym że jest ograniczony do przestępstwa ściganego z urzędu (ograniczenie przedmiotowe). Uzasadnione jest to tym, że nie ma podstaw do ingerencji organu ścigania

w sprawach z oskarżenia prywatnego, dopóki nie jest zainteresowany pokrzywdzony, skoro ściganie tych przestępstw zależne jest od jego woli.

Obowiązek ten może być zrealizowany przez złożenie zawiadomienia o przestępstwie w formie pisemnej lub ustnej. Prokurator – niezależnie od właściwości miejscowej i rzeczowej – przyjmuje ustne zawiadomienie o przestępstwie w sprawach, o których mowa w art. 309 pkt 2 i 3. W pozostałych sprawach prokurator przyjmuje zawiadomienie o przestępstwie osobiście, jeżeli osoba zgłaszająca wyrazi taką wolę, lub poucza tę osobę o możliwości złożenia ustnego zawiadomienia o przestępstwie do innego organu uprawnionego do prowadzenia postępowania przygotowawczego lub złożenia w prokuraturze zawiadomienia o przestępstwie w formie pisemnej (§ 119 ust. 1 reg. prok.), W myśl § 4 ust. 1 wytycznych nr 3 KGP zawiadomienie o przestępstwie powinno być przyjęte od każdej osoby, która w tym celu przybyła do jednostki organizacyjnej Policji lub zwróciła się do policjanta w jakimkolwiek innym miejscu – również wtedy, gdy inna jednostka Policji lub inny organ ścigania są właściwe miejscowo lub rzeczowo do prowadzenia postępowania przygotowawczego.

W protokole przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie nie zamieszcza się danych dotyczących miejsca zamieszkania i miejsca pracy, a także numeru telefonu, telefaksu ani adresu poczty elektronicznej pokrzywdzonych i świadków uczestniczących w czynności, które zamieszcza się w załączniku do protokołu, który przechowuje się w załączniku adresowym do akt sprawy do wiadomości organu prowadzącego postępowanie (art. 304 § 2 *in fine* w zw. z art. 304 § 1).

W razie złożenia zawiadomienia na piśmie, które zawiera dane dotyczące miejsca zamieszkania, miejsca pracy, numeru telefonu, telefaksu i adresu poczty elektronicznej, zawiadomienie w całości lub w części, w jakiej zawiera te dane, przechowuje się w załączniku adresowym do akt sprawy do wiadomości organu prowadzącego postępowanie. Do akt sprawy załącza się uwierzytelnione kserokopie dokumentów lub ich części, sporządzone w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z tymi danymi (art. 304 § 1 *in fine* w zw. z art. 148a § 3).

O przestępstwie należy zawiadomić prokuratora lub Policję, a także inny organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego w ramach swej właściwości, np. Straż Graniczną. Wprawdzie w art. 304 § 1 mowa jest tylko o prokuraturze lub Policji, lecz treść art. 312 wskazuje, że uprawnienia Policji przysługują organom Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej w zakresie ich właściwości oraz innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych.

Niewywiązanie się z tego obowiązku nie jest zagrożone żadną sankcją prawną, a jedynie moralną; może spotkać się z potępieniem społecznym. Samo złożenie zawi-

domienia o popełnieniu przestępstwa stanowi wyraz prawa obywatela do sądu i jest swoistym prawem podmiotowym do ochrony swoich interesów oraz praw poprzez odwoływanie się do instytucji powołanych do ścigania przestępstw i jako takie nie może być automatycznie uznane za działanie bezprawne i naruszające dobra osobiste osób, przeciwko którym postępowanie karne jest ewentualnie kierowane (wyrok SA w Łodzi z 30.11.2018 r., I ACa 111/18, LEX nr 2625566). Zarówno zawiadomienie o przestępstwie, jak i wskazanie osoby podejrzanej mieszczą się w granicach prawa. Mogłyby przekraczać je wyłącznie wówczas, gdyby takie zawiadomienie i wskazanie konkretnej osoby podejrzanej dokonane było oczywiście z złym zamiarem i pełną świadomością nieprawdy takiego twierdzenia (wyrok SA w Warszawie z 4.12.1998 r., I ACa 1004/98, LEX nr 38033). Zawiadomienie, które nie jest realizacją tego obowiązku, a wykorzystaniem wspomnianej instytucji do szkodenia innej osobie, mogłoby zostać uznane za bezprawne (wyrok SA w Krakowie z 7.09.2017 r., I ACa 270/17, LEX nr 2568500).

4. Obowiązek społeczny przeradza się w prawny, jeżeli przepis nakazuje złożenie zawiadomienia i jego niezrealizowanie opatruje sankcją. Prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie – z mocy art. 304 § 2 – ciąży na instytucjach państwowych i samorządowych.

Instytucjami państwowymi są organy władzy, organy administracji rządowej (ogólnej i szczególnej), organy wymiaru sprawiedliwości (sądy i trybunały), inne organy państwowe (NIK, Rzecznik Praw Obywatelskich, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, prokuratura), a także instytucje sprawujące funkcje z zakresu zarządu państwowego, np. ZUS.

Instytucje samorządowe to organy samorządu terytorialnego i samorządu zawodowego, np. izby lekarskie.

Takiego obowiązku nie ma instytucja społeczna, mimo że należy ją zawiadomić o wszczęciu, odmowie wszczęcia albo o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia, jeśli złożyła zawiadomienie o przestępstwie (art. 305 § 4). Obowiązek złożenia go w sprawach ściganych z urzędu sprzyja realizacji zasady legalizmu, stanowiąc jej istotne zabezpieczenie (J. Łupiński, *Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, Prok. i Pr. 2009/1, s. 131; J. Tylman, *Reforma...*, s. 472; B. Wójcicka, *Sytuacja prawna pokrzywdzonego w procesie karnym w świetle projektu k.p.k.* [w:] *Reforma prawa karnego*, red. J. Tylman, Łódź 1994, s. 53; S. Cora, *Zasada legalizmu ścigania a zawiadomienie o przestępstwie*, PiP 2010/10, s. 5–19).

Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie przez te instytucje dotyczy nie wszystkich przestępstw ściganych z urzędu, ale tylko tych, o których dowiedziały się one w związku ze swą działalnością; przestępstwo to musi pozostawać w związku z działalnością

danej instytucji, aczkolwiek nie musi być popełnione na jej szkodę (K. Dudka, *Prawny...*, s. 107). Może to być inne przestępstwo ścigane z urzędu, o którym instytucja dowiedziała się w związku ze swą działalnością ustawową lub statutową (W. Grzeszczyk, *Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, Prok. i Pr. 1998/10, s. 124; B. Szyprowski, *Uzasadnione...*, s. 139; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 633). Za takim rozumieniem tego pojęcia przemawiają wykładnia teleologiczna i fakt, że instytucja ta ma obowiązek podjąć określone działania zabezpieczające dowody, a to może uczynić wtedy, gdy przestępstwo zostało popełnione w ramach jej działalności (A. Wąsek, *Odpowiedzialność karna za nieprzeszkodzenie przestępstwu*, Warszawa 1973, s. 130–131).

Może to być także przestępstwo ścigane na wniosek, lecz nie ma obowiązku złożenia wniosku o ściganie. Nietrafnie w piśmiennictwie z zakresu przedmiotowego tego obowiązku, podobnie jak i z obowiązku społecznego, wyłącza się przestępstwa ścigane na wniosek ze względu na ustawowe założenie pierwszeństwa woli osoby pokrzywdzonej w ściganiu tego rodzaju przestępstw (J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 910).

Realizacja tego obowiązku nie ciąży na każdym pracowniku instytucji państwowej lub samorządowej, a tylko na tych pracownikach, którzy są upoważnieni do działania w jej imieniu lub odpowiadają za prawidłowe działanie instytucji, np. główny księgowy (M. Bielski, *Odpowiedzialność karna sędziego za przestępstwo urzędnicze niedopełnienia prawnego obowiązku zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu*, PS 2007/6, s. 39–42; A. Ziębiński, *Sąd jako adresat prawnego obowiązku denuncjacji z art. 304 § 2 KPK*, Mon. Praw. 2008/4, s. 199–200; A. Ziębiński, *Glosa do uchwały SN z 23.08.2007 r., SNO 42/07*, Prok. i Pr. 2010/5, s. 169–170). W piśmiennictwie do osób zobowiązanych zalicza się też osoby upoważnione przez kierowników instytucji do reprezentowania instytucji wobec Policji lub prokuratury (B. Szyprowski, *Uzasadnione...*, s. 137; W. Grzeszczyk, *Kodeks...*, 2012, s. 357). Inni pracownicy instytucji, w tym także pełniący funkcje związane ze szczególną odpowiedzialnością, nie posiadają prawa do reprezentacji instytucji i w związku z tym ich nie dotyczy ten obowiązek, a ciąży na nich tylko społeczny obowiązek złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa (art. 304 § 1). Pracownicy ci mogą jednak zostać szczególnie zobowiązani do poinformowania organów ścigania o przestępstwie na mocy wewnętrznej regulacji danej instytucji lub polecenia przełożonego pod rygorem odpowiedzialności służbowej, a karnej tylko w stosunku do tych z nich, którym przysługuje status funkcjonariusza publicznego (P. Kardas, *Odpowiedzialność karna a nadużycie władzy publicznej w przypadku niezawiadomienia o popełnieniu przestępstwa*, Prok. i Pr. 2007/7–8, s. 28). Nietrafny jest pogląd, że na osobach tych ciąży prawny obowiązek (R. Zawłocki, *Błąd funkcjonariusza publicznego jako podstawa jego odpowiedzialności karnej*, Mon. Praw. 2004/22, s. 1028). Pracownicy odpowiedzialni za pewne odcinki działalności instytucji, jeżeli dowiedzieli się o przestępstwie, są jedynie zobowiązani zawiadomić o tym kierownika instytu-

cji (R. Ponikowski, *Aspekty...*, s. 681; W. Grzeszczyk, *Przebieg...*, s. 65; B. Szyprowski, *Uzasadnione...*, s. 137; P. Hofmański (red.), E. Sadzik. K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2007, s. 36; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 633). W literaturze niesłusznie kwestionuje się ten ostatni pogląd, argumentując, że brak jest normatywnego źródła takiego obowiązku służbowego (M. Bielski, *Odpowiedzialność...*, s. 48–49; A. Ziębiński, *Glosa do uchwały SN z 23.08.2007 r.*, SNO 42/07, s. 170). Sąd Najwyższy trafnie przyjął, że: „W obowiązującym stanie prawnym brak jest podstaw do pociągnięcia każdego sędziego do odpowiedzialności karnej za tzw. przestępstwo urzędnicze, polegające na niedopełnieniu obowiązku zawiadomienia o przestępstwie, o jakim mowa w art. 304 § 2 k.p.k. Wynikający z tego przepisu obowiązek prawny zawiadomienia o przestępstwie ciąży na osobach pełniących funkcje kierownicze w instytucji państwowej, jaką jest sąd, lub na osobach ponoszących z innego tytułu szczególną odpowiedzialność w tej instytucji. Do kręgu tych osób nie należał obwiniony sędzia Sądu Okręgowego. Każdemu sędziemu można jedynie przypisać służbowy obowiązek zawiadomienia prezesa sądu o powzięciu informacji o popełnieniu przestępstwa” (uchwała SN z 23.08.2007 r., SNO 42/07, LEX nr 471786).

Obowiązek ten powstaje z chwilą, gdy w świadomości funkcjonariusza instytucji państwowej lub samorządowej ukształtowało się przekonanie, że zostało popełnione przestępstwo (wyrok SN z 13.01.1962 r., III K 989/61, LEX nr 169894). Organ musi posiadać dowody uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa; nie jest wystarczające samo przypuszczenie, że przestępstwo mogło być popełnione. By przekonać się, czy istotnie zachodzi takie podejrzenie popełnienia przestępstwa, organ ten może dokonać stosownych ustaleń we własnym zakresie (S. Cora, *Z problematyki zawiadomienia o przestępstwie*, GSP 2003/2, s. 265 i n.). Zawiadomienie o przestępstwie nie może ograniczać się do gołosłownych sformułowań, lecz powinno być poparte konkretnymi dowodami. Nie chodzi tylko o formalne zrealizowanie tego obowiązku, ale o ułatwienie działań organom powołanym do prowadzenia postępowania przygotowawczego. Instytucje te mają prawny obowiązek udzielania – w zakresie swego działania – pomocy tym organom. Obowiązek ten ciąży na instytucji państwowej lub samorządowej także wówczas, gdy przestępstwo ujawnił organ kontroli zewnętrznej i przekazał sprawę organom ścigania (W. Posnow, *Prawny...*, s. 96).

Instytucje te są także obowiązane przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa. Nie są to czynności procesowe, bo te może wykonywać tylko organ procesowy (T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, 2014, s. 1039). Charakter tych czynności zależy od układu konkretnych okoliczności występujących w sprawie, a w szczególności od rodzaju popełnionego przestępstwa (J. Tylman, *Postępowanie przygotowawcze w procesie karnym*, Warszawa 1998, s. 33).

Zawiadomienie o przestępstwie – podobnie jak w wypadku osób fizycznych – kieruje się do prokuratora, Policji lub innego organu powołanego do prowadzenia postępowania przygotowawczego. Nie jest spełnieniem tego obowiązku zawiadomienie o przestępstwie jednostki nadrzędnej, gdyż mowa jest wyraźnie o zawiadomieniu prokuratora lub Policji. Ponadto uzasadnione jest – na podstawie art. 19 § 1 – zawiadomienie organu powołanego do nadzoru nad jednostką, która dopuściła się zaniechania (P. Hofmański (red.), E. Sadzik. K. Zgryzek, *Kodeks...*, t. 2, 2007, s. 35; B. Skowron [w:] *Kodeks...*, red. K. Dudka, s. 634).

Niedopełnienie obowiązku wynikającego z art. 304 § 2 przez funkcjonariusza publicznego stanowi przestępstwo niedopełnienia obowiązku służbowego (art. 231 § 1 k.k.). Trafny jest pogląd Sądu Najwyższego, że: „Powstanie obowiązku zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa uzależnione jest głównie od dwóch przesłanek. Pierwszej, w postaci istnienia okoliczności wskazujących na popełnienie przestępstwa ściganego z urzędu oraz drugiej «dowiedzenia się» przez instytucje wymienione w art. 304 § 2 k.p.k. (mówiąc ściślej – jej funkcjonariuszy) o popełnieniu tego przestępstwa. Owo «dowiedzenie się» powinno nastąpić w związku z prowadzoną przez nie działalnością, a ponadto osoby działające w ramach instytucji państwowej lub samorządowej muszą mieć świadomość, że rzeczywiście zostało popełnione przestępstwo. Aby można było przypisać popełnienie przestępstwa określonego w art. 231 § 1 lub 2 k.k., konieczne jest też ustalenie strony podmiotowej w odniesieniu do całości zachowania sprawcy opisanego w powołanym przepisie. A zatem, funkcjonariusz publiczny musi obejmować swoim zamiarem zarówno przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków, jak i to, że działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Niewykonanie nakazu przewidzianego w art. 304 § 2 k.p.k. może stanowić przestępstwo stypizowane w art. 231 § 1 lub 2 k.k. wówczas, gdy funkcjonariusz publiczny zobowiązany na podstawie tego przepisu do denuncjacji nie zawiadamia o przestępstwie ściganym z urzędu pomimo świadomości tego, że je popełniono, oraz gdy sam ma świadomość tego, iż przekracza uprawnienia lub nie dopełnia obowiązków i przez to działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Chociaż przestępstwo określone w art. 231 k.k. nie wymaga żadnego skutku jako warunku odpowiedzialności, to jednak ewentualna szkoda nie może być iluzoryczna” (wyrok SN z 12.02.2008 r., WA 1/08, OSNKW 2008/4, poz. 31; wyrok SA w Krakowie z 28.09.2000 r., II AKa 133/00, KZS 2000/11, poz. 43; W. Grzeszczyk, *Obowiązek...*, s. 124; Z. Młynarczyk, *Zawiadomienie...*, s. 111–112; K. Dudka, *Prawny...*, s. 107; R. Zawłocki, *Błąd...*, s. 1023; P. Kardas, *Odpowiedzialność...*, s. 8; J. Żylińska, *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, Prok. i Pr. 2015/10, s. 58; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks...*, t. 1, red. L.K. Paprzycki, 2013, s. 909; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper [w:] *Kodeks...*, red. A. Sakowicz, 2020, s. 831). W doktrynie wskazuje się, że ta odpowiedzialność karna zasadza się na swoistym związku funkcjonalnym i treściowym art. 231 k.k. oraz art. 304 § 2 k.p.k. Pierwszy określa przy wykorzystaniu techniki kryminalizacji

blankietowej znamiona przestępstwa nadużycia władzy publicznej, drugi zaś statuuje prawny obowiązek denuncjacji, ciążący *expressis verbis* na instytucji państwowej i samorządowej (P. Kardas, *Odpowiedzialność...*, s. 10).

Sprzeczne ze szczególnym obowiązkiem prawnym nieprzeszkodzenie przestępstwu przez zawiadomienie może stanowić przestępstwo skutkowe z zaniechania (A. Wąsek, *Odpowiedzialność...*, s. 131).

5. Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie nie może być zrealizowany przez osobę zobowiązaną do zachowania tajemnicy zawodowej, gdy informacja o popełnieniu przestępstwa wynika z okoliczności objętych tą tajemnicą. Słusznie twierdzi się, że obowiązek dyskrecji jako wynikający z norm ustawowych ma zawsze pierwszeństwo przed obowiązkiem z art. 304 § 1. Społeczny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie nie uchyla żadnej z tajemnic (J. Łupiński, *Społeczny...*, s. 134–136; M. Safjan, *Prawo i medycyna. Ochrona praw jednostki a dylematy współczesnej medycyny*, Warszawa 1998, s. 149–150). Na notariuszu, tak jak na każdym, kto uzyskał informację o popełnionym przestępstwie, ciąży społeczny obowiązek zawiadomienia o nim organów ścigania (art. 304 § 1). Niespełnienie tego społecznego obowiązku zawiadomienia o przestępstwie nie jest jednak obwarowane sankcją prawną. Decydując się jednak złożyć zawiadomienie o przestępstwie, a zarazem chcąc respektować przewidziany w art. 18 § 1 Prawa o notariacie obowiązek dochowania tajemnicy zawodowej, notariusz powinien to uczynić w taki sposób, który by temu obowiązkowi nie uchybił. Nie może sam zwolnić się z obowiązku zachowania tej tajemnicy, gdyż nie jest jej swobodnym dysponentem (postanowienie SN z 29.10.2014 r., SDI 28/14, LEX nr 1583232). Notariusz powinien dokonać oceny, czy okoliczności danego przypadku uzasadniają denuncjację, czy też – mimo podejrzenia popełnienia przestępstwa – względ na ochronę poufności relacji ze stroną czynności notarialnej i prawa do prywatności wymaga, aby powstrzymał się od współdziałania z organami ścigania (Cz.P. Kłak, *Notariusz i samorząd notarialny a obowiązek zawiadomienia o przestępstwie*, NPN 2013/1, s. 50–51).

Przedstawiciel zawodu, który wbrew obowiązkowi zachowania tajemnicy zrealizuje obowiązek z art. 304 § 1, w zawiadomieniu ujawnia poufne informacje, wypełnia znamiona przestępstwa z art. 266 § 1 k.k. (E. Plebanek, M. Rusinek, *Ujawnienie tajemnicy zawodowej w procesie karnym a odpowiedzialność karna*, CzPKiNP 2007/1, s. 95).

W doktrynie w stosunku do tajemnicy lekarskiej dowodzi się, że art. 304 § 1 jest *lex imperfecta* i nie można normy tej wyegzekwować metodami prawnymi, a przepisy o obowiązku przestrzegania tajemnicy lekarskiej chronione przez art. 266 § 1 k.k. są normatywnie silniejsze, wyprzedzając obowiązek, o którym mowa w art. 304 § 1 (M. Filar, *Lekarskie prawo karne*, Kraków 2000, s. 371; A. Górski, *Lekarz w procesie karnym (wybrane zagadnienia)* [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa*